

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

з організації СРС та підготовки до практичних занять
з дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців»
для студентів 1 року денної форми навчання
(усі спеціальності)

II Частина (2 семестр)

ОДЕСА – 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

з організації СРС та підготовки до практичних занять
з дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців»
для студентів 1 року денної форми навчання
(усі спеціальності)

II Частина (2 семестр)

«Затверджено»

на засіданні методичної комісії
факультету комп'ютерних наук,
управління та адміністрування
протокол № ____ від _____ року
Голова методичної комісії

_____ Л.Б. Коваленко

«Затверджено»

на засіданні кафедри
українознавства та соціальних наук
протокол № 9 від 02.05.2019 року

Зав. кафедри _____ І.В. Бубнов

«Узгоджено»

Декан ПОФ _____ А.В. Чугай

«Узгоджено»

Директор ГМІ _____ В.А. Овчарук

«Узгоджено»

Декан по роботі з іноземними студентами
_____ (О.Г. Владимірова)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

з організації СРС та підготовки до практичних занять
з дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців»

для студентів 1 року денної форми навчання

(усі спеціальності)

II Частина (2 семестр)

«Затверджено»

на засіданні методичної комісії
факультету комп'ютерних наук,
управління та адміністрування

Протокол № _ від _____ року

Методичні вказівки з організації СРС та підготовки до практичних занять дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців» для студентів 1 року денної форми навчання (усі спеціальності). II Частина (2 семестр). – Одеса: ОДЕКУ, 2019. – 104 с.

Укладач: ст.викл. Кантаржи Н.І.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
1. Загальна частина.....	7
1.1 Мета і завдання.....	7
2. Перелік тем практичних занять з №16 до №31.....	9
2.1 Підсумковий тест для закріплення пройденого матеріалу	91
3. Організація самостійної роботи студентів.....	96
3.1 Перелік домашніх завдань.....	96
3.2 Повчання щодо виконання індивідуального завдання.....	98
4. Організація поточного та підсумкового контролю знань студентів.....	100
5. Список рекомендованої літератури та навчально-методичного забезпечення	103
5.1 Основна література.....	103
5.4 Інформаційні ресурси.....	103
5.2 Додаткова література.....	104
5.3 Словники.....	104

ВСТУП

Пропоновані методичні вказівки адресовані студентам-іноземцям, які на початковому рівні вивчають українську мову.

Вони орієнтовані на розвиток мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенцій, необхідних для продукування та використання української мови у сферах ситуативного та професійного спілкування в усній та писемній формах.

У методичних вказівках подано граматично-лексичний матеріал який відповідає вимогам програми першого етапу навчання у ВНЗ. Послідовність та рівень складності практичного матеріалу, полегшує виконання завдань і підвищує ефективність навчання.

Структура методичних вказівок визначається принципом поетапного вивчення граматики. Вона складається з:

- теоретичної частини у формі тексту та таблиць, що допомагає студентам швидше зрозуміти новий матеріал;
- практичної частини, яка містить систему вправ для закріплення навчального матеріалу;
- перелік домашніх завдань для самостійного опрацювання та засвоєння вивченого матеріалу;
- тесту підсумкового контролю для закріплення пройденого матеріалу (наприкінці методичних вказівок).

Основним завданням пропонованих методичних вказівок (II Частина (2 семестр)) є перевірка теоретичних знань і практичних умінь студентів-іноземців з граматики української мови.

Методичні вказівки призначені для аудиторної та самостійної роботи студентів-іноземців усіх спеціальностей I року навчання (II частина (2 семестр)) під час вивчення дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців». Методичні вказівки містять: базові комунікативні моделі дієслівних словосполучень, дієприкметникових і дієприслівникових зворотів; перелік схем граматичного узгодження дієслів з іншими частинами мови; таблиці закінчень іменників, прикметників, займенників та порядкових числівників у давальному відмінку однини і множини, в орудному відмінку однини та множини, місцевому відмінку однини та множини; базові комунікативні моделі активних та пасивних дієприкметників, дієприслівників доконаного та недоконаного виду. До теоретичного матеріалу, схем і таблиць надані різнорівневі вправи, розраховані як на механічне відтворення засвоєного матеріалу, так і на творче використання отриманих знань.

Завдання можуть бути використані як самостійні й аудиторні роботи для студентів-іноземців. При укладанні таблиць і завдань, тесту підсумкового контролю використано фахову методичну літературу, посібники, підручники, електронні ресурси.

1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1.1 Мета і завдання (II Частина (2 семестр))

Навчальна дисципліна “Українська мова для студентів-іноземців” є обов’язковою відповідно до робочого навчального плану підготовки іноземних студентів усіх спеціальностей.

Основною метою запропонованих методичних вказівок для студентів-іноземців I року навчання (II Частина (2 семестр)) є формування цілісної системи знань студентів про українську мову, збагачення словникового запасу іноземних студентів, розвиток усного й писемного, монологічного та діалогічного мовлення, удосконалення вмінь та навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, аудіювання та говоріння) науково-навчальної та соціально-культурної сфери спілкування.

Головна **комунікативна мета** — практичне оволодіння українською мовою на тому рівні, який забезпечить мовленнєву діяльність студентів в актуальних для них сферах спілкування, готовність до активної участі в навчальному процесі на всіх етапах навчання у вищому навчальному закладі.

Предмет дисципліни – мовний матеріал, викладений у вигляді фонетичного, морфологічного, синтаксичного мінімумів і словотворення.

Мовна, комунікативно-мовленнєва готовність іноземних студентів до навчання досягається шляхом засвоєння студентами мінімально необхідного й достатнього обсягу мовних знань, необхідних умінь і навичок мовленнєвої діяльності українською мовою.

Головні **завдання вивчення дисципліни**:

- забезпечити вміння сприймати інформацію з дисциплін, що вивчаються на факультеті;
- комплексно розвивати навички повтору інформації з текстів, ставити запитання, відповідати на них, вести бесіду, подавати репліки-стимули, репліки на відповідь, складати власне висловлювання, будувати його в логічній послідовності з використанням опор; здійснювати вибір необхідних мовних засобів;
- навчити студентів складати конспект матеріалу, що прочитано й прослухано, записувати засвоєну інформацію, складати за аналогією власний мікротекст на підставі плану й інших опор;
- забезпечити засвоєння норм української літературної мови;
- сформуванню країнознавчу компетенцію.

Відповідно до поставлених завдань навчання української мови повинно забезпечити мовленнєву діяльність студентів у сфері професійного спілкування, а також у сфері побутового і культурного спілкування.

Згідно з робочою програмою навчальної дисципліни студенти повинні:

знати:

- Знахідний відмінок та його головні функції.
- Закінчення іменників, прикметників, займенників та порядкових числівників у

давальному відмінку множини.

- Закінчення іменників в орудному відмінку однини та множини.
- Закінчення прикметників, займенників та порядкових числівників у місцевому відмінку однини та множини.
- Знахідний, родовий, місцевий, орудний відмінки з прийменниками на позначення дії, на пряму, на позначення ознаки
- Активні та пасивні дієприкметники. Способи творення активних дієприкметників. Способи творення пасивних дієприкметників.
- Дієприслівниковий зворот. Способи творення дієприслівників доконаного та недоконаного виду.
- Складне речення, його типи. Складносурядне речення. Складнопідрядне речення.

вміти:

- Повторювати інформацію з текстів.
- Ставити запитання, відповідати на них.
- Вести бесіду, подавати репліки-стимули, репліки на відповідь.
- Складати власне висловлювання, будувати його в логічній послідовності з використанням опор.
- Здійснювати вибір необхідних мовних засобів.
- Складати конспект прочитаного і прослуханого матеріалу та за аналогією скласти власний мікротекст на підставі плану й інших опор.

набути компетенцій:

- Складати власне висловлювання, будувати його в логічній послідовності з використанням опор;
- Вести бесіду, розуміти висловлювання співрозмовника, визначати його комунікативні наміри у межах мінімального набору мовленнєвих ситуацій;
- Адекватно реагувати на репліки співрозмовника й ініціювати діалог, виражати комунікативні наміри у межах мінімального набору мовленнєвих ситуацій.

2. ПЕРЕЛІК ТЕМ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВНИЙ ПРАКТИЧНИЙ МОДУЛЬ 2

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1-2

Тема-16.

План:

1. Давальний відмінок іменників та особових займенників на позначення адресата дії, діючої особи у безособових реченнях із словами МОЖНА та іншими, словами на –О, на позначення істот у конструкціях при вказівці на вік.
2. Давальний відмінок іменників на позначення істот з дієсловом ПОДОБАТИСЯ.

Давальний відмінок вживається:

- для позначення особи, до якої направлена певна дія: *Він дарує квіти своїй сестрі.* – *Кому* він дарує квіти? *Чий* сестрі він дарує квіти?
- для визначення віку: *Цьому студентові(-у) двадцять років.* – *Кому* 20 років? *Якому* студенту 20 років?
- у безособових реченнях: *Мені тут холодно.* – *Кому* холодно?
- із словами, що виражають необхідність: *(не) треба, (не) потрібно, необхідно: Йому потрібно купити новий одяг.* – *Кому* потрібно купити новий одяг?
- із словами, що означають дозвіл: *(не)можна: Мені можна пити каву.* – *Кому* можна пити каву?

Називний відмінок		Давальний відмінок
ІМЕННИК		
<i>хто? що?</i>		<i>кому? чому?</i>
Ч. р. (він)	- нульове закінчення (-и) брат (брати) -о (-и) батько (батьки) -ж, -ч, -ш, -щ, -р (-і) товариш (товариші) -ь (-і) учитель (учителі) -й (-ї) Андрій (Андрії)	-ові, -у (-ам) братові, брату (братам) -ові, -у (-ам) батькові, батьку (батькам) -еві –у (-ам) товаришеві(у), (товаришам) -еві, -ю (-ям) учителеві, учителю (учителям) -єві, -ю (-ям) Андрієві, Андрію (Андріям)
Ж. р. (вона)	-а (-и) г – з – подруга (подруги) к – ц – дочка (дочки) х – с – муха (мухи) -я (-і) Катя (Каті) -ія (-ї) армія (армії)	-і (-ам) подрузі (подругам) дочці (дочкам) мусі (мухам) -і (-ям) Каті (Катям) -її (-ям) армії (арміям)
С. р. (воно)	-о (-а) місто (міста) -е (-я) місце (місця)	-у (-ам) місту (містам) -ю (-ям) місцю (місцям)

Називний відмінок		Давальний відмінок
ПРИКМЕТНИК		
<i>який? яке? яка? які?</i>		<i>якому? якій? яким?</i>
Ч. р. (він)	-ий (-і) хворий (хворі) -ій (-і) літній (літні)	-ому(-им) хворому (хворим) -ьому(-ім) літньому (літнім)
Ж. р. (вона)	-а (-і) хвора (хворі) -я (-і) літня (літні)	-ій(-им) хворій (хворим) -ій(-ім) літній (літнім)
С. р. (воно)	-е (-і) хворе (хворі) -є (-і) давнє (давні)	-ому(-им) хворому (хворим) -ьому(-ім) давньому (давнім)
ЗАЙМЕННИК		
Особові	<i>хто?</i>	<i>кому?</i>
	я, ти, він, вона, воно; ми, ви, вони	мені, тобі, йому, вона, йому; нам, вам, їм
Присвійні	<i>чий? чие? чия? чий?</i>	<i>чиєму? чий? чийм?</i>
	мій (твій), моє (твоє), моя (твоя), мої (твої); його, її; наш (ваш), наше (ваше), наша (ваша), наші (ваші); їхній, їхнє, їхня, їхні;	моєму (твоєму), моєму (твоєму), моїй (твоїй), моїм (твоїм); його, її; нашому (вашому), нашому (вашому), нашій (вашій), нашим (вашим); їхньому, їхньому, їхній, їхнім.
Питальні	хто? що? який? яке? яка? які? чий? чие? чия? чий? котрий? котре? котра? котрі?	кому? чому? якому? якому? якій? яким? чиєму? чиєму? чий? чийм? котрому? котрому? котрій? котрим?
Вказівні	<i>який? яке? яка? які?</i>	<i>якому? якій? яким?</i>
	той, те, та, ті; цей, це, ця, ці.	тому, тому, тій, тим; цьому, цьому, цій, цим.

Слід звернути увагу на іменники чоловічого роду II відміни, які у давальному відмінку однини можуть мати закінчення **-у, -ю**, і паралельні до них **-ові, -еві, -єві**: *Василу, Василеві, Борису, Борисові, Андрію, Андрієві*.

Щоб уникнути одноманітних форм, коли поряд пишуться два іменники чоловічого роду (наприклад, у “шапках” заяв, доповідних і пояснювальних записок, в розписках, дорученнях), слід чергувати форми з різними закінченнями. Як правило, коли кілька іменників поспіль стоять в давальному чи місцевому відмінку однини, то перший іменник отримує **-ові**, а решта **-у**: *Директорові Гнатюку Роману Григоровичу*.

Можна написати й “Директору Гнатюку Р. Г.”, але тоді ми нехтуємо милозвучністю, яка є одним із важливих чинників у нашій мові. Також через милозвучність два слова поспіль із закінченням **-ові, -еві, -єві** не вживаються.

Всі іменники, які можуть мати закінчення **-ові, -еві, -єві**, можна вживати і з закінченням **-у, -ю**, та є певні іменники, щоб уникнути немилозвучного збігу та не спричиняти спотворення слова, які вживаються лише із **-у, -ю**. Це іменники

чоловічого роду на **-ів, -їв, -ов, -ея, -єв, -ин, -ін, -їн**: *острів — остро́ву, рів — ро́ву; Київ — Ки́єву, Колгу́єв — Колгу́єву, Лебеді́н — Лебеди́ну, Львів — Льво́ву, Ха́рків — Ха́ркову; Арсе́ньєв — Арсе́ньєву, Іванов — Іванову, Ма́монтов — Ма́монтову, Пу́шкін — Пу́шкіну.*

Хоча в прізвищах на **-ин, -ін, -їн** допускається й **-ові, -єві, -єві**: *Волоши́нові, Льві́нові, Пу́шкінові.*

Коли ж іменник лише один, то можна вживати будь-яке з цих двох закінчень, на ваш вибір. У діловому стилі при скеруванні документа переважає закінчення **-ові (-єві)**: *директоро́ві, інженеро́ві* та ін. (хоч можлива і форма *директору́, інженеру́*). У випадках виникнення двозначності, слід писати **-ові, -єві, -єві**, а не **-у, -ю**.

Справа в тому, що іменники – назви збірні, абстрактні, узагальнюючі – мають однакові закінчення в родовому, давальному й кличному відмінках, наприклад, словосполучення “*допомога заводу*” можна зрозуміти і як допомога комусь нашого заводу (родовий відмінок) і як допомога нашому заводу (давальний відмінок). Порівняйте вирази: “*Не буду я, сину, коритися*” (Панас Мирний) і “*Не буду я сину коритися*” — в останньому реченні, звичайно, треба вжити *синові*. Тому для розрізнення родового, кличного й давального відмінків у тексті документа для давального відмінка закінчення **-ові, -єві, -єві** стає обов'язковим.

Деякі іменники середнього роду, що належать до IV-ої відміни, можуть мати паралельні форми давального однини: *ві́мені/ві́м'ю, і́мені/і́м'ю, плéмені/плéм'ю, сі́мені/сі́м'ю, ті́мені/ті́м'ю*, причому в сучасній мові варіанти “*вим'ю*” і “*тім'ю*” є вживанішими.

Складні випадки керування.

Для того, щоб висловити будь-яку думку, необхідно правильно з'єднати слова в речення. Часто у словосполученні головне слово вимагає від залежного певної відмінкової форми. Такий спосіб зв'язку називають керуванням.

Слово	Приклад	Коментар
Вживається давальний відмінок (кому? чому?)		
власливий	характерний власливий українській мові, власливий кристалічним тілам	Близькозначні слова-синоніми можуть вимагати різних відмінків: <i>власливий/притаманний</i> (кому?) – <i>характерний</i> (для кого?) для української мови; <i>дорівнювати</i> (чому?) <i>трьом - рівнятися</i> (на що?) <i>на європейські стандарти</i> .
притаманний	характерний притаманний директору	
дорівнювати	два та один рівняється дорівнює трьом, дорівнювати 75 тоннам	

Слово	Приклад	Коментар
запобігати	запобігати (запобігти) лиха лихові, запобігати (запобігти) аваріям, запобігати (запобігти) помилкам, запобігати (запобігти) руйнуванню, запобігати (запобігти) розмиванню берега, запобігати (запобігти) небезпеці.	Дієслово <i>запобігати</i> у значенні “відвертати, попереджувати” і іменник <i>запобігання</i> у літературній мові керують залежними словами у давальному відмінку
запобігання	запобігання розмивання розмиванню, запобігання захворюванням, запобігання неясності, запобігання негативним наслідкам, запобігання відпливу кадрів, запобігання аварійному знеструмленню.	
звітувати	буду ває вам звітувати, звітуючи йому про...	Дієслово <i>звітувати</i> здатне поширюватися двома словоформами: знахідним відмінком з прийменником <i>про</i> (<i>звітувати про</i> (що?) — зміст повідомлення, внутрішній об’єкт) та давальним відмінком (<i>звітувати</i> (кому?) — адресат повідомлення, зовнішній об’єкт). Це дієслово може вживатись у словосполученні <i>звітувати перед ким</i> : <i>звітував перед своєю групою</i>
всупереч	всупереч інтересів інтересам, всупереч доказам, всупереч прогнозам, всупереч домовленості	Форми давального відмінка слова вимагають прийменники прислівникового походження <i>всуперечі завдяки</i> *.
завдяки	завдяки його йому, завдяки реформ реформам, завдяки кляпанню клопотанню, завдяки сумлінній праці	*Прийменник <i>завдяки</i> застосовується на позначення причини, що викликає бажаний результат. Але це слово ніколи не використовується, якщо названо негативну причину: <i>завдяки хворобі, завдяки несприятливим умовам</i> . Слід казати: <i>через хворобу, через несприятливі умови</i> .
боліти	боліла (кому?) йому голова (рос. болела (у кого?) у него голова)	Однакове за значенням дієслово у різних мовах може вимагати від додатків неоднакових відмінкових форм
вибачати	вибачати (кому?) другові (другу,) вибачте (кому?) мені (рос. извините (кого?) друга, меня)	
віддячити	віддячити (кому?) вам (рос. отблагодарить (кого?) вас)	
дякувати	дякувати (кому?) учителеві (рос. благодарить (кого?) учителя)	

Слово	Приклад	Коментар
прощати	прощає (<i>кому?</i>) поганим майстрам (рос. прощать (<i>кого?</i>) плохих мастеров)	
НЕ вживається давальний відмінок		
навчати	навчати (<i>чого?</i>) грамоти (рос. научить (<i>чему?</i>) грамоте)	Однакове за значенням дієслово у різних мовах може вимагати від додатків неоднакових відмінкових форм
наслідувати	наслідувати (<i>кого?</i>) актора (рос. подражать (<i>кому?</i>) актеру)	
зрадити	зрадив (<i>кого?</i>) мене, зрадив (<i>що?</i>) своє слово (рос. изменил (<i>кому?</i>) мне, изменил (<i>чему?</i>) своєму слову)	
згідно	згідно (<i>з чим?</i>) з рішенням, згідно з протоколом, згідно з уставом, згідно зі статутом (рос. согласно (<i>чему?</i>) поверью, согласно планам)	

МОЖНА, ТРЕБА, НЕОБХІДНО + інфінітив (у безособових реченнях)	
1. Повторення дії	1. Одиначна дія
Вам треба приймати ліки щодня (=багато разів). На цьому комп'ютері можна дивитися фільми (= часто, завжди). Вам необхідно вчити слова (= часто, завжди).	Вам треба прийняти ліки зараз (=один раз). Сьогодні можна подивитися фільм на цьому комп'ютері (=один раз). Вам необхідно вивчити слова (=тільки сьогодні).
2. Необхідність почати просто зараз	2. Необхідність, можливість завершити дію
Мені необхідно робити креслення (завтра я здаю роботу). Вам треба йти зараз (=Ви спізнюєтеся). Ви отримали завдання, вже можна писати .	Мені треба зробити креслення до п'ятниці. Вам треба прийти зараз (=Ви не спізнюєтеся, але все треба робити швидко). Завдання можна написати за одну пару. У вас достатньо часу.
не можна + інфінітив	
3. Заборонено або небажано	3. Це неможливо зробити (не можна = неможливо)
Не можна спізнюватися на заняття. Цей прилад не можна вмикати . Він зламаний. Тут не можна стояти . Це дорога.	Магазин працює цілодобово. Сюди не можна спізнитися (= Сюди неможливо спізнитися). Цей прилад неможливо увімкнути, він несправжній (Цей прилад неможливо увімкнути). Тут не можна стати . Тут немає місця (Тут неможливо стати).

Завдання 1. Розказати, що ви робите до лекції, під час лекції, після лекції (заняття, обіду, екзамену).

Завдання 2. Прочитати речення, визначити вид дієслів.

Мати готує обід.

Мати приготувала обід.

Завдання 3. Написати дієслова замість крапок.

1. Олег сьогодні в бібліотеці. Він цілий день ... там (сидіти – сісти).
2. Зараз я ... на лекції (сидіти – сісти).
3. Кожного дня на заняттях ми ..., ... і ... тексти (писати – написати, читати – прочитати, перекладати – перекласти).
4. Мурат не ..., бо уважно ... викладача (розмовляти / говорити – сказати, слухати / чути – почути).
5. Ось лавка. На лавці ... подруги і ... (сидіти – сісти, розмовляти / говорити – сказати).
6. Студент погано ... українську мову, а тому ... і ... (знати, сидіти – сісти, мовчати – замовкнути).
7. Сердар часто ... ці слова (забувати – забути).
8. Карі кожного дня ... продукти в цьому магазині (купувати – купити).
9. Байрам часто ... вечерю для своїх друзів.
10. Сергій не йде на вулицю, бо ще не ... домашнє завдання (робити – зробити).
11. Спочатку я ... завдання, потім ... текст, а потім ... обід (виконувати – виконати, перекладати – перекласти, готувати – приготувати).
12. Я трохи ... і швидко ... завдання (думати – подумати, робити – зробити).
13. Брат довго ..., але раптом ... (говорити – сказати, мовчати – замовкнути).
14. Він майже годину ... і раптом ... (мовчати – замовкнути, говорити – сказати).
15. На лекції викладач ..., що я чудово ... роботу (говорити – сказати, виконувати – виконати).
16. Група ... в лабораторії, поки не ... завдання (сидіти – сісти, виконувати – виконати).
17. Друзі ... текст цілу пару, а о 14:20 ... тест (перекладати – перекласти, писати – написати).
18. – Де твоє завдання? – Я ще не ... його. А твоє. – А я взагалі не ... завдання (робити – зробити).

Завдання 4. Прочитати діалог. Скласти питання і попросити друга (студента) відповісти на них.

- Ось твоя кімната.
- Це і твоя кімната?
- Так, я тут живу також. Це дуже хороша кімната, світла.
- Так, хороша. Тут є квіти. Чий це квіти?
- Це мої квіти. Я дуже люблю квіти. А ти?
- Я також. Де можна класти речі?
- Ось шафа. Тут можна класти речі. А ось стіл. Це твій стіл. Тут можна писати, читати і робити завдання. А ось твоє ліжко. Можна спати тут або на дивані.
- А палити тут можна?
- Ні, палити тут не можна. Палити можна на балконі.
- А де можна готувати їжу?
- Готувати їжу можна на кухні.

Завдання 5. Написати речення за зразком.

Зразок: Тут можна гуляти? – Так, можна. (Ні, не можна)	
Це стадіон. Тут можна грати? – ...	Це кімната. Тут можна жити? – ...
Це лабораторія. Тут можна грати? – ...	Це вулиця? Тут можна грати? – ...
Це бібліотека. Тут можна читати? – ...	Це коридор. Тут можна ходити? – ...
Це аудиторія. Тут можна їсти? – ...	Це дорога. Тут можна стояти? – ...
Це їдальня. Тут можна їсти? – ...	Це магазин. Тут можна купувати? – ...
Це книгарня. Тут можна кричати? – ...	Це поверх. Тут можна спати? – ...
Це стадіон. Тут можна кричати? – ...	Це кафе. Тут можна пити? – ...
Це спальня. Тут можна спати? – ...	Це кіно. Тут можна розмовляти? – ...
Це лекція. Тут можна спати? – ...	Це кімната. Тут можна жити? – ...
Це маршрутка. Тут можна розмовляти? – ...	

Завдання 6. Дати відповідь на запитання до тексту.

1. Де можна читати? Де можна розмовляти? Де можна кричати? Де можна грати? Де можна їсти? Де можна стояти? Де можна ходити? Де можна купувати? Де можна пити? Де можна жити? Де можна спати?

2. Де не можна читати? Де не можна розмовляти? Де не можна кричати? Де не можна грати? Де не можна їсти? Де не можна стояти? Де не можна ходити? Де не можна купувати? Де не можна пити? Де не можна жити? Де не можна спати?

Завдання 7. Скласти діалог. Попросити щось у свого друга, колеги.

Давальний відмінок іменників на позначення істот з дієсловом ПОДОБАТИСЯ

Дієслово ПОДОБАТИСЯ (НДВ) – виражає симпатію до предмета або людини
Кому? + подобається + інфінітив НДВ – виражає дію, яку виконуєш із задоволенням.

Зверніть увагу!

Мені подобається

Йому / їй подобається

Вам подобається

Тобі подобається

Нам подобається

Їм подобається

Завдання 8. Поєднайте слова першого стовпчика і другого. Читайте.

Мені подобається

Тобі подобається

Йому / їй подобається

Нам подобається

Вам подобається

Їм подобається

Друзям подобається

Студенту подобається

Моїй родині подобається

Моєму другу подобається

тільки інфінітив НДВ!

розв'язувати задачі

грати у футбол

слухати музику

малювати

готувати їжу

навчатися

писати конспекти

подорожувати

відпочивати

спілкуватися

читати книги

розгадувати кросворди

Кому? + подобається + хто? що? – виражає симпатію до одного предмета, людини.

Кому? + подобаються + хто? що? – виражає симпатію до 2 і більше предметів, людей.

Завдання 9. Читати. Порівняти.

Мені подобається ця квітка.

Моїй сестрі подобається зима.

Олегу подобається ця музика.

Мені подобаються квітки.

Усім подобаються талановиті люди.

Моєму брату подобаються книжки.

Завдання 10. Читати текст. Розкрити дужки.

Кому подобається рожевий колір

Англійські психологи переконалися, що чоловікам і жінкам, дійсно (подобатися) різні кольори. Жінкам більше (подобатися) рожевий колір або відтінки червоного.

З'ясувалося, що чоловікам і жінкам однаково (подобатися) блакитні та сині відтінки. Але жінки більше (любити) рожевий і бузковий відтінок. Чоловіки вибирають більш холодні відтінки блакитного.

Учені припускають, що любов до блакитного кольору виникла завдяки еволюції. «Блакитний колір неба означає гарну погоду, а блакитна вода придатна для пиття, тому і нашим предкам, і нам подобається цей колір».

Завдання 11. Прочитати твори школярів. Сказати, що подобається школярам.

1. Я навчаюсь у школі і мені це подобається. Кожен день я пізнаю щось нове, кожен новий урок відкриває нові цікавинки про навколишній світ. У мене великий, дружній клас, я дуже люблю спілкуватися з друзями на перерві, обговорювати нові завдання та просто проводити час разом. Я дуже люблю канікули, проте завжди сумую за однокласниками та вчителями. Я знаю, що навчання у школі дає не просто знання, а й можливість вступити до бажаного університету й отримати цікаву професію.

2. Я навчаюсь в школі № 10 мені дуже подобається навчатись. Мені подобається вивчати математику і музику, іноземну мову і природознавство. Я прихожу до школи із задоволенням, тому що я бачу своїх подруг і вчителів! У школі я не тільки отримую освіту, але й підготовку до дорослого життя. Іще мені подобається ходити з класом в різні походи. Мені хочеться брати участь у конкурсах, за які я отримую грамоти. Мені подобається навчатися!

Зверніть увагу!

Кому? + **не** подобається + **хто?** **що?**

Кому? + **не** подобається + **інфінітив** НДВ

Завдання 12. Написати твір про університет. Сказати, що подобається і що не подобається.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3-4

Тема-17.

План:

1. Знахідний відмінок та його головні функції.
2. Форми іменників істот і неістот у знахідному відмінку.
3. Форми прикметників, займенників, порядкових числівників, які вживаються з іменниками-неістотами.
4. Форми особових займенників у знахідному відмінку однини та множини.

Знахідний відмінок та його головні функції.

Морфологічне значення відмінка залежить від його місця у відмінковій парадигмі. Як правило, відмінки не мають якогось єдиного загального семантико-граматичного

значення; для кожного з них характерна певна кількість таких значень, однак усі вони зв'язуються в єдине значення певного відмінка його формою.

Знахідний відмінок виражає функцію прямого об'єкта дії (*читати книгу*), суб'єкта фізичного стану (*Івана непокоїло*), при неперехідних і перехідних дієсловах – час, простір (*Не спала й годинку, всю дорогу мовчали*).

Зміна закінчень іменників за питаннями називається **відмінюванням**, або змінюванням за відмінками. Форма називного відмінка однини є початковою формою іменника.

Щоб визначити відмінок іменника, встановлюємо зв'язок слів у реченні. Спочатку визначаємо головні члени речення, а тоді ставимо питання від підмета і присудка до залежних слів та співвідносимо ці питання з питаннями відмінків. Іменник у називному відмінку в реченні найчастіше виступає підметом.

Як розрізнити називний і знахідний відмінки іменників – назв неістот.

Називний відмінок	Знахідний відмінок
що? (назва неістот)	що? (назва неістот)
Означає предмет, що виконує дію. У реченні виступає підметом.	Означає предмет, на який скерована дія. У реченні виступає другорядним членом.
<i>(Що?) Кетцаль (Н.в.) — грошова одиниця.</i>	<i>Бере в руки (що?) кетцаль (З.в.).</i>

Як розрізнити родовий і знахідний відмінки іменників — назв істот.

Родовий відмінок	Знахідний відмінок
кого? (немає)	кого? (бачу)
відсутність чогось або приналежність до когось чи чогось	предмет (особу), на яку спрямована дія
розпізнається підстановкою іменника ж. р. на -а (бандуристка)	розпізнається підстановкою іменника ж. р. на -а (бандуристка)
<i>Голос (у кого?) у бандуриста (у бандуристки) дзвонить урочисто, ясно, натхненно.</i>	<i>Слухає (кого?) славного бандуриста (бандуристку) притихла громада.</i>

Як розрізняють давальний та місцевий відмінки.

Давальний відмінок	Місцевий відмінок
кому? чому? (даю)	на кому? на чому?
означає особу або предмет, на користь яких відбувається дія	має значення місце дії
рідко вживається з прийменниками	завжди вживається з прийменником
<i>Несхитні витязі виборювали волю рідній (чому?) землі.</i>	<i>Несхитні витязі подолали ворогів (де? на чому?) на рідній землі.</i>

ОДНИНА.
Приклади відмінювання іменників.

Відмінок	Питання, допоміжні слова	Жіночий рід	Чоловічий рід	Середній рід
Н.в.	хто? що?	Дума Межа Пісня Ніч	Дуб Боєць Край Дощ	Озеро Поле Збіжжя Плече
Р.в.	кого? чого? (немає)	Думи Пісні Межі Ночі	Дуба Бійця Краю Дощу	Озера Поля Збіжжя Плеча
Д.в.	кому? чому? (даю)	Думі Пісні Межі Ночі	Дубу Бійцю (-еві) Краю (-єві) Дощу	Озеру Полю Збіжжю Плечу
З.в.	кого? що? (бачу)	Думу Пісню Межу Ніч	Дуб Бійця Край Дощ	Озеро Поле Збіжжя Плече
О.в.	ким? чим?	Думою Піснею Межею Ніччю	Дубом Бійцем Краєм Дощем	Озером Полям Збіжжям Плечем
М.в.	на кому? на (у) чому?	в думі в пісні на межі по ночі	На дубі На бійцеві (-ю) На краєві (-ю) У дощі	на озері на полі у збіжжі на плечі
Кл.в.		Думо Пісне Меже Ноче	Дубе Бійцю Краю Доще	Озеро Поле Збіжжя Плече

РОДОВИЙ відмінок в однині.
Для іменників чоловічого та жіночого роду на –а (-я).

основа на твердий приголосний	основа м'який приголосний та [ж], [ч], [щ]	основа на [й]
-и	-і	-ї
<i>Миколи</i>	<i>Іллі</i>	<i>Марії</i>

<i>дівчини</i> <i>перемоги</i> <i>краси</i>	<i>зорі</i> <i>кручі</i> <i>вежі</i>	<i>Софії</i> <i>мрії</i> <i>надії</i>
<i>голови</i> <i>криги</i> <i>води</i>	<i>межі</i> <i>волі</i> <i>доці</i>	<i>події</i> <i>пір'ї</i> <i>подвір'ї</i>

Іменники чоловічого роду в родовому відмінку однини мають закінчення **-а (-я), -у (-ю)**. Правопис закінчень таких іменників перевіряємо за орфографічним словником.

ЧЕРГУВАННЯ ГОЛОСНИХ ЗВУКІВ [i] З [o], [e] В ІМЕННИКАХ ЧОЛОВІЧОГО І ЖІНОЧОГО РОДУ

Іменник у початковій формі (що?)	Іменник у непрямому відмінку (чого?)	Звуки, які чергуються
<i>сіль</i> <i>лід</i>	<i>солі</i> <i>льоду</i>	[i] -> [o]
<i>камінь</i> <i>осінь</i>	<i>каменя</i> <i>осені</i>	[i] -> [e]

ДАВАЛЬНИЙ ТА МІСЦЕВИЙ відмінок в однині.

У давальному і місцевому відмінках однини для милозвучності треба використовувати паралельні закінчення: *композитору Володимирові Івасюку, композиторові Володимирі Івасюкові, співакові Назарію Яремчуку, співаку Назарію Яремчукові.*

Тому при збігові двох іменників слід уникати однакових закінчень.

ЧЕРГУВАННЯ ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ основи ІМЕННИКІВ у давальному і місцевому відмінках перед закінченням **-і**.

Початкова форма	Давальний відмінок	Місцевий відмінок	Зміна кінцевого приголосного основи
<i>нога</i>	<i>нозі</i>	<i>на нозі</i>	[Г] - [З]
<i>рука</i>	<i>руці</i>	<i>у руці</i>	[К] - [Ц']
<i>муха</i>	<i>мусі</i>	<i>на мусі</i>	[Х] - [С']

ЧЕРГУВАННЯ ГОЛОСНИХ ЗВУКІВ [i] з [o], [e] В ІМЕННИКАХ ЧОЛОВІЧОГО І ЖІНОЧОГО РОДУ.

Іменник у початковій формі (що?)	Іменник у непрямому відмінку (чому?, на (в) чому?)	Звуки, які чергуються
<i>сіль</i> <i>лід</i>	<i>солі</i> <i>льоду</i>	[i] -> [o]
<i>камінь</i> <i>осінь</i>	<i>каменя</i> <i>осені</i>	[i] -> [e]

ОРУДНИЙ відмінок в однині.

Іменники жіночого роду на -а (-я).

основа на твердий приголосний	основа м'який приголосний та [ж], [ч], [щ]	основа на [й]
-ою	-ею	-єю
<i>мальвою</i> <i>калиною</i>	<i>землею</i> <i>межею</i> <i>площею</i> <i>кручею</i>	<i>історією</i> <i>лілією</i>

Іменники жіночого роду з нульовим закінченням у початковій формі.

основа у Н.в. закінчується одним приголосним звуком	основа у Н.в. закінчується двома приголосними звуками	основа у Н.в. закінчується на [б], [в], [ф], [р],
-у (-ю)		
Відбувається подовження цього звука: <i>молоддю</i> <i>сіллю</i>	Подовження не відбувається: <i>мудрістю</i> <i>радістю</i>	Перед закінченням ставиться апостроф: <i>любов'ю</i> <i>верф'ю</i>

Іменники чоловічого роду.

основа на твердий приголосний	основа м'який приголосний та [ж], [ч], [щ]	основа на [й]
-ом	-ем	-єм
<i>гербом</i> <i>дубом</i> <i>столом</i>	<i>оленем</i> <i>вужем</i> <i>мечем</i>	<i>гаєм</i> <i>роєм</i> <i>чаєм</i>

Правопис закінчень іменників чоловічого роду з основою на -р в орудному відмінку однини перевіряємо за орфографічним словником.

МНОЖИНА.
Правопис відмінкових закінчень іменників у множині.

Відмінки	Питання, допоміжні слова	Жіночий рід	Чоловічий рід	Середній рід	Правило
Н.	хто? що?	думи пісні межі ночі	дуби бійці краї дощі вчені	озера поля плечі	
Р.	кого? чого? (немає)	дум пісень меж ночей	дубів бійців країв дощів вчених	озер полів плечей	закінчення -ів (-їв), -ей; -ен (єн), -ень (єнь); -их, а більшість іменників жіночого роду і деякі іменники середнього роду — нульове закінчення.
Д.	кому? чому? (даю)	дума м піс н я м межа м ноча м	дуба м бійця м края м доща м вчени м	озера м поля м плеча м	
З.	кого? що? (бачу)	думи пісні межі ночі	дуби бійців краї дощі вчених	озера поля плечі	
Ор.	ким? чим?	дума ми піс н я ми межа ми ноча ми	Дуба ми бійця ми края ми доща ми вчени ми	озера ми поля ми плеча ми	закінчення -ами, -ями
М.	на кому? на (у) чому?	у дума х у піс н я х на межа х у но ч а х	На дуба х на бійця х у края х у доща х на вчени х	на озе р а х на поля х на плеча х	закінчення -ах, -ях
Кл.		думи пісні межі	дуби бійці краї	озера поля плечі	

Завдання 1. Утворіть форми знахідного відмінка однини від поданих іменників. Складіть речення з дієсловом МАТИ або ЗНАТИ у різних формах теперішнього часу.

Зразок: Плащ. - Я маю плащ.
Викладач. - Ми знаємо викладача.

Перукар, водій, міліціонер, пілот, лікар, офіцер, моряк, бібліотекар, кухар, професор, учитель, годинник, кулак, автомобіль, словник, поляк, зуб, телефон, лист, сусід, товариш, костюм, галстук, ніж, друг.

Завдання 2. Поставте словосполучення у знахідному відмінку.

Новий студент. Високий хлопець. Мій викладач. Його учениця. Відома артистка. Рідна сестра. Цікавий фільм. Смачна булка. Солодке тістечко. Наш народ. Твоя батьківщина. Своє фото. Важливий предмет. Жива істота. Моє серце.

Завдання 3. Поставте іменники чоловічого роду у форму знахідного відмінка. Доповніть іменники прикметниками з довідки.

Зразок: Віктор має брата. - Віктор має старшого брата.

Слова для довідки. Новий, цікавий, львівський, молодший, веселий, сучасний, складний, вчорашній, тижневий, солодкий.

1. Викладач питає (студент). 2. Я хочу написати (лист) додому. 3. Ми любимо (університет). 4. Мама чекає (син). 5. Ми бачили в парку (Тарас). 6. Я подарую (фотоапарат). 7. Сьогодні ми писали (диктант). 8. Викладач питає (Віктор) (урок). 9. Іноземні студенти вивчають (розклад). 10. Петро їсть (апельсин).

Завдання 3. Поставте подані іменники у знахідному відмінку однини, введіть їх у речення.

Лікар, лікарня, анатомія, студент, подруга, година.

Завдання 4. Поставте слова у потрібній формі.

1. Я маю (кава). 2. Він має (кав'ярня). 3. Вона має (машина). 4. Ми маємо (робота). 5. Вони мають (час). 6. Я люблю (мама). 7. Ти дуже любиш (тато). 8. Він любить (Соломія). 9. Ми любимо (Тарас). 10. Ви любите (Остап). 11. Вони люблять (Роксоляна). 12. Він п'є (кава). 13. Вона їсть (печиво). 14. Я пишу (стаття). 15. Ми замовляємо (сік). 16. Чи ви любите (чай)? 17. Він купує (квиток). 18. Вони люблять цю (вистава).

Завдання 5. Закінчіть речення. Слова в дужках ставте в знахідний відмінок.

1. Що Орися має? (хліб, масло). 2. Що має Левко? (список). 3. Що має пані Мельник? (сік, молоко). 4. Що мають діти? (олівець, папір). 5. Що я маю? (помаранча, суниця, диня). 6. Що має баба? (борщ, ковбаса, сир). 7. Що ви маєте? (газета, словник, перо). 8. Що Ірина має? (картопля, цибуля).

Завдання 6. Відповідайте на питання, вживайте інформацію в дужках.

1. Що ми бачимо на вулиці? (автобус, тролейбус, трамвай, машини, високі будинки, великий парк) 2. Що ви читаете ввечері? (ця цікава книга, вечірня газета, новий журнал) 3. Що слухають студенти в клубі? (цікава лекція, концерт, джазова музика) 4. Що ви купуєте в кіоску? (сигарети, м'ятна жуйка, яблучний сік, цукерки, печиво, мінеральна вода) 5. Що ви купуєте у цьому магазині? (хліб, м'ясо, сир, ковбаса, цукор, молоко, риба, яйця). 6. Що ви їсте вранці? (сендвіч, яєшня, йогурт, сир, ковбаса) 7. Що ви п'єте вранці? (чай, кава, молоко, газована вода) 8. Що ви їсте на обід? (суп, макарони, рис, картопляне пюре, м'ясо або риба) 9. Що ви їсте ввечері? (сир, смажена або варена картопля, котлети) 10. Що ви п'єте у кав'ярні? (чай, кава, томатний сік, коктейль або вода).

Завдання 7. Дайте стверджувальну відповідь на питання.

1. Ви знаєте його *брата*? 2. Ви знаєте його *друга*? 3. Ви чекаєте *декана*? 4. Вона чекає *Василя*? 5. Ви бачили сьогодні *секретаря*? 6. Ви добре розумієте *викладача*? 7. Ви добре знаєте *Юрка*? 8. Ви чекаєте його *сестру*? 9. Ви бачили сьогодні *Олену*? 10. Ти відвідував вчора *бабусю*? 11. Ти згадуєш *подругу*? 12. Ти пам'ятаєш *Андрія*?

Завдання 8. Дайте відповіді на питання. Слова в дужках ставте у правильну форму.

1. Що слухають студенти? (лекція, радіо, концерт, джазова музика, українські пісні) 2. Кого слухають студенти (викладач, декан, наша секретарка, інспектор) 3. Що ви вивчали у школі? (література, історія, математика, фізика, хімія, географія, біологія) 4. Кого ви сьогодні бачили в університеті (професор, письменник, Павло, Тетяна) 5. Що ви берете на заняття? (підручник, ручка, олівець, словник, зошити) 6. Кого ви тут чекаєте? (лікар, лаборант, медсестра, друг, подруга, Василь, Галина) 7. Що ти тут купуєш? (костюм, краватка, сорочка, пальто, спідниця) 8. Кого годує мати? (син, дочка, хлопчик, маля) 9. Що отримують студенти? (стипендія, листи, зошити, віза, довідка) 10. Кого Тарас запитує? (секретарка, декан, мама).

Завдання 9. Слова у дужках ставте у правильну форму.

1. Я бачу в аудиторії ... (дошка, карта, комп'ютер, шафа). 2. Я добре знаю ... (Борис, Марина, Тарас). 3. Викладач запитує ... (студент, студентка). 4. Я недавно бачив ... (мама і батько). 5. Мій брат любить ... (музика і спорт). 6. Я знаю його ... (син і дочка). 7. У бібліотеці я беру ... (книжка, словник, журнал, методичка). 8. Я чекаю ... (брат і сестра). 9. Мати готує ... (картопля, яєшня, суп, каша, сніданок, обід, вечеря). 10. Я часто згадую ... (бабуся і дідусь). 11. Студенти отримують ... (довідка, паспорти). 12. Ви знаєте, як звуть ... (декан, викладач, сусідка)? 13. Мати прибирає ... (моя кімната, будинок).

Завдання 10. Слова, що в дужках поставте у правильній формі та запишіть до них запитання.

1. Ольга чекає (Марта й Андрій). 2. Іноземці думають (батьківщина). 3. Сьогодні на занятті студенти розповідали (екскурсія). 4. На Високому Замку ми довго

дивилися (місто Львів). 5. Сьогодні в оперному театрі ми будемо дивитися (опера).
6. Студенти з нетерпінням чекають (відпочинок).

Завдання 11. Напишіть іменники у формі знахідного відмінка множини.

Студента. Студентку. Книжку. Журнал. Місто. Море. Оповідання. Кімнату.
Викладача. Викладачку.

Завдання 12. Поставте питання до підкреслених слів.

1. На столі лежать підручники. 2. Я добре розумію своїх друзів. 3. Щодня студенти повторюють нові слова. 5. Секретар побачив нових студентів. 6. Я вивчаю українську та російську мови. 7. Ми дивимось цікаві українські фільми.

Завдання 13. Слова у дужках ставте у правильну форму.

1. Я бачу в аудиторії ... (студенти, студентки, викладачі). 2. На вулиці я бачу ... (люди, чоловіки, жінки, дівчата, хлопці). 3. Мати любить ... (діти, сини, дочки). 4. Ми запрошуємо ... (гості, сусіди, друзі). 5. Він пам'ятає ... (батьки). 6. Ганна очікує ... (подруги). 7. Ми відвідуємо ... (друзі, вчителі).

Завдання 14. Напишіть відповіді до питань.

1. Про кого ви розповідаєте? (друзі). 2. Кого ви сьогодні зустріли на вулиці? (подруги). 3. Що ви читаєте на занятті з української мови? (оповідання, тексти, історії про життя). 4. Що ви пишете на занятті з української мови? (вправи, диктанти). 5. Кого можна побачити на вихідні дні у центрі Львова? (туристи).

Завдання 15. Слова в дужках поставте в потрібній формі.

1. Щодня під час занять викладачі запитують (ці іноземні студенти). 2. Іноземні студенти часто згадують (дорогі батьки). 3. Ми завжди вчасно та правильно виконуємо (домашні завдання). 4. Учора на уроці ми читали (нові тексти). 5. Усі уважно слухали розповідь (китайські студенти) про їхні рідні міста. 6. Сьогодні викладач пояснював (нові граматичні правила). 7. Учора ми отримали (студентські квитки).

Завдання 16. Дайте усно відповіді на питання, використовуючи слова у дужках.

1. Що ви вивчаєте на уроках української мови? (українські відмінки). 2. Кого ви зустріли в академії? (мої нові друзі). 3. Кого поздоровили діти зі святом? (свої вчителі). 4. Що зараз пояснює викладач? (граматичні правила). 5. Які фільми дивляться твої друзі? (українські, російські та американські фільми). 6. Які страви готують іноземні студенти? (смачні національні страви). 7. Що ви щодня купуєте (українські продукти, свіжі овочі та фрукти).

Завдання 17. Утворіть з поданих слів речення і поставте питання до кожного слова.

1. Вчора, вулиця, я, друг, зустріти, подруги. 2. У Львів, мій, подруга, часто, ходити, дискотеки.

Завдання 18. Замість крапок пишть займенники у правильній формі.

1. У мене є друг. Я часто запрошую ... в гості. 2. – Де Марина? – Я бачив ... у буфеті. 3. Мої батьки живуть у Києві. Я недавно бачив 4. Що ти роби́тимеш завтра? Я запрошу ... у кіно. 5. – Ти знаєш, де моя нова сорочка? – Я бачила ... у шафі. 6. – Яке смачне молоко! – Так, дуже смачне, я купую ... на ринку. 7. – Хто ця дівчина? – Я знаю 8. Ви говорите надто тихо, я погано чую 9. Це наші батьки. Ми любимо 10. Коли я був малий, моя мати часто годувала 11. Це наш новий викладач. Я не знаю, як ... звучь. 12. Тут надто шумно, я не чую навіть

Завдання 19. Відповідайте на питання, займенники у дужках ставте у правильну форму.

1. Кого ви зустрічали вчора на вокзалі? (він і вона) 2. Кого ви чекаєте тут? (ти і він) 3. Кого ви запрошуєте в гості? (ви і вона) 4. Кого ви недавно бачили? (ви та вони) 5. Кого він чекає коло метро? (ми) 6. Кого ти знаєш у нашій академії? (він і ти) 7. Кого він любить? (я).

Завдання 20. Поставте займенники в потрібній формі.

1. Я люблю (ти). 2. Чи ти любиш (я)? 3. Він любить (вона). 4. Вона любить (він). 5. Ми любимо (ви). 6. Ви любите (вони). 7. Вони люблять (ми). 8. Я люблю (він). 9. Я люблю (він). 10. Я люблю (вона). 11. Ти любиш (він). 12. Він любить (ми). 13. Вона любить (ви). 14. Ми любимо (вони). 16. Вони люблять (воно).

Завдання 21. Відповідайте на питання, вживайте інформацію в дужках.

1. Який фільм ви дивились? (новий американський) 2. Яку виставу ви дивились? (цікава) 3. Яку музику ви любите? (сучасна й класична) 4. Яке завдання ви виконуєте (складне велике) 5. Які слова ви дивитесь у словнику? (незнайомі) 6. Яку дівчину ви запрошуєте в кіно? (ця вродлива) 7. Яких студентів ви знаєте? (ці іноземні) 8. Якого викладача ви вітаєте? (наш новий) 9. Яку адресу ви знаєте? (твоя нова) 10. Яку новину ви чули? (ця чудова) 11. Якого письменника ви зустрічаєте? (відомий) 12. Які газети ви купуєте? (сьогоднішні та вчорашні) 13. Які книжки ви любите читати? (різні) 14. Які передачі ви слухаєте? (спортивні або кулінарні) 15. Якого брата він недавно бачив? (молодший).

Завдання 22. Читайте діалог. Знайдіть іменники в місцевому та знахідному відмінках.

Знайомство.

- Добрий день!
- Добрий день!
- Скажіть, будь ласка, як вас звать?
- Моє ім'я Ян Пінь. Моє прізвище – Ян, ім'я – Пінь.
- Звідки ви приїхали?
- Я приїхав з Китаю.
- Де ви зараз навчаєтесь?

– Я навчаюсь у місті Львові в медичному університеті на підготовчому факультеті.

– Ваша сім'я живе у Китаї?

– Так, моя сім'я живе у Китаї.

– У вас велика родина?

– Ні, наша родина невелика: мати, батько, бабуся і я.

– Я також студент, живу в гуртожитку. Я приїхав з Росії.

– Будемо товаришувати?

– Із задоволенням.

– Скажіть, будь ласка, де ви живете?

– Я живу в гуртожитку № 3.

– На якому поверсі ви живете?

– Я живу на 4-му поверсі.

– У якій кімнаті?

– У кімнаті №416.

– Ви живете в кімнаті сам чи з другом?

– Я живу в кімнаті з другом. Він також студент, він навчається зі мною в одній групі.

– А де живе ваша сім'я, ваші батьки?

– Моя родина живе в Китаї, в місті Шанхаї.

– Ви живете в центрі міста?

– Так, ми живемо в центрі міста.

– Ваша квартира велика? Розкажіть про неї.

Завдання 23. Поставте займенники в потрібній формі.

1. На заняття з української мови студенти принесли (свої) зошити та підручники. 2. Діти повинні добре розуміти (свої) батьків. 3. Викладач завжди уважно перевіряє (їхні) домашні завдання. 4. Під час екскурсії містом іноземні студенти зустріли (їхні) товаришів. 5. Викладачі уважно перевіряють (наші) домашні завдання. 6. Учора в університеті я бачив (наші) студентів. 7. Ми добре знаємо (ці) студентів. 8. Студенти щодня повторюють (ці) українські слова.

Завдання 24. Прочитайте текст. Напишіть назву до тексту, слова в дужках поставте в знахідному відмінку множини.

В Україні іноземні студенти спочатку вчать на підготовчих факультетах. Там вони вивчають (різні предмети). Щодня можна бачити (іноземні студенти) на заняттях у їхніх аудиторіях. Вони уважно слухають (українські викладачі), вчать (нові правила). На столі у студентів завжди поруч лежать (великі словники), (нові підручники та зошити). Студенти завжди виконують (домашні завдання). Щоденна робота дає (хороші результати). Вони вже вміють перекладати (невеликі тексти) та складати (свої цікаві розповіді). Вони раді бачити (нові друзі), яким розповідають про (свої країни, свої батьки, свої сестри та брати). Під час перерви часто можна бачити (іноземні студенти) у коридорі. Китайські, турецькі та африканські студенти

спілкуються по-українськи. Китайські студенти уважно слухають (еквадорські студенти), а еквадорські студенти – (африканські студенти). Вони розуміють (товариші) та набувають (нові знання). Хороші студенти завжди будуть згадувати (свої підготовчі факультети, нові друзі та улюблені викладачі).

Завдання 25. Читайте та зверніть увагу на займенники: *свій, своя, своє, свої*.

Це мій брат.	Я люблю мого брата.	= Я люблю свого брата.
Це твій брат?	Ти любиш твого брата?	= Ти любиш свого брата?
Це Самір. А це його брат.	Самір любить його брата.	= Він любить свого брата.
Це Дарина. А це її брат.	Дарина любить її брата.	= Вона любить свого брата.
Це наш брат.	Ми любимо нашого брата.	= Ми любимо свого брата.
Це ваш брат?	Ви любите вашого брата?	= Ви любите свого брата?
Це Том і Ніна. А це їхній брат.	Том і Ніна люблять їхнього брата.	= Вони люблять свого брата.

1. Самір і Джаміль – рідні брати. Самір любить свого брата. (= Самір любить Джаміля). 2. Ганна і Марина – подруги. Ганна не бачила вчора свою подругу. (= Ганна не бачила вчора Марину). 3. Антон, Марк, Сергій і Юрко – друзі. Юрко запрошує своїх друзів у гості. (= Юрко запрошує в гості Антона, Марка і Сергія).

Завдання 26. Поставте питання до прикметників та присвійних займенників.

1. Я зустрів твого батька. 2. Сестра знає вашу подругу. 3. Я купив гарний костюм. 4. Джон любить маленького Олеся. 5. Ми проводжали мого старого друга. 6. Він запитав нашого викладача. 7. Ти знаєш його дядька. 8. Студенти запросили чудового співака. 9. Микола зустрів нашу сестру. 10. Я читаю цікавий журнал.

Завдання 27. Закінчіть речення. Слова в дужках ставте в знахідний відмінок.

1. Ви знаєте (мій батько). 2. Він читає (мій новий журнал). 3. Ми запросили (наш старий викладач). 4. Він чекає (їхній дядько). 5. Ми любимо (наш гарний дім). 6. Ганна любить (ваш маленький син). 7. Вона зустріла (його вчитель). 8. Ми бачили (їхній старий університет). 9. Я бачила (твій новий друг). 10. Він зустрів (її стара мама).

Завдання 28. Слова в дужках пишуть у правильній формі.

1. У листі брат пише про ... (його/своя наречена). 2. На уроці ми говорили про ... (наші/свої зимові канікули). 3. Він любить говорити про ... (література). 4. На уроці ми читали статтю про ... (цей відомий актор). 5. Зараз студенти думають про ... (іспити). 6. Вчора ми довго розмовляли про ... (наша/своя майбутня екскурсія). 7. Мати пише про ... (наші сусіди). 8. Ми запитували викладача про ... (наш/свій хворий товариш). 9. Я люблю читати про ... (футбольні гравці). 10. Ми дуже

турбуємося про ... (його здоров'я). 11. Він запитував декана про ... (майбутні іспити).
12. Вони пишуть твір про ... (їхня/своя рідна країна і їхнє/своє рідне місто).

Завдання 29. Дайте відповіді на питання, вживайте інформацію в дужках.

а) Зразок: – Коли ви були в театрі? (минула субота)
– Ми були в театрі у минулу суботу.

1. Коли ви були на екскурсії? (минулий понеділок) 2. Коли ви не були в класі? (четвер і п'ятниця) 3. Коли вони гратимуть у футбол (вівторок) 4. Коли ти була у поліклініці? (середа) 5. Коли у вас буде фізика? (наступний четвер).

б) Зразок: – Коли ви бачили Тараса? (тиждень)
– Я бачив його тиждень тому.

1. Коли студенти писали диктант? (2 дні) 2. Коли ви бачили декана? (година) 3. Коли він був тут? (рік) 4. Коли ви були в кіно? (три тижні) 5. Коли ти обідав? (10 хвилин) 6. Коли ви були на батьківщині? (2 місяці).

в) Зразок: – Коли ви будете вечеряти? (15 хвилин)
– Ми будемо вечеряти через/за 15 хвилин.

1. Коли ви писатимете диктант? (півгодини). 2. Коли він відпочиватиме? (20 хвилин) 3. Коли починається урок? (хвилина) 4. Коли починається перерва? (година). 5. Коли ви будете вдома? (кілька годин) 6. Коли будуть екзамени? (2 тижні).

г) Зразок: – Скільки часу (як довго) ви спали? (3 години)
– Я спав 3 години.

1. Скільки часу працює батько? (7 годин) 2. Як довго він відпочивав? (тиждень) 3. Скільки часу він живе в Харкові? (місяць) 4. Як довго ти житимеш в Харкові? (5 або 6 років) 5. Як довго вона писала твір? (цілий день) 6. Скільки часу діти гуляли? (25 хвилин) 7. Як довго триває урок? (45 хвилин) 8. Як довго триває перерва? (15 хвилин) 9. Скільки часу триватиме концерт? (півтори години).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5-6

Тема-18.

План:

1. Знахідний відмінок без прийменника зі значенням прямого об'єкта дії при перехідних дієсловах.
2. Знахідний відмінок без прийменників на позначення відрізка часу, повністю охопленого дією.
3. Знахідний відмінок з прийменниками НА, У(В) на позначення напряду дії.
4. Знахідний відмінок з прийменником ЧЕРЕЗ на позначення проміжку часу в поєднанні зі словами ДЕНЬ, ЧАС та інші.

Знахідний відмінок відповідає на питання Кого? Що?

ВІДМІНОК	ЗНАЧЕННЯ	ПРИКЛАДИ
ЗНАХІДНИЙ	1) об'єкта	1) передплатити газету
	2) обставини	2) прийти на заняття
	3) ознаки	3) зошит у клітинку

Зверніть увагу!

Читайте і запам'ятайте дієслова, що керують знахідним відмінком (що?).

Читати, писати, слухати, знати, робити, виконувати, нести, розуміти, повторювати, розповідати, пояснювати, відповідати, готувати, вивчати, вчити, перевіряти, дивитися, отримувати, надсилати, викладати, купувати, їсти, пити, брати, любити, давати, бачити, чути, показувати, класти, вішати, ставити, співати, втрачати, знаходити, мати, згадувати, забувати, пам'ятати, вибирати, прибирати, відчиняти, зачиняти, відвідувати.

Знахідний відмінок (первинні і вторинні функції).

Знахідний відмінок – одна з центральних грамем морфолого-синтаксичної категорії відмінка, що в морфологічному плані входить як четвертий компонент до відмінкової парадигми однини та множини з її диференційованою сукупністю флексій і спеціалізована на вираженні *формально-синтаксичної* функції придієслівного *сильнокерованого другорядного члена речення, семантико-синтаксичної функції* об'єкта і в типових виявах прирємної позиції за *актуального членування речення*.

N.b.! Однією із специфічних рис синтаксису сучасної української мови є наявність двох форм знахідного відмінка іменників чоловічого роду однини від назв неістот у функції об'єкта: форми, співвідносної з формою називного відмінка (перша форма), і форми із закінченням **-а**, співвідносної з формою родового відмінка (друга форма).

Знахідному відмінкові у сучасній українській літературній мові притаманна цілісність семантико-синтаксичних, формально-синтаксичних і комунікативних функцій. Ця цілісність виявляється у внутрішньому зв'язку його функцій, у сполучуваності з дієсловами. Знахідний як другий центральний відмінок має – подібно до називного відмінка – чітку *синтаксичну спеціалізацію*: він спеціалізований на вираженні *семантико-синтаксичної функції об'єкта дії, процесу та стану*, а також *формально-синтаксичної функції придієслівного сильнокерованого другорядного члена*. У функції суб'єкта стану вживається рідше.

Первинною семантико-синтаксичною функцією знахідного є **функція об'єкта дії, процесу та стану**. Своєрідність знахідного у функції об'єкта полягає в тому, що в синтагматичному плані йому властиве поєднання тільки з дієсловами. До цих

дієслів потрібно зарахувати також перехідні аналітичні дієслова типу *було (буде) видно, було (буде) помітно, було (буде) чутно*.

Дієслова, які потребують знахідного відмінка об'єкта, становлять надзвичайно широку групу. Можна виділити такі основні **підгрупи перехідних дієслів**: **1)** дієслова конкретної фізичної дії, що є найпоширенішою підгрупою прямо-перехідних дієслів (*будувати, варити, пекти, творити, ткати, вудити; бгати, валити, гнути...*); **2)** дієслова переміщення в просторі (*везти, вести, волокти, тягнути...*); **3)** дієслова володіння, присвоєння й отримання (*мати, держати, тримати, дарувати, позичати...*); **4)** дієслова мовлення (*говорити, читати, шептати...*); **5)** дієслова, що виражають позитивне чи негативне ставлення до когось або чогось, внутрішній стан і почуття, зацікавлення (*батьорити, бентежити, вабити, ганьбити, клясти, ревнувати...*); **6)** дієслова чуттєвого сприймання (*бачити, нюхати, чути...*); **7)** дієслова розумової діяльності (*досліджувати, думати, ототожнювати...*).

Обмежено вживається знахідний відмінок у **вторинній** відмінковій семантико-синтаксичній **функції суб'єкта стану**, яка є однією з первинних функцій називного відмінка. У подібних випадках знахідний суб'єкта поєднується з компактною групою дієслів стану, напр.: *Платона* **лихоманило і заливало потом** (М. Зарудний); *Софійку* **аж тіпало від образи та злості** (А. Дімаров).

Форма знахідного відмінка функціонує в **позавідмінковій сфері**. Тут відбувається синтаксична зовнішня транспозиція відмінкової форми й набуття нею прислівникових і дієслівних (предикатних) ознак. Транспонована відмінкова форма найчастіше вживається в прислівниковій семантико-синтаксичній функції часу. Її супроводжують кількісні, вказівні та інші слова-конкретизатори для вираження трьох різновидів одночасності: а) означеної тривалості часу (слова типу *тиждень, рік, доба, сторіччя, ранок...* в поєднанні з означеннями *весь, цілий, тривалий, короткий...*, кількісними числівниками, неозначеними займенниковими прикметниками *деякий, якийсь*): *Він увесь час байдужий* (Остап Вишня); *Цілий день стояв густий туман*; *Два дні й дві ночі не виходили десантники з бою* (Ю. Яновський); б) дистрибутивного значення одночасності, утворюваного темпоральними словами в поєднанні із займенниковим прикметником *кожний*: *І кожний день, і кожную ясну годину розгортається й закривається земля* (П. Тичина); в) неозначеної тривалості часу (темпоральні назви + *цей, той*), є непродуктивним елементом синтаксису сучасної української літературної мови: *І сміх ту ж мить припинився* (О. Гончар).

Форма знахідного відмінка у **предикативній сполуці** перебуває поза власне відмінковим функціонуванням. Дієслівні зв'язки *становити* і *являти собою* переводять відмінкову форму в дієслівну (присудкову) позицію і нейтралізують відмінкові ознаки, напр.: *М'який ліризм становить особливу рису байок Глібова* (М. Рильський); *Загальна синтаксична структура слов'янського речення являє собою складну систему формальних відношень* (О. Мельничук).

У сучасній українській мові відмінкові значення виражаються морфологічно за допомогою флексій. Із співвідносним їм значенням виступають прийменники: «...зв'язки прийменника з тим чи іншим відмінком зумовлені відповідністю значень

прийменника і відмінкової форми... При цьому прийменник розвиває, доповнює, посилює значення відмінкової форми, уточнює, спеціалізує, ускладнює її».

Прийменник може вживатися з формою одного непрямого відмінка (*наприклад: без, біля, від, для, до, з-за (із-за), з-під, проти*, серед вживаються тільки з родовим) або може сполучатися з двома чи трьома відмінками (наприклад: над, під, перед, поза — зі знахідним і орудним; на, о (об), по — зі знахідним і місцевим; з, за -з родовим, знахідним і орудним відмінками).

Кожний прийменник має визначене коло зв'язку з відповідними відмінками і виражає певні відношення тільки з відповідною формою.

Так, наприклад, прийменники *біля, близько, коло*, що вживаються лише з формою родового відмінка, виражають:

а) *місце дії, близькість до чогось* (рости біля тину, поставити близько вогню, стояти коло дороги);

б) *приблизність у будь-яких вимірах* (пробути близько години, лишилося близько кілометра шляху).

Прийменник *від (од)* вживається з формою родового відмінка, виражаючи при дієсловах:

а) *просторові відношення віддалення* (відійшов від криниці), а в словосполученнях *від... до...* — протяжність дії (їхали від села до села);

б) *причину дії* (плакати від щастя), так само при прикметниках, дієприкметниках (чорний від кіптяви, скривлений від болю);

в) *порівняння* (вищий від брата, солодший від меду поряд із конструкцією вищий за брата, солодший за мед);

г) *при керуючому іменнику — функціональну (чи відносну) ознаку предмета* (ключ від дверей, від стола та ін.).

Прийменник *до* у сполученні з формою родового відмінка, залежного від дієслова, вказує:

а) *на предмет; у напрямку до якого спрямовано рух або дію*: піти до школи, поїхати до Львова, покласти до комори;

б) *на час або межу дії*: читав до ранку, дожив до старості;

в) *на об'єкт, до якого виявляється зацікавленість, потяг*: вдався до віршування, причепився до незнайомого (порівняйте при прикметнику: ласий до меду, швидкий до роботи, меткий до шиття) та ін.

Прийменник *за* в сполученні з формою родового відмінка виражає значення часу в його протяжності: *вибратися за години* (означає: в сприятливу погоду); *зі знахідним відмінком при дієсловах і віддієслівних іменниках виражає*:

а) *об'єктні відношення*: дякувати (подяка) за обід, платити (плата) за роботу, боротися за свободу, піклуватися за дітей (при більш уживаному — про дітей);

б) *призначення особи або предмета*: бути за пастуха, правити за виделку (означає: замість виделки);

в) *час дії*: з'їхатися за день, виїхати за місяць до зими, здобути знання за час навчання;

г) *просторові відношення обмеження*: перебувати за кілометр від дороги та ін.

Прийменник з (*із, зі*) вживається з родовим, знахідним і орудним відмінками. Коло відношень, що виражаються цим прийменником, дуже широке:

1) з *родовим відмінком виражається*: а) напрямок руху зсередини чогось: вийти з приміщення, витягти з води; б) причина дії: замовкнути з переляку; в) непрямий об'єкт при перехідному дієслові: скинути з себе ковдру — чи об'єкт при неперехідному дієслові: сміятися з ледаря; г) атрибутивні відношення — ознака особи або предмета за галузевою віднесеністю до науки, вчення, спеціальності тощо: фахівець з нейрохірургії, навчання з англійської мови, урок з арифметики, змагання з легкої атлетики;

2) *із знахідним відмінком виражається приблизна кількість предметів*: було осіб з двадцять; минуло років з п'ятнадцять;

3) з *орудним відмінком виражається*: а) соціативний зв'язок осіб: брат із сестрою ідуть; б) непрямий об'єкт при дієсловах руху, говоріння: іти з дитиною, розмовляти з другом; в) характеристика особи або предмета за зовнішньою ознакою: дівчина з русою косою, шафа із дзеркалом; г) часові відношення із вказівкою на початок дії: з настанням морозів, з приходом весни та ін.

Прийменник у (*в, уві*) вживається з формами родового, знахідного і місцевого відмінків:

1) з *родовим відмінком виражає стосунки до особи*: був у брата, запитав у майстра;

2) *із знахідним відмінком виражає значення*: а) напрямку руху всередину предмета або взагалі в просторінь чи в пункт призначення: увійти в клас, налити в склянку, піти в світ (у світі), поїхати в Черкаси; б) часу дії: посіяв у дощ; в) міри вияву ознаки: довжиною в три кілометри, висотою в шість поверхів та ін.;

3) з *місцевим відмінком виражає*: а) місце дії: працювати в бібліотеці, оселитися в Переяславі; б) час дії: виконати у грудні; в) зовнішню ознаку людини, предмета: дівчина у веснянках, помідори у власному соку та ін.

Прийменник *по* в сучасній українській мові поєднується з формами знахідного і місцевого відмінків (з формою давального відмінка не вживається):

1) із знахідним відмінком виражає: а) відношення просторової межі: зайти у воду по коліна, заміряти по канаву; б) часової межі: відпочивати по серпень;

2) з місцевим відмінком виражає: а) місце поширення дії: іти по дорозі; розкидати по кімнатах; б) час дії, що відбувається після якоїсь межі: довідатись по святах (після свят), виїхати по весні, а також протяжність дії; не спить по ночах (ночами) та ін.

Прийменник *через* вживається лише із знахідним відмінком і виражає відношення об'єктні (перестрибнув через рівчак), просторові або просторово-атрибутивні (летіти через Карпати, дорога через ліс), причинові (не з'явився через хворобу).

*** Окремі прийменники виражають обмежене коло відношень, як наприклад: *при, про, крізь, між, ради*.

Прийменники *під, над, перед, о (об)* та деякі інші, особливо похідні від прислівників та іменників, також виражають невелике коло синтаксичних відношень.

Запам'ятай!

Правильно говорити *в Україну*, оскільки мова йде про державу, а не територію. Так само говоримо: *в Америку, в Європу, у Росію, у Білорусь, але на Закарпаття*. Отже, сполучення з прийменником **в** уживається на означення великого простору, а не частини цього простору.

Завдання 1. *Напишіть видову пару до поданих дієслів, утворіть словосполучення «дієслово та іменник».*

Читати що? Малювати кого? що? Любити кого? що? Будувати що? Нести що? Вчити кого? що?

Завдання 2. Складіть мікротексти за зразком.

Зразок: пошта, надсилати, телеграма.

Я був на пошті. Там я надсилав телеграму.

1. магазин, купувати, диск і фотоальбом; 2. ринок, купувати, овочі та фрукти; 3. бібліотека, брати, книжка і тлумачний словник; 4. театр, дивитися, цікава вистава; 5. аудиторія, слухати, лекція; 6. кінотеатр, дивитися, комедія; 7. банк, отримувати, гроші; 8. деканат, отримувати, довідка; 9. їдальня, їсти, смачний суп і салат; 10. кав'ярня, пити, кава.

Завдання 3. Читайте речення. Зверніть увагу на керування дієслів *вивчати, вчити, вчитися, навчатися*.

1. Зараз урок. Ми *вчимо* слова, правило, діалоги. Ми *вивчаємо* українську мову. 2. – Що ви *вивчаєте*? – Ми *вивчаємо* математику. 3. – Що ви *вчите*? – Я *вчу* дієслова. 4. – Ви працюєте чи *вчитесь*? – Я працюю. – Твій брат теж працює? – Ні, він *вчиться*. – Де він *навчається*? – Він *навчається* в університеті на підготовчому факультеті. 5. Ось наш факультет. Я *навчаюсь* тут. Мої друзі теж *вчаться* на підготовчому факультеті. 6. Моя сестра добре *вчиться*. Вона багато *вчиться*. 7. – Як ти *вчишся*? – Я *вчусь* добре.

Завдання 4. Замість крапок пишіть дієслова *вчитися, навчатися, вчити, вивчати* у правильній формі.

1. Ви ... правило? 2. Як ви ... ? 3. Ваш брат працює чи ... ? – Він – Де він ... ? – Він ... в університеті. 4. Я ... українську мову. 5. Як ... твій брат? 6. Він ... слова. 7. Ввечері я 8. Вони ... англійську мову. 9. Студенти ... добре. 10. Я відпочиваю, а мої друзі 11. Що ти ... ? – Я ... діалог. 12. Твоя сестра багато ... ? 13. Студенти ... в академії. 14. Ти ... у групі № 5? – Ні, я ... у групі № 3.

Завдання 5. Пишіть дієслова, що керують знахідним відмінком (кого?). Значення незнайомих дієслів дивіться у словнику.

Слухати, знати, розуміти, питати, запитувати, звати, любити, кохати, вітати, бачити, чути, запрошувати, чекати, очікувати, згадувати, забувати, пам'ятати, вибирати, зустрічати, годувати, відвідувати, поважати.

Завдання 6. Відновлюйте питання за відповідями.

1. – ... ? – Я купую в кіоску газету.
2. – ... ? – Вранці я бачив Ганну.
3. – ... ? – Вона вивчає фізику.
4. – ... ? – Вона любить класичну музику.
5. – ... ? – Мати готує яєшню.
6. – ... ? – Ми чекаємо декана.
7. – ... ? – Тетяна надсилає телеграму.
8. – ... ? – Вчора ми разом слухали музику.
9. – ... ? – Викладач запитує Тараса.

Завдання 7. Відповідайте на питання за зразком.

Зразок: – Хто цей чоловік?
– Я знаю його. Я зустрічав його раніше.

1. Хто ця дівчина? 2. Хто цей молодий чоловік? 3. Хто ці хлоп'ята? 4. Хто цей юнак? 5. Хто ця жінка? 6. Хто ці молоді люди? 7. Хто ці дівчата?

Завдання 8. Читайте і порівняйте. Складіть і запишіть свої речення з цими дієсловами.

Любити (що? кого?)	Кохати (кого?)
Я <i>люблю</i> молоко, чай, каву.	— — —
Я <i>люблю</i> футбол, музику.	— — —
Я <i>люблю</i> батьківщину.	— — —
Я <i>люблю</i> маму, батьків, брата, цю дівчину.	Я <i>кохаю</i> маму, батьків, брата, цю дівчину.
Я <i>люблю</i> тебе (вас, його, її).	Я <i>кохаю</i> тебе (вас, його, її).

Завдання 9. Виконуйте вправу за зразком.

Зразок: – Ви чули, про що вони розмовляли?
– Так, чув. Вони розмовляли про виставу.

(Так, я чув, про що вони розмовляли. Вони розмовляли про виставу.)

1. Ви чули, про що ми зараз говорили? 2. Ви знаєте, про що я думаю? 3. Ти знаєш, про кого запитував декан? 4. Ви розумієте, про що говорить викладач? 5. Ти знаєш, про кого ми розповідаємо? 6. Ти чув, про що вони вчора говорили? 7. Ви знаєте, про кого розповідає ця стаття? 8. Ви знаєте, про що я турбуюсь?

Завдання 10. Читайте та порівняйте. Виконайте завдання.

а) *Читайте та порівняйте:* грати у що? (Зн.в.) (спорт). грати на чому? (М.в.). (музичний інструмент). Марат грає у *футбол*. Іванко добре грає на *гітарі*.

б) *Задайте питання до виділених слів. Скажіть, у що ви граєте? На чому ви граєте?*

1. Я люблю грати *на гітарі*. 2. Він добре вміє грати *у шахи*. 3. Хлопці хочуть грати *в баскетбол*. 4. Ця дівчина добре грає *на піаніно*. 5. Тарас не вміє грати *на музичних інструментах*. 6. Ганна вміє грати *в теніс*. 7. Завтра ми гратимемо *у футбол*.

Зверніть увагу!

Читайте та запам'ятайте:

- На кого ти схожий? – Я схожий на свого батька.
- На кого схожа твоя сестра? – Вона схожа на бабусю.
- На кого схожий твій брат? – Мій брат трохи схожий на мене.

Завдання 11. Скажіть хто у вашій сім'ї на кого схожий.

Завдання 12. Прочитайте текст. Зверніть увагу на вживання знахідного відмінку. Задайте питання до виділених слів і словосполучень.

Імад розповідає про свою сестру і братів.

Усі ми – я, мої брати та сестра – любимо *один одного* і турбуємося *один про одного*. Старша сестра Рая дуже вродлива жінка. Вона схожа *на маму*. Рая вже заміжня. У неї є чудовий чоловік і дві маленькі дочки. Молодша дочка схожа на Раю, а старша дочка схожа на її чоловіка. Рая любить *свого чоловіка* і *своїх маленьких дочок*. Вона добре турбується про них. Старший брат Мухамед працює на заводі. Він інженер. Мухамед дуже любить *свою професію*. Мухамед неодружений, але у нього є наречена. Її звать Мунія. Він дуже кохає *Мунію* і завжди запрошує її в кіно або у ресторан. У вільний час Мухамед любить слухати *музику* або грати у шахи. Він часто грає у шахи з батьком або зі мною. Мухамед схожий на свого батька і трохи на матір. Самір і Джаміль – близнюки. Вони люблять грати у футбол, гуляти, плавати. Вони все роблять разом, тому що люблять *один одного*. Самір і Джаміль схожі і на батька, і на маму. І звичайно, вони дуже схожі *один на одного*. Ось така дружна сім'я! Я дуже люблю *свою родину*. Але особливо я люблю *своїх батьків* і *свою старшу сестру*.

Завдання 13. Розкажіть студентам вашої групи про вашу сім'ю: кого ви любите, про кого турбуєтесь, на кого ви схожі, на батька чи на матір, у що (або на чому) ви граєте.

Завдання 14. Запитайте студентів про їхню сім'ю: *кого вони люблять, про кого вони турбуються, на кого вони схожі, у що (або на чому) вони грають.*

Завдання 15. *Поставте слова в дужках у потрібній формі.*

1. У (понеділок) я йду на роботу. 2. Що ти робиш у (вівторок)? 3. У (середа) я не йду на роботу. 4. У (четвер) він вдома. 5. У (п'ятниця) ми йдемо до кав'ярні. 6. У (субота) я нічого не роблю. 7. У (неділя) я йду до театру.

Завдання 16. Слова в дужках ставте у правильну форму. Якщо треба, використовуйте **прийменники** *у/в, на, про, через/за, тому*.

Зразок: Я запрошую ... (ти, виставка).
Я запрошую тебе на виставку.

1. Ми йдемо ... (театр, вівторок). 2. Я запрошую ... (ви, екскурсія, Крим). 3. Він буде вдома ... (хвилина). 4. Батько запитує в своєму листі ... (моє здоров'я, мої друзі). 5. Після уроку я іду ... (бібліотека). 6. Він кладе ... (продукти, холодильник). 7. Я знаю, що батьки дуже турбуються ... (я і мої брати). 8. Максим буде у Києві ... (місяць). 9. Ми виконуємо ... (домашнє завдання). 10. Ганна купує ... (продукти) в супермаркеті або на ринку. 11. Я люблю ... (свої батьки) і часто думаю ... (вони). 12. У мене є наречений. ... (Він) звать Андрій. Я дуже люблю ... (він). І я знаю, що Андрій теж кохає ... (я). 13. Ви знаєте ... (їхня дочка)? 14. Вчора ми дивилися ... (цікава комедія). 15. В аудиторії ми бачимо ... (викладачі та іноземні студенти). 16. Ми зустрічаємо на вокзалі ... (старший брат).

Завдання 17. Пишіть дієслова, що керують знахідним відмінком (куди?). Складіть з поданих слів просте речення. Значення незнайомих дієслів дивіться у словнику.

Іти (йти), їхати, ходити, запрошувати, поспішати, класти, ставити, вішати.

Завдання 18. Закінчіть речення, слова в дужках ставте у правильну форму. Зверніть увагу на вживання **прийменників** *у/в та на*.

1. Студенти йдуть ... (університет, заняття). 2. Ми з другом дуже поспішаємо ... (академія, іспит). 3. Максим завжди запрошує друзів ... (кав'ярня). 4. Діти поспішають ... (школа, уроки). 5. Олена йде ... (бібліотека, лекція). 6. Група йде ... (виставка, музей). 7. Сьогодні діти їдуть ... (зоопарк, стадіон). 8. Вранці батько поспішає ... (завод, магазин). 9. У суботу ми їдемо ... (Київ, екскурсія). 10. Через тиждень я їду ... (батьківщина, столиця). 11. Я запрошую тебе ... (театр, вистава). 12. Мати з дочкою ідуть ... (супермаркет, ринок).

Завдання 20. Відповідайте на питання.

1. Куди ви з другом поспішаєте вранці? 2. Куди ви з Томом ідете обідати? 3. Куди ти йдеш після перерви? 4. Куди він їде після уроку? 5. Куди Максим запрошує свою наречену? 6. Куди вони з Ганною йдуть післязавтра? 7. Куди ви з Мариною ідете в суботу? 8. Куди ти йдеш у неділю? 9. Куди ваш друг їде в середу? 10. Куди ваша подруга їде через рік? 11. Куди ви з братом ідете сьогодні? 12. Куди Володимир їде ввечері?

Завдання 21. Читайте діалоги. Замість крапок ставте дієслова іти або їхати у правильній формі. Складіть подібні діалоги, запитайте друга, *куди він іде (іде)*.

- Куди ... Марина? – Куди ви ...?
- Вона ... на лекцію. – Я ... в кіно.
- А ви теж ... лекцію? – Ви ... один?
- Так, я теж ... туди. – Мої друзі вже бачили цей фільм, тому я ... один.
- Куди ... Борис і Марина?
- Я не знаю, куди вони
- Я думаю, що вони ... у їдальню.
- А ти куди ... ?
- Я ... в деканат. Скоро закінчується перерва, тому я поспішаю.
- Ну добре, ...!
- Куди ти ... в суботу?
- Я ... у Київ, на екскурсію.
- А ми з Іваном ... на екскурсію в Крим.
- Чудово! А куди ви ... зараз?
- Зараз ми ... на ринок, а потім додому.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7-8

Тема-19.

План:

1. Орудний відмінок та його головні функції.
2. Закінчення іменників в орудному відмінку однини.
3. Закінчення прикметників, займенників та порядкових числівників в однині. Закінчення іменників в орудному відмінку множини.
4. Закінчення прикметників, займенників та порядкових числівників у множині.

Орудний відмінок (семантико-граматична своєрідність).

Орудний відмінок іменника – одна з **периферійних** грамем морфолого-синтаксичної категорії відмінка, що в морфологічному плані входить як п'ятий компонент до відмінкової парадигми однини й множини з її диференційною сукупністю флексій і виражає **первинну інструментальну семантико-синтаксичну функцію, первинну формально-синтаксичну функцію придієслівного слабко керованого другорядного члена речення і в типових виявах комунікативну функцію компонента комплексної реми за актуального членування речення.**

Орудний відмінок створює ядро відмінкової периферійності. Він супроводжує основні семантичні іменникові компоненти речення, вказуючи, за допомогою чого реалізується дія.

Наприклад:

Хтось лопатою одкидав сніг (А. Головка). – Орудний знаряддя, конкретний предмет, який використовують для успішного завершення дії.

Їхали сannyaми із ярмарку (М. Рильський). – Орудний засобу реалізації дії.

Орали двома парами биків (Г. Тютюнник). – Орудний істот, за допомогою яких реалізується дія.

Попереду Гамалія байдаком керує (Г. Шевченко). – Вторинна функція об'єкта дії.

Ось в холодочку зібралися сиві діди, і милуються дітьми своїми, і тиху розмову ведуть проміж себе (Дніпрова Чайка). – Орудний об'єкта стану, вторинна функція.

Школа буде збудована молоддю. – Вторинна функція суб'єкта дії.

Іду шляхом, поля й ліси минаю, Але життя свого не омину (Л. Первомайський). – Вторинна просторова семантико-синтаксична функція.

Усі наведені приклади передають різновиди значення субстанціональності, зумовлені семантико-синтаксичною валентністю предиката.

Нерідко форма орудного відмінка синтаксично транспонується в інші частини мови – прислівники, дієслова і прикметники (синтаксично).

Наприклад:

Назавтра маю їхати в Пампаси, Де бізони бродять табунами

(М. Рильський). – Обставинний компонент речення, синтаксично – прислівниковий, зі значенням сукупності.

Я не виходив з будинку посольства тижнями (О. Довженко). – Форма орудного відмінка з прислівниковим уживанням у функції часу.

Абсолютно морфологізованими треба вважати утворені на базі форми орудного відмінка прислівники на зразок нишком, вистрибом, галопом,, жуужмом, часом, підтюпцем.

В ОРУДНОМУ ВІДМІНКУ ОДНИНИ ІМЕННИКИ МАЮТЬ ЗАКІНЧЕННЯ -ом (-ем, -єм), -ою (-ею, -єю), -ю, -ям (-ам).

-ОМ (-ЕМ, -ЄМ) 1. -ом мають усі іменники чоловічого роду тверді, крім тих, що кінчаються на -а, та всі іменники ніякого роду тверді, -ем (після голосних -єм) усі мішані й м'які іменники чоловічого й ніякого роду, крім тих, що кінчаються на -а й -я: над степом, під тягаром, за базаром, перед бакалярком, селом, повістарем*), товаришем**), бичем, бондарем, кобзарем, гостем, хлопцем, конем, стовпищем, вічем, лицем, татунем, полем, краєм, куриєм...

-ОЮ (-ЕЮ, -ЄЮ) 2. -ою мають усі іменники жіночого й чоловічого роду тверді, -ею (після голосних -єю) всі м'які й мішані іменники жіночого й чоловічого роду на -а та -я : з сестрою, перед коморою, над міхонішею, за душею, під кручею, гущею, їжею, землею, долею, Вівдею, піснею, колотнею, суддею, статтею, ріллею, революцією, Марією, зброєю...

Не плутати з прикметниками: під синьою, над свіжою..., а також не скорочувати -ою (-ею, -єю) в -ой (-ей, -єй).

-Ю 3. -ю мають усі іменники жіночого роду на приголосний : над молоддю, памороззю, сіллю, тінню, Россю, папороттю, міццю, глибочінню, смертю, повістю, кров'ю, твар'ю, матір'ю, подорожжю, ніччю, розкішшю, нехворощю, харчу, жовчу...

Щодо і й о в таких випадках, як повістю, памороззю...

-ЯМ 4. -ям мають усі іменники ніякого роду на -я, тобто як I відміни м'які, так і II відміни не після ж, ч, ш, щ: з бадиллям, за безладдям, над галуззям, за сміттям,

перед волóссям, дуб'я́м, пір'я́м, лушпа́йям, підза́мчям, розто́ржям, теля́м, голуб'я́м, горобеня́м, ім'я́м (рідко і́менем).

Після *ж, ч, ш, щ* -ам: з ведмежа́м, над курча́м, перед лоша́м, горща́м і т.ін.

В ОРУДНОМУ ВІДМІНКУ МНОЖИНИ ІМЕННИКИ МАЮТЬ ЗАКІНЧЕННЯ -ами (-ями), -ми, -има.

-АМИ (-ЯМИ) 1. -ами і -ями мають майже всі іменники всіх родів у тих самих випадках, що й у давальному множини перед чоловіка́ми, школяра́ми, буча́ми, гно́їщами, ягні́тами, но́чами, коваля́ми, косаря́ми, ті́нями, облі́ччями, тва́рями, підза́мчями...

-МИ 2. -ми після приголосних (поруч звичайних на -ами, -ями) мають лише поодинокі іменники: чоловічого роду, як от з кіньми, перед гістьми́, грі́шми (і гроші́ма), чобітьми́, жолудьми́: ніякого роду, як от колі́ньми (колі́но в значінні частини тіла), крильми́ (крило́ у птиці), дівча́тьми; жіночого роду: свиньми́. Також деякі, що вживаються лише у множині: під грудьми́ (і груді́ма), перед ворітьми́, дверми́ (і двері́ма), сі́ньми, курми́, гусьми́, дітьми, людьми́, саньми́ і деякі інші.

-ИМА 3. -има вживається в словах очі́ма, плечі́ма, уші́ма (і ву́хами).

Завдання 1. Подані нижче іменники поставте у форму орудного відмінка однини.

Подруга, товариш, приятель, сумка, портфель, завдання, гуртожиток, тітка, бабуся, дядько, дід, дитина, стіл, вухо, лампа, вікно, ручка, вулиця, місто, питання, автомобіль, лікар, професор, вежа.

Завдання 2. Дайте відповіді на запитання використовуючи надані слова.

1. З ким ти часто розмовляєш? Приятель
2. З ким вчора бачилась наша сестра? Сусід
3. З чим студент прийшов на заняття? Портфель
4. З ким ти скоро будеш розмовляти? Подруга
5. З чим гості прийшли на день народження? Подарунок
6. З ким Марина вчора гуляла у центрі? Хлопець
7. З чим ти печеш торт? Мед
8. З ким Максим часто спілкується? Брат
9. З ким студенти давно не бачились? Викладач

Завдання 3. Розкрийте дужки та запишіть слова у правильній формі.

1. Вчора Олег гуляв з ... (дівчина) у парку. 2. Завтра діти підуть на екскурсію з ... (вчителька). 3. Туристи з ... (гід) гуляли по місті. 4. Був дощ, тому дівчина пішла на вулицю з ... (парасоля). 5. Максим прийшов до Ольги з ... (букет) квітів. 6. Завтра студенти побачаться з ... (професор). 7. Зараз мати з ... (син) гуляють у парку. 8. Увечері мій друг завжди гуляє з ... (собака). 9. Ми всю дорогу говорили з ... (водій). 10. Я люблю пити чай з ... (цукор.) 11. В обід ми їли борщ зі ... (сметана).

Завдання 4. Поставте питання до виділених слів.

1. Вранці пацієнтка поговорила з *лікарем*. 2. Наступного тижня ми з *чоловіком* поїдемо відпочивати. 3. Моя подруга завжди ходить на заняття з *пляшкою* води. 4.

Скоро ти побачишся з *товаришем*. 5. Цей студент завжди сидить на парах з *телефоном* у руках.

Завдання 5. Закінчіть речення, використовуючи іменники у формі орудного відмінка однини.

1. Ми часто гуляємо ... 2. Недавно Андрій посварився ... 3. Діти довго розмовляли ... 4. Вранці Віктор зустрівся ... 5. Я давно не спілкувалась... 6. Викладачка говорить ... 7. Ми довго листувалися ...

Завдання 6. Складіть та запишіть речення з поданими нижче словами, поставивши їх у форму орудного відмінка з прийменником «з».

1. Приятель 2. Бібліотекарка 3. Сік

Завдання 7. Подані нижче іменники поставте у форму орудного відмінка однини.

Олівець, кулак, гумка, палець, маркер, ніж, рука, трамвай, автобус, поїзд, автомобіль, машина, масло, ложка, виделка, м'яч, іграшка.

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання використовуючи надані слова.

1. Чим грається дитина? Телефон
2. Чим сестра їсть суп? Ложка
3. Чим студент пише на уроці? Ручка
4. Чим батько відчинив двері? Ключ
5. Чим ти їздиш в університет? Тролейбус
6. Чим ти займаєшся? Спорт
7. Чим дівчина фарбує губи? Помада
8. Чим люди миють руки? Мило

Завдання 9. Розкрийте дужки та запишіть слова у правильній формі.

1. Жінки завжди миють голову ... (шампунь). 2. На уроці малювання учень користується ... (олівець). 3. Туристи летіли в Чехію ... (літак). 4. Хлопчик тихо грався ... (іграшка). 5. Салати я завжди їм ... (виделка). 6. Мій брат любить їздити у парку ... (велосипед). 7. Мати відчуває біль дитини ... (серце). 8. Студент відповів ... (питання) на питання професора.

Завдання 10. Поставте питання до виділених слів.

1. Студентка витерла помилку в тексті *гумкою*. 2. Дружина *ганчіркою* витерла пиліюку на меблях. 3. Туристи приїхали *поїздом* з Дніпропетровська. 4. Батько відрізав *ножем* шматок хліба. 5. Лікар зробив пацієнтові укол *шприцом*.

Завдання 11. Закінчіть речення, використовуючи іменники у формі орудного відмінка однини.

1. На занятті студент пише ... 2. Сьогодні на заняття наш викладач приїхав ... 3. Діти довго гралися ... 4. Анна похизувалась перед друзями ... 5. Мама намастила хліб... 6. Викладачка пише на дошці ... 7. Хлопець вдарив по столі ...

Завдання 12. Складіть та запишіть речення з поданими нижче словами, поставивши їх у форму орудного відмінка.

1. Поїзд 2. Майонез 3. Фломастер

Завдання 13. Подані нижче іменники поставте у форму орудного відмінка однини.

Перекладач, вчитель, професор, міліціонер, перукар, кравчиня, фотограф, журналіст, адвокат, пожежник, лікар, викладач, секретарка, фізик, ветеринар, бібліотекар, поет, письменниця, дизайнер, стоматолог, фармацевт, інженер, кухар, таксист, медик, співачка, модельєр, футболіст.

Завдання 14. Розкрийте дужки та запишіть слова у правильній формі.

1. Хлопцеві було соромно перед ... (батько). 2. Мої друзі часто відпочивають на річці за ... (село). 3. Моя сестра любить гуляти ... (парк). 4. Поруч з ... (вокзал) є багато кафе. 5. Між ... (площа та готель) є широка дорога. 6. Над ... (стіл) висіла гарна лампа. 7. Студенти тримають рюкзаки під ... (парта). 8. Донька поклала тарілку перед ... (мама).

Завдання 15. Поставте питання до виділених слів.

1. Птахи літають високо над *землею*. 2. Під *водою* є інший прекрасний світ. 3. Перед *будинком* росте багато квітів. 4. За *лісом* є гарне озеро.

Завдання 16. Опишіть район, де ви живете, використовуючи прийменники «*під, над, перед, за, поруч з, між*» та іменники в орудному відмінку однини.

Завдання 17. Подані нижче іменники поставте у форму орудного відмінка множини.

Мама, батько, дядько, тітка, подруга, товариш, приятель, родич, сумка, портфель, завдання, сусід, гуртожиток, тітка, бабуся, дядько, дід, дитина, стіл, вухо, лампа, вікно.

Завдання 18. Поставте питання до виділених слів.

1. Завтра я познайомлю хлопця з *батьками*. 2. У четвер школярка гуляла з *друзями*. 3. Мама поверталася з відпустки з *валізами*. 4. Сестра приготувала пиріг з *ягодами*. 5. Вчора Іван зустрічався з *родичами*.

Завдання 19. Закінчіть речення, використовуючи іменники у формі орудного відмінка множини.

1. Ми часто бачимося ... 2. Недавно Ольга познайомилась ... 3. Учні довго говорили ... 4. Минулих вихідних Андрій фотографувався ... 5. Інна давно не розмовляла... 6. Викладачка зустрілася ...

Завдання 20. Подані нижче іменники поставте у форму орудного відмінка множини.

Поїзд, вухо, кулак, гумка, палець, ключ, маркер, око, ніж, рука, тролейбус, автобус, велосипед, автомобіль, іграшка, фломастер, традиція.

Завдання 21. Дайте відповіді на запитання використовуючи надані слова.

1. Чим граються діти? Іграшки
2. Чим малюють художники? Фарби
3. Чим пише дівчинка? Фломастери
4. Чим зачиняють двері? Ключі
5. Чим футболісти копають м'яч? Ноги

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9-10

Тема-20.

План:

1. Орудний відмінок іменників як частина складеного присудка з дієсловами БУТИ, СТАТИ та ін.
2. Орудний відмінок іменників з прийменниками НАД, ПІД та ін. на позначення місця знаходження.
3. Орудний відмінок іменників з прийменником З (ЗІ, ІЗ) на позначення спільності дії та ознаки предмета.
4. «Текст: Вибір професії.»

Складеним називається присудок, виражений двома або кількома словами.

Складені присудки бувають **дієслівні та іменні**.

Складений дієслівний присудок містить **допоміжне дієслово**, яке своїми граматичними ознаками узгоджується з підметом, вказує на час та спосіб дії, на початок, тривалість, кінець, бажаність чи можливість дії, і **неозначену форму дієслова**, що виражає саму суть дії: *Починав жевріти схід сонця* (І. Нечуй-Левицький).

Допоміжними бувають дієслова *стати, могли, починати, продовжувати, закінчити, хотіти, бажати, прагнути, вирішити* та ін.: *Але серце спинятись не хоче* (Сосюра). *Потім уже Софійка стала розглядати Заболотного спокійно* (Гончар). *Пан, брате, милувать не стане* (Рильський). *Бійці намагались йти без шуму* (Гончар).

У допоміжній частині дієслівного складеного присудка можуть також уживатися:

□ прикметники *ладен, згоден, повинен, радий*: *Я готовий винести всі випробування* (Збанацький). *Хтось нам повинен відчиняти двері* (Стельмах).

□ дієприкметники *змушений, покликаний, приречений, зобов'язаний*: *Я зобов'язаний допомогти старому* (Стельмах). *Танкісти змушені були залягти у воронку*.

□ присудкові прислівники *треба, можна, необхідно, слід, соромно, шкода, жаль, пора*: **Треба** твердо нам в бою **стояти** (Франко). **Вибрати не можна** тільки Батьківщину (Симоненко). **Нам пора** для України **жити** (Франко).

До іменного складеного присудка входить **іменна частина**, яка виражає його лексичне значення, і **допоміжне дієслово-зв'язка**, що виражає граматичні значення способу, часу та особи.

Як іменна частина вживаються **іменники, прикметники, числівники, займенники, дієприкметники, сполучення слів**.

Іменники вживаються у формах: орудного відмінка: *Мить чекання здається вічністю* (Т. Коломієць);

Іменна частина — іменник в називному відмінку називає постійну властивість підмета, **а в орудному та знахідному** з прийменником — тимчасову.

У ролі зв'язки найчастіше вживається дієслово **бути**. Особливістю цієї зв'язки є те, що вона, зазвичай, у теперішньому часі не вживається: *Наша ціль — людське щастя і воля* (Франко). *Він людина щира і статечна* (Рильський).

Зв'язка *є* (або застаріла форма *єсть*) вживається лише в окремих випадках для надання висловлюванню офіційності чи урочистості. *Я єсть народ, якого правди сила ніким звоєвана ще не була* (Тичина.) *Найвищим законом держави є її Конституція*.

Зв'язками виступають також дієслова стати, вважатися, здаватися, називатися, лишатися, становити, робитися та деякі інші. Оскільки ці дієслова не зовсім втратили своє лексичне значення, це виявляється у відмінкових формах іменної частини: *І зробився я знову незримим* (Шевченко). *Мені осіння ніч короткою здається* (Леся Українка). *Швидкість руху Землі навколо Сонця становить майже тридцять кілометрів за секунди*.

Орудний відмінок може вказувати на різні ознаки: спільність дії (**З ким? З чим?**), інструмент дії (**чим?**), емоції, з якими виконують певну дію (з задоволенням), місце дії (перед інститутом). Також у орудному відмінку ми вживаємо іменники, які без прийменників стоять після дієслів *бути, працювати, стати*.

Загалом орудний відмінок можна утворювати як без прийменника, так і з прийменниками (*з, під, біля, перед, над* і подібні).

Завдання 1. Читайте діалоги. Замість крапок використайте дієслова **іти, їхати** або **бути** у правильній формі. Складіть подібні діалоги.

а) - Куди ти ...?

- Я ... в їдальню, я ще не снідав. А ти?

- Я теж ... туди. Ходімо разом!

- Чудово! Із задоволенням!

- Де ти ... вчора ввечері?

- Я ... вдома, відпочивав. А ти?

- А я ... у театрі, дивився чудову виставу.

б) - Сьогодні ввечері я ... на концерт. Ходімо разом!

- Дякую, але я не люблю музику.

- Шкода! А я дуже люблю музику. Я вчора вже ... на цьому концерті. Це було так чудово! Тому сьогодні я знову ... туди.

- Куди ти зараз ...?

- Я ... у бібліотеку.

- Ти ... один чи з Антоном?

- Так, ми ... з ним. А куди ви ...?

- Ми ... в актовий зал. Там зараз ... цікава лекція. Ходімо разом!

- Із задоволенням!

Завдання 2. Дайте відповіді на запитання використовуючи подані слова.

1. Ким ти хочеш бути? Художник

2. Ким став твій брат? Доцент

3. Ким працює ваша мати? Лікарка

4. Ким буде Андрій у майбутньому? Водій

5. Ким стане ваша сестра? Медсестра

6. Ким хоче бути ваша племінниця? Вчителька

7. Ким працює наш сусід? Електрик

8. Ким працювала ваша бабуса? Суддя

Завдання 3. Розкрийте дужки та запишіть слова у правильній формі.

1. Коли я закінчу університет, то буду ... (фармацевт). 2. Кожен хлопчик у дитинстві мріє стати ... (футболіст). 3. Моя сестра хоче бути ... (актриса). 4. Наша тітка працює ... (психолог). 5. Моя подруга скоро буде працювати ... (офіціантка). 6. Мій брат під час навчання працював ... (оператор). 7. Я завжди хотіла бути ... (лікарка). 8. Наш син мріє бути ... (адвокат).

Завдання 4. Поставте питання до виділених слів.

1. Батько мого друга працює *міліціонером*. 2. Наша мама була *продавцем*. 3. Мій син мріє стати *кардіологом*. 4. Їхній дідусь був *хірургом*. 5. Моя приятелька працює *кухарем*.

Завдання 5. Закінчіть речення, використовуючи іменники у формі орудного відмінка однини.

1. Коли я закінчу університет, то буду... 2. У дитинстві я хотів бути ... 3. Моя подруга мріє стати ... 4. Зараз моя мама працює ... 5. Наш дядько працював...

Завдання 6. Складіть та запишіть речення з поданими нижче словами, поставивши їх у форму орудного відмінка.

1. Ветеринар. 2. Терапевт. 3. Педіатр.

Завдання 7. Подані нижче іменники поставте у форму орудного відмінка однини.

Задоволення, радість, смуток, біль, образа, жаль, любов, ненависть, гнів, ніжність, спокій, тривога.

Завдання 8. За зразком дайте відповіді на запитання.

Зразок: Як ти граєш футбол? Задоволення
Я граю футбол із задоволенням.

1. Як чоловік дивиться на дружину? Любов
2. Як мати дивилась на дітей? Ніжність
3. Як люди дивляться на своїх ворогів? Гнів
4. Як ви повідомляєте погані новини? Жаль
5. Як дівчина дивилась в очі хлопцеві? Образа
6. Як ви зустрічаєте гостей на день народження? Радість

Завдання 9. Розкрийте дужки та запишіть слова у правильній формі.

1. З ... (тривога) у душі мати чекала сина з війни.
2. Я з ... (радість) допоможу вам вибрати нову сукню.
3. Дівчина зустріла коханого зі ... (смуток) в очах.
4. Князь з ... (ненависть) дивився на своїх ворогів.
5. Я із ... (задоволення) скуштую ваші страви.
6. З ... (біль) у душі Василь залишав свою родину.
7. Чоловік почав працювати з ... (азарт).

Завдання 10. Поставте питання до виділених слів.

1. Ірина з *ніжністю* дивилась на чоловіка.
2. Діти з *радістю* допомагали мамі прибирати.
3. Туристи із *задоволенням* відвідали музей історії України.
4. Наша бабуся з *любов'ю* у голосі співає українські пісні.
5. Пацієнт зі *страхом* слухав слова лікаря.

Завдання 11. Закінчіть речення, використовуючи іменники з довідки у формі орудного відмінка однини.

Слова для довідки: задоволення, радість, образа, любов, ненависть, ніжність.

1. Галина говорила...
2. Студентка читала вірш ...
3. Мати слухала ... доньку.
4. Викладачка розповідала поему ...
5. Хлопець дивився ...

Завдання 12. Складіть та запишіть речення з поданими нижче словами.

1. З болем.
2. З тривогою.
3. Із вдячністю

Завдання 13. Подані нижче іменники поставте у форму орудного відмінка однини.

Вулиця, парк, гуртожиток, будинок, університет, батько, мама, друг, центр, проспект, бульвар, площа, ліс, місто, село, диван, ліжка, крісло.

Завдання 14. Дайте відповіді на запитання, поставивши іменники у форму орудного відмінка однини та використовуючи, якщо це потрібно, такі прийменники: *під, над, перед, за, поруч з, між*.

1. Де росте багато дерев. Інститут
2. Де завжди багато студентів. Деканат
3. Де ви бачили різні квіти? Гуртожиток

4. Де Віктор паркує автомобіль? Будинок
5. Де стоїть стілець? Шафа та холодильник
6. Де ви відпочиваєте? Ліс
7. Де чистіше повітря? Місто

Завдання 15. Дайте відповіді на запитання використовуючи надані слова поруч.

1. З ким ти розмовляєш по телефону? Друзі
2. З ким недавно говорили ваші батьки? Родичі
3. З чим ви йдете на ринок? Гроші
4. З ким ви часто гуляєте? Сусіди
5. З ким Оксана ділиться секретами? Подруга
6. З ким Марина обідає? Працівники
7. З чим ви готуєте суп? Гриби

Завдання 16. Розкрийте дужки та запишіть слова у правильній формі.

1. Сьогодні вчителька гуляє з ... (діти) у саду.
2. Скоро Олег піде гуляти з ... (собаки).
3. У Львові ми часто спілкуємося з ... (поляки).
4. Завтра я вечеряю з ... (друзі).
5. Ігор прийшов до коханої з ... (квіти).
6. Гід провів цікаву екскурсію з ... (туристи).
7. Пацієнти завжди радяться з ... (лікарі).
8. На роботі я часто розмовляю з ... (люди).
9. Іноді я відпочиваю з ... (приятелі).
10. Вчора студенти познайомились з ... (викладачі).

Завдання 17. Розкрийте дужки та запишіть слова у правильній формі.

1. Чоловіки люблять ... (очі), а жінки – ... (вуха).
2. На уроках діти користуються ... (підручники).
3. Суспільство живе ... (правила і традиції).
4. Я часто їжджу ... (трамваї).
5. Дорогу прикрасили ... (квіти).
6. Мій брат любить їсти рибу ... (руки).
7. Дівчинавилікувалася ... (антибіотики).

Завдання 18. Поставте питання до виділених слів.

1. Іноді я літаю *літаками*.
2. Дівчина намалювала картину *фломастерами*.
3. Кімнату прикрасили *малюнками* школярів.
4. Зал обставили *дзеркалами*.
5. Сьогодні хірург зайнятий *пацієнтами*.

Завдання 19. Закінчіть речення, використовуючи іменники у формі орудного відмінка множини.

1. Учні довго займалися ...
2. Стіл прикрасили ...
3. Діти гралися ...
4. Батьки зацікавили доньку ...
5. Іноді я їжджу ...
6. Викладач пише на дошці ...
7. Хто багато працює язиком, той мало робить ...

Завдання 20. Подані нижче іменники поставте у форму орудного відмінка множини.

Художник, вчитель, професор, педіатр, перукар, кравчиня, фотограф, журналіст, адвокат, пожежник, лікар, викладач, секретарка, біолог, ветеринар, письменниця,

терапевт, стоматолог, фармацевт, інженер, кухар, таксист, медик, співачка, офіціантка, футболіст.

Завдання 21. Дайте відповіді на запитання використовуючи слова поряд.

1. Ким будуть студенти стоматологічного факультету? Стоматологи
2. Ким стали твої брати? Лікарі
3. Ким працюють ваші батьки? Викладачі
4. Ким хочуть бути їхні діти? Кухарі
5. Ким були ваші дідусь та бабуся? Судді
6. Ким будуть студенти медичного університету? Медики
7. Ким будуть студенти фармацевтичного факультету? Фармацевти

Завдання 22. Розкрийте дужки та запишіть слова у правильній формі.

1. Колись ми мріяли бути ... (інженери).
2. Обидві ваші сестри стали ... (педіатри).
3. Мої подруги будуть ... (лікарки).
4. Наші друзі стануть ... (біологи).
5. Їхні викладачі будуть ... (професори).
6. Наші учні скоро будуть ... (студенти).
7. Його батьки працюють ... (хірурги).

Завдання 23. Поставте питання до виділених слів.

1. Мої приятелі працюють *міліціонерами*.
2. Її подруги стали *медсестрами*.
3. Мої однокласники будуть *кардіологами*.
4. Колишні працівники вже стали *пенсіонерами*.

Завдання 24. Закінчіть речення, використовуючи іменники у формі орудного відмінка однини.

1. Коли ми закінчимо університет, то будемо працювати...
2. Мої сестри мріють стати ...
3. Колись мої друзі хотіли бути ...
4. Її родичі працюють ...
5. Наші дядьки працювали ...
6. Колишні студенти стали ...

Завдання 25. Подані нижче іменники поставте у форму орудного відмінка однини.

Вулиця, парк, гуртожиток, будинок, університет, батько, мама, штани, друг, центр, проспект, двері, площа, гора, місто, село.

Завдання 26. Дайте відповіді на запитання, поставивши іменники у форму орудного відмінка множини та використовуючи, якщо це потрібно, такі прийменники: *під, над, перед, за, поруч з, між*.

1. Де росте гарний сад. Будинки
2. Де завжди багато студентів. Університети
3. Де стоїть стіл? Крісла
4. Де розміщені сходи? Поверхи
5. Де тече річка? Береги

Завдання 27. Розкрийте дужки та запишіть слова у правильній формі.

1. Дьонці було соромно перед ... (батьки). 2. Іноді ми граємо на площі за ... (магазини). 3. Моя сестра любить гуляти ... (вулиці) міста. 4. За ... (автомобілі) стояли люди. 5. Між ... (готелі) є широка дорога. 6. Над ... (дивани) висять картини. 7. Під ... (дерева) є тінь і там прохолодно.

Завдання 28. Поставте питання до виділених слів.

1. Сонце сховалось за *хмарами*. 2. Між *квітами* росли кущі. 3. Перед *будинками* розміщена автостоянка. 4. Над *столами* висіли лампи.

Завдання 29. Прочитайте текст. Знайдіть невідомі слова, з'ясуйте зі словником їхнє значення, та запам'ятайте. Зверніть увагу на іменники, вжиті в орудному відмінку. Спробуйте переказати зміст тексту.

Я дуже люблю літо. Це пора, коли я щодня бачуся з друзями. Ми гуляємо вулицями міста, спілкуємося з людьми, спостерігаємо різні цікаві ситуації. Нещодавно на одній з таких прогулянок я познайомилась з художником, який саме торгував картинами. Я купила одну із них і сфотографувалась напам'ять з її автором. Тепер ця картина висить на стіні над моїм ліжком і завжди нагадує мені про один з прекрасних літніх днів.

Завдання 30. Від особових займенників утворіть присвійні у орудному відмінку однини і множини.

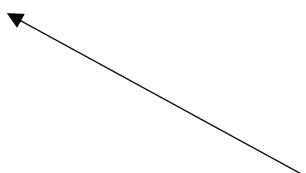
Особовий займенник	Присвійний займенник в орудному відмінку однини	Присвійний займенник в орудному відмінку множини
Я		
Ми		
Ти		
Ви		
Він		
Вона		
Вони		

Завдання 31. Розкрийте дужки та поєднайте займенники з іменниками.

- (Мій) ... викладачем. 5. (Його) ... лікарями.
- (Наші)... батьками. 6. (Її) ... подругами.
- (Твій) ... товаришем. 7. (Їхній) ... батьком.
- (Ваш) ... працівниками.

Завдання 32. Поєднайте слова та поставте у форму орудного відмінка.

Стіл
Лампа
Біолог
Лікарі

Подруга		мій
Товариш	←	наші
Вчителі		наш
Медсестра		наша
Олівець	←	твій
Продавці		їхні
Голова	←	ваші
Вікно		ваша
Дядьки		твої
Інженер	←	її
Хірурги		їхній
Актриси		їхня
Сусідка		
Вулиця	←	
Місто		

Завдання 33. Прочитайте речення. Знайдіть та виправте помилки. Поясніть потребу вживання того чи іншого відмінка.

1. Вчора Андрій зустрів з друзями. 2. Тетяна бачилася старих друзів минулого літа. 3. Недавно я познайомила з цікавими людьми. 4. Студентка побачила з професором після уроків. 5. Ми зустрілися своїх одногрупників у центрі.

Завдання 34. Складіть та запишіть речення з нижче поданими парами слів.

1. фотографувати – фотографуватися. 2. бачити – бачитися. 3. знайомити – знайомитися.

Завдання 35. Напишіть, ким хочуть бути ваші друзі.

Назви професій: економіст, історик, філолог, географ, геолог, біолог, фізик, хімік, математик, будівельник, інженер, актор, музикант, співак, композитор, поет, письменник, соціолог, учитель, лікар.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11-12

Тема-21.

План:

1. Місцевий відмінок та його головні функції. Закінчення іменників у місцевому відмінку однини.
2. Чергування приголосних в основі слова.
3. Форми особових займенників.
4. Закінчення прикметників, займенників і порядкових числівників у місцевому відмінку однини та множини.
5. Дієслова, які вимагають місцевого відмінка.

Місцевий відмінок та його головні функції. Закінчення іменників у місцевому відмінку однини.

У місцевому відмінку однини іменники другої відміни мають закінчення **-ові, -еві (-єві), -у (-ю), -і (-ї)**.

Місцевий відмінок відповідає на питання **На (у) кому? На (у) чому?**

МІСЦЕВИЙ відмінок	1) обставини (час, місце дії)	1) стоїть при дорозі, прийти о восьмій годині
	2) об'єкта	2) грати на скрипці
	3) ознаки	3) баба по матері

МІСЦЕ (де?) у(в)/на + ... -і/-ї

Де ти живеш? – Я живу у/в Пекіні -і
Києві
селі
на Китаї -ї (після голосного Росії та апострофа)
Уралі
вулиці Зеленій

Запам'ятайте!

1) **-к(о) – -у:** парк – у парку, ліжко – на ліжку, літак – в літаку, банк – у банку, будинок – в будинку.

Але урок – на уроці, Крим – у Криму.

2) **чергування:** к/ц, г/з, х/с: рука – в руці, книжка – у книжці[з'ц']; Рига – у Ризі, дорога – на дорозі; поверх – на поверсі.

3) **чергування у корені:** і/о, і/е, ї/є: стіл – на столі, папір – на папері, Канів – у Каневі, Харків – у Харкові, Київ – у Києві.

4) **випадання голосного:** південь – на півдні, стілець – на стільці.

Завдання 1. Пишіть дієслова, що керують місцевим відмінком (де?).

Бути, лежати, стояти, сидіти, висіти, жити, вчитися, навчатися, працювати, відпочивати, гуляти, снідати, обідати, вечеряти, купувати, знаходитися та ін.

Завдання 2. Задайте питання до виділених слів.

1. Ця лампа стоїть *на столі*. 2. Ця карта висить *на стіні*. 3. Книжка лежить у *портфелі*. 4. Студенти сидять у *класі*. 5. Його сестра навчається *у/в школі*. 6. Моя сім'я живе *у/в місті*. 7. Викладач пише *у/в журналі*. 8. Студент пише *у/в зошиті*. 9. Наша сестра навчається *в інституті*. 10. Я обідаю *у/в їдальні*. 11. Діти гуляють у *парку*. 12. Таблиця висить *на дошці*. 13. Ці словники і підручники у *бібліотеці*. 14. Лікарня знаходиться у *центрі*.

Завдання 3. Запишіть речення. Слова в дужках поставте у місцевий відмінок.

Зразок: Газета лежить (стіл). Газета лежить на столі.

1. Квіти стоять (вікно).
2. Студенти сидять (кімната).
3. Туристи живуть (готель).
4. Книжка лежить (стілець).
5. Лампа стоїть (стіл).
6. Діти вчаться (школа).

Завдання 4. Запишіть речення. Поставте необхідні прийменники.

Зразок: *Я живу ... у Києві. Я живу в Києві.*

1. Джон живе ... Канаді.
2. Галина працює ... школі.
3. Туристи обідають ... ресторані.
4. Сестра живе ... Одесі.
5. Дядько живе ... селі.
6. Джейн працює ... інституті.
7. Друзі вчаться ... університеті.
8. Вчора ми були ... музеї.
9. Газети лежать ... шафі.
10. Я вчуся ... підготовчому факультеті.

Завдання 5. Слова в дужках поставте у формі місцевого відмінка.

Зразок: Викладач пише на (дошка) – Викладач пише на дошці.

1. Діти граються у (кімната).
2. Він працює в (магазин).
3. Книга лежить на (стіл).
4. Він живе у (Київ).
5. Його батьки живуть у (село).
6. Її брат працює у (лікарня).
7. Зошити лежать на (парта).
8. Студент пише у (зошит).
9. Мій брат живе у (Нігерія).
10. Наш друг навчається в (університет).

Завдання 6. Відповідайте на питання.

1. Ваша сім'я живе у місті?
2. Ви навчаєтесь в університеті?
3. Ваша сестра працює в лікарні?
4. Ваші речі лежать на полиці?
5. Лампа стоїть на столі?
6. Антон сидить на дивані?
7. Ви живете у Харкові?
8. Ірина працює в бібліотеці?
9. Ваш факультет знаходиться на вулиці Пекарській?
10. Дідусь відпочиває на ліжку?

Завдання 7. Дайте відповіді на питання. Слова в дужках ставте у Місцевий відмінок.

1. Де стоїть стіл? (клас)
2. Де лежить ця книжка? (портфель)
3. Де живе його бабуся? (село)
4. Де навчається ваш брат? (університет)
5. Де стоїть цей стакан? (стіл)
6. Де стоять ці квіти? (вікно)
7. Де грають діти? (кімната)
8. Де живе твоя сім'я? (Одеса)
9. Де друзі обідають? (буфет)
10. Де ви купуєте продукти? (магазин)
11. Де працює сестра? (банк)
12. Де пише викладач? (дошка)
13. Де ви зараз живете? (Харків)
14. Де ви жили раніше? (Африка).

Завдання 8. Закінчіть речення.

Зразок: Це стіл. Лампа стоїть Це стіл. Лампа стоїть на столі.

1. Це полиця. Книжки лежать
2. Це кімната. Батько сидить
3. Ось лікарня. Моя мати працює
4. Ось їдальня. Ми обідаємо
5. Ось ваза. Квіти
6. Ось університет. Я навчаюсь
7. Це клас. Студенти сидять
8. Це гуртожиток № 5. Я живу
9. Це банк. Батько працює
10. Китай – моя батьківщина. Мої батьки живуть

Завдання 9. Відповідайте на питання, слова в дужках ставте у правильну форму. Вживайте потрібний сполучник у/в або на.

1. Де працює твій батько? (завод, банк, майстерня) 2. Де працює ваш брат? (фабрика, лабораторія, магазин) 3. Де навчається ваша молодша сестра? (школа, університет) 4. Де стоїть автобус? (зупинка, площа, дорога) 5. Де гуляють діти? (сад, парк, вулиця) 6. Де сидять студенти? (аудиторія, урок, лекція) 7. Де знаходиться Одеса? (Україна, південь) 8. Де ви купуєте продукти? (магазин, кіоск, супермаркет, ринок) 9. Де знаходиться ваш факультет? (центр, вулиця Революції) 10. Де живуть ці студенти? (Харків, гуртожиток, кімната № 20) 11. Де лежать твої книжки? (полиця, шафа, сумка) 12. Де ви дивилися футбол? (стадіон) 13. Де живе його сім'я? (Англія, Лондон) 14. Де ти жив раніше? (столиця, батьківщина, Америка, Росія) 15. Де працює ваша група? (аудиторія № 15).

Завдання 10. Поставте питання до виділених слів.

1. Іноземні студенти навчаються *в університетах* України. 2. В Україні іноземні студенти живуть *у сучасних гуртожитках*. 3. Студенти беруть підручники *в студентських бібліотеках*. 4. *У їхніх кімнатах* тепло та затишно. 5. Домашні та класні роботи студенти пишуть *у робочих зошитах*. 6. *У деканатах* студенти отримують студентські квитки. 7. Вищі навчальні заклади розташовані *на центральних вулицях* міста.

Завдання 11. Напишіть займенники у місцевому відмінку множини.

1. На (мої) вікнах стоять квіти. 2. У (ці) аудиторіях навчаються іноземні студенти. 3. На (наші) столах лежать нові підручники, робочі зошити, словники. 4. У (твої) роботах є помилки. 5. Наукова конференція проходить у (ті) аудиторіях. 6. Подивіться значення слова у (ваші) словниках. 7. У (їхні) країнах завжди тепло.

Завдання 12. Дайте відповіді на питання, використовуючи слова в дужках.

1. З яких країн приїхали іноземні студенти? (північні країни). 2. Де гуляють студенти? (зелені парки). 3. У яких гуртожитках живуть студенти? (студентські гуртожитки). 4. На яких факультетах спочатку навчаються іноземні студенти? (підготовчі факультети). 5. Де в гуртожитку висить ваш одяг? (шафи, вішаки). 6. У яких аудиторіях ви навчаєтесь? (невеликі, світлі аудиторії). 7. Де можна купити модні речі (центральні магазини).

Завдання 13. Підкреслені слова поставте в множині.

1. Наші журнали та книги стоять у *книжковій шафі*. 2. У *південному районі* України стоїть тепла погода. 3. Ми беремо гроші в *національному банку*. 4. Українські бізнесмени працюють в *іноземній країні*. 5. Студенти беруть книжки в *університетській бібліотеці*. 6. Друзі написали адресу на *чистому конверті*. 7. У гуртожитку *на нашому вікні* стоять гарні квіти.

Завдання 14. Напишіть текст. Дайте йому назву. Слова в дужках поставте в місцевому відмінку множини.

Нещодавно ми були на (екскурсія) по академії. Спочатку ми зайшли до бібліотеки. Там ми побачили в (різні відділи) бібліотеки на (численні полиці) багато підручників, словників, книжок. У(коридори) на (вікна) стоять квіти. На (другий поверх) знаходяться буфети. У (буфети) багатий вибір страв та напоїв. Студенти там снідають, а обідають та вечеряють у (студентські їдальні) або в (свої кімнати). В академії багато різних факультетів. На (різні факультети) навчаються українські та іноземні студенти. На (всі факультети) працюють висококваліфіковані фахівці. У (деканати) студенти беруть документи, розклад занять, а також необхідну інформацію. Після закінчення академії студенти будуть працювати в (різні галузі) зв'язку, на (українські заводи та фабрики), в (офіси) та (фірми) зв'язку. Тепер ми знаємо, які є факультети в (академія), яких фахівців вона випускає.

Завдання 15. Доберіть до іменників необхідні прийменники:

... підлозі лежить килим. Студенти навчаються ... академії. Вони добре відповідають ... заняттях. ... театрі ми дивились виставу. Ми були ... музеї. Там ... стіні висить картина. ... морі легенькі хвилі.

Завдання 16. Розкрийте дужки і поставте іменники у місцевому відмінку.

Цікаві книжки будемо брати у ... (бібліотека). У ... (січень) завжди холодно, а в ... (травень) - цвітуть сади. Мій брат живе тепер на ... (дача), а сестра – у ... (місто). У ... (кімната) один стіл, два ліжка і три стільці. Я навчаюся в ... (інститут), а мій брат – в ... (училище). Мій батько працює у ... (лікарня), а я буду працювати в ... (аптека). Я був на ... (спектакль) у ... (театр).

Завдання 17. Із наведених слів побудуйте речення. У них вживайте іменники у місцевому відмінку.

Я, гуртожиток, жити. Кімната, є, картини, і, вазони. Килим, підлога, лежати. Стіл, ваза, стояти, квіти. Я, працювати, комп'ютер. Листи, вони, писати, новини, про. Я вчитись, медична, академія, і, часто, бувати, бібліотека. У, неділя, я, відпочивати, парк, і, театр. Ми, бути, на, вистави, видатні, артисти, бачити.

Завдання 18. Текст.

«Вибір професії»

Вибір професії — справа непроста. Адже професія визначає долю людини. А доля — взагалі дуже складне поняття. У давні часи, коли вигадували це слово, воно утворилося від слова «судити». Вважалося, що боги заздалегідь судять про те, що чекає на людину в майбутньому. Насправді, доля визначалася тим, в якому середовищі людина народилася, чим займалися її предки. В ту пору не заведено було сперечатися з долею. Потрібно було смиренно приймати те, що тобі судилося. Звичайно, частково це проявляється і в наш час.

Часто діти переймають майстерність батьків з ранніх років, тому їм легше йти по життю второваним шляхом. Але все ж сучасність пропонує нам значно більший вибір, ніж раніше. Система освіти дозволяє випробувати свої сили в різних

напрямах. Ринок праці стрімко змінюється, тому не завжди досвід батьків може принести користь молодому поколінню.

Наприклад, така професія, як «шопер» навряд чи могла існувати в нашій країні років тридцять тому. Адже люди не могли в більшості своїй дозволити собі найняти професійного стиліста, який підбирав би їм гардероб.

Або такий фахівець, як «піарник», що допомагає фірмі успішно взаємодіяти з громадськістю. У нашій країні такі фахівці з'явилися нещодавно.

Цікаво звучить назва професії, представники якої допомагають створювати композиції при роботі фотомоделей: «пластифікатор».

І все ж, найбільш популярними традиційно залишаються: фахівці з інформаційних технологій, юристи, водії, менеджери (з продажу, із закупівель, з фінансів). Далі йдуть інженери, монтажники, бухгалтера, фармацевти, вчителі, психологи, лікарі.

Якщо ж подумати про найближче майбутнє, то можна припустити, що будуть набирати силу такі спеціальності, як інженери та технологи в галузі нанотехнологій.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13-14

Тема-22.

План:

1. Місцевий відмінок іменників з прийменниками НА та У(В) на позначення моменту часу в поєднанні зі словами-назвами місяців та словом РІК.
2. Місцевий відмінок іменників з прийменником ПРИ на позначення предмета, місця, простору, де відбувається дія.
3. Місцевий відмінок іменників з прийменником ПРИ на позначення способу пересування.

В МІСЦЕВОМУ ВІДМІНКУ ОДНИНИ ІМЕННИКИ МАЮТЬ ЗАКІНЧЕННЯ **-і (-ї), -у (-ю), -ові (-еві, -єві)**.

-І (-ї) 1. **-і** (після голосних та -ї) мають:

а) Усі іменники жіночого роду, а також чоловічого на **-а** та **-я**: на воді, у руці, на тітці, по землі, при статті, поліці, кручі, мережі, надії, зброї, сім'ї, подорожі, печі, крові, тварі, міді, повісті, матері, бідоласі, міхоніші, судді...

Примітка. У прислівниках, втворених з іменників жіночого роду на приголосний, задержується старе закінчення **-и** місцевого відмінку: **почасти, восені** або **увосені** (порівн. по **осені**).

б) Усі іменники ніякого роду з наростком **-ят-**: на теляті, горщаті..., також у слові імені.

в) Іменники чоловічого роду, переважно ті, що без наростків: у байраці, на язиці, при стозі, на порозі, в дусі, лузі, на поверсі, кожусі, горосі, березі, місяці, коні, зубі, хресті, коті, возі, образі, домі, дубі, чоботі, році, хлібі, ґрунті, світі, стовпі, листі, хвості, пні, дні, сні, лобі, роті, пальці, реготі, налігачі, молочаї, травні, злочині, камінці, камені... .

г) Іменники ніякого роду тверді без наростка **-к-**: на селі, у гнізді, при яблуці, в оці, молоці, вусі, слові, письмі, чолі, болоті, полотні, в пальті, у бюрі, золоті, добрі,

ма́сли, вікні́, багні́, дні́, па́ливі, заступі́льні, товари́стві.... а також іменники ніякого роду мішані та м'які, особливо під наголосом: на лиці́, у яйці́, при кільці́, в денці́, плечі́, житті́, смітті́, гіллі́, грудді.... також: на со́нці, у мо́рі, в по́лі, го́рі, се́рці, віко́нці, сто́впищі, зга́рищі, стано́вищі, в пита́нні, у збі́жжі, роздо́ріжжі, картоплі́нні, прокля́тті, облі́ччі, в лушпа́йї, у пі́р'ї, розто́ржі... .

-У 2. -у мають переважно іменники тверді чоловічого й ніякого роду з наростком **-к-** (**-ик, -ок, -ак, -ко...**): на ко́нику, при гві́здку́, у мішкú, ба́теньку, в буди́нку, на ри́нку, бідаку́, пуче́чку, до́щику, ставку́, грабу́нку, жовтку́, у ви́йську, на лі́жку, у ві́чку, місте́чку, се́рденьку, горща́тку, я́чку, видо́виську..., а також і деякі інші ім. чоловічого роду тверді: на воску́, в соку́, на снігу́, по моху, у міху́, в полку́, сліду́, бору́, меду́, степу́, току́, шляху́, яру́, льоду́, знаку́... Також такі, як при Геóргу...

-У (-Ю) — -І (-Ї) 3. То **-у (-ю)**, то **-і** (після голосних **-і**) мають деякі іменники чоловічого роду: на роду́ — на ро́ді, в лісу́ — в лісі́, в гаю́ — в га́ї, у саду́ — у са́ді, у склепу́ — в скле́пі, на ставу́ — на ста́ві, на торгу́ — на то́рзі, в бору́ — в бо́рі, в капшукú — в капшуці́, в по́тягу — в по́тязі, на козаку́ — на козаці́, на чумаку́ — на чумаці́, на това́ришу — на това́риші, на школяру́ — на школярі́, на косарю́ — на косарі́.

Також іменники ніякого роду **І** відміни мішані й м'які з наголосом не на закінченні вживаються то з закінченням **-і (-ї)**, то з закінченням **-ю (-у)**: на со́нці — на со́нцю, у мо́рі — у мо́рю, на по́лі — на по́лю, при го́рі — при го́рю, на се́рці — на се́рцю, у сто́впищі — у сто́впищу, на ві́чі — на ві́чу, в пита́нні — в пита́нню, у збі́жжі — у збі́жжю, в роздо́ріжжі — в роздо́ріжжю, на облі́ччі — на облі́ччю.

Особливо часто вживається закінчення **-у (-ю)** після прийменника **по**: по Дні́пру, по дну, по сло́ву, по кожúху, по олі́вцю, по я́блуку...

-ОВІ (-ЕВІ, -ЄВІ) 4. -ові (-еві, після голосних -єві) мають іменники чоловічого роду рівнобіжно з вищенаведеними закінченнями, переважно в назвах живих істот: на ба́тькові, при ко́никові, на бра́тові, на това́ришеві, во́вкові, кобза́реві, Корні́єві, у ру́хові...

Навіть іменники ніякого роду з наростком **-к-** можуть приймати це закінчення: на теля́ткові, при дитя́ткові і т.ін.

Місцевий відмінок множини.

У місцевому відмінку множини іменники першої відміни мають закінчення **-ах** для твердої та мішаної груп і **-ях** — для м'якої групи: у кни́жках, на маши́нах; на кру́чах, на ме́жах; у стаття́х, у сі́м'ях.

Завдання 1. Відповідайте на питання, звертайте увагу на форму місцевого відмінку прикметників, числівників та іменників.

1. У якому місті ви живете, великому чи маленькому? 2. У якому будинку живе ваша родина, у новому чи старому? 3. На котрому поверсі знаходиться деканат, на другому чи на третьому? 4. На котрому поверсі знаходиться бібліотека, на першому чи на другому? 5. На якому поверсі знаходиться ваш факультет, на четвертому чи на п'ятому? 6. На якому факультеті ви вчитесь, на підготовчому чи на економічному? 7. В якому клубі ви були, в спортивному чи студентському? 8. У якому зошиті ти

пишеш, у новому чи старому? 9. В якому селі живуть твої бабуся і дідусь, у маленькому чи великому?

Завдання 2. Відповідайте на питання та записуйте їх у зошит.

1. У якій кімнаті ви живете, в маленькій чи великій? 2. В якій лікарні працює твоя сестра, районній чи студентській? 3. У котрій аудиторії буде лекція, у першій чи у другій? 4. На якій вулиці знаходиться готель, на цій чи на сусідній? 5. На котрій сторінці ви читаєте, на п'ятій чи на шостій? 6. В якій газеті ви читали цю статтю, у сьогоднішній чи у вчорашній? 7. У якій бібліотеці працює Ірина, у міській чи у районній? 8. В якій їдальні ви обідатимете, у великій чи маленькій?

Завдання 3. Відповідайте на питання, вживайте інформацію в дужках.

1. В яких гуртожитках живуть іноземні студенти? (зручні і сучасні гуртожитки) 2. У яких кімнатах живуть твої друзі? (ці теплі та світлі кімнати) 3. В яких магазинах ви купуєте підручники й словники? (книжкові магазини) 4. Де студенти слухають лекції? (ці великі аудиторії) 5. Де ви купуєте газети? (газетні кіоски) 6. Де були студенти? (різні екскурсії) 7. Де навчаються іноземні студенти? (підготовчі факультети) 8. Де грає ця актриса? (романтичні комедії) 9. Де працював Володимир? (різні спортивні клуби) 10. Де гуляють діти? (міські парки).

Завдання 4. Відповідайте на питання за зразком.

Зразок: – Іванко живе на другому поверсі?
– Я не знаю, на котрому поверсі він живе.

1. Максим купив словник у цьому магазині? 2. Вони купують ліки у цій аптеці? 3. Мати купує продукти в цих магазинах? 4. Ірина працює в дитячій лікарні? 5. Деканат знаходиться на першому поверсі? 6. Максим живе у цій кімнаті? 7. Марина вчиться в медичному університеті? 8. Сашко вчиться на третьому курсі? 9. Студенти працюють у цих класах? 10. Вчора вони були в історичному музеї? 11. У нашому студентському клубі сьогодні буде концерт? 12. Його брат вчиться в п'ятому класі? 13. Він буде вчитися на підготовчому факультеті? 14. Бібліотека знаходиться на четвертому поверсі?

Завдання 5. Закінчіть речення.

1. Скажіть, будь ласка, на котрому поверсі ... ? 2. Скажіть, будь ласка, у котрій кімнаті ... ? 3. Ви не знаєте, в якому будинку ...? 4. Я не знаю, на якій вулиці 5. Ви не знаєте, в якому гуртожитку ... ? 6. Скажіть, будь ласка, на котрій сторінці ... ? 7. Скажіть, будь ласка, у якому магазині ... ? 8. Я не знаю, у якій газеті

Завдання 6. Читайте текст. Ставте питання до підкреслених слів.

В аудиторії.

Я іноземний студент. Я живу в Харкові й навчаюсь в медичній академії. Я вивчаю українську мову. У мене є чудовий друг Рамон. Раніше він жив у Мексичі, а тепер живе в Харкові. Рамон теж студент. Він живе в шостому гуртожитку.

Зараз урок. Ми сидимо в нашій аудиторії. На великому столі лежать наші книжки, зошити, ручки. Викладач пише на новій дошці, а я пишу в своєму зошиті. Потім ми читаємо новий текст. Я читаю уважно, але розумію не всі слова в новому тексті. Я дивлюсь нові слова в українсько-англійському словнику.

Після уроку я обідаю у їдальні. Після обіду я відпочиваю, а потім готую домашнє завдання. Іноді я працюю у студентській бібліотеці, а іноді вдома, в гуртожитку. Ввечері я гуляю у старому парку. А вчора я не був у парку, тому що ввечері було дуже холодно.

Завдання 7. Відповідайте на питання.

1. Коли починається навчальний рік в академії? (вересень) 2. Коли закінчується навчальний рік в академії? (червень) 3. Коли будуть екзамени на підготовчому факультеті? (січень) 4. Коли будуть зимові канікули? (лютий) 5. Коли будуть літні канікули? (липень та серпень) 6. Коли жив Наполеон? (19 століття) 7. У котрому столітті ми живемо? (21 століття) 8. Коли Макар народився? (жовтень, тисяча дев'яцот вісімдесят восьмий рік) 9. Коли ви народились? 10. Коли народилася ваша мати? 11. Коли народився ваш батько?

Завдання 8. Відповідайте на питання.

1. О котрій годині (Коли?) починається урок? (9:00) 2. О котрій годині (Коли?) починається велика перерва? (12:00) 3. О котрій годині (Коли?) починає працювати лабораторія? (8:00) 4. О котрій годині (Коли?) ви закінчуєте уроки? (14:00) 5. О котрій годині (Коли?) закінчується велика перерва? (12:30) 6. О котрій годині (Коли?) закінчує працювати лікар? (16:00) 7. О котрій годині (Коли?) починає працювати їдальня? (8:30) 8. О котрій годині (Коли?) закінчує працювати деканат? (17:00).

Завдання 9. Читайте текст. Складіть аналогічний текст про свій робочий день.

Мій робочий день.

Я зазвичай прокидаюсь о восьмій годині ранку. Потім я вмиваюсь, одягаюсь і снідаю. Мої заняття розпочинаються о дев'ятій годині. Зараз ми вивчаємо тільки українську мову. Ми розмовляємо тільки по-українськи. Щодня на заняттях ми пишемо диктанти, читаємо тексти, вивчаємо граматику. Наші заняття цікаві. Заняття закінчуються о 15 годині (о п'ятнадцятій). Після занять у мене мало вільного часу. Я готую їжу, обідаю, відпочиваю. Я також купую продукти в магазині і на базарі. Я часто слухаю музику, дивлюся українські фільми. У гуртожитку я розмовляю також по-українськи, тому що я хочу добре знати українську мову. Увечері, о 18 годині я роблю домашнє завдання. Я читаю тексти, виконую вправи. Я дуже багато працюю. Я лягаю спати пізно – о двадцять третій годині.

Завдання 10. Читайте текст. Якщо ви не розумієте значення слів, дивіться їх у словнику. Складіть із ними речення. Розкажіть про ваш розклад.

Я іноземний студент. Мене звать Анас. Я вчуся в Одеському державному екологічному університеті на першому курсі. А живу в гуртожитку № 2. Наш

гуртожиток знаходиться на вулиці Львівській. Кожний день у мене є заняття в університеті. Наш університет знаходиться на вулиці Львівській. На другому і третьому поверсі знаходяться деканати. На другому поверсі – адміністративні кабінети. А на четвертому поверсі знаходиться моя аудиторія. Ось вона! Навпроти на стіні висить наш розклад. Кожний день у нас три або чотири пари, тому я завжди дуже зайнятий. Заняття починаються о 9:00 (о дев'ятій годині), а закінчуються о 16:05 (о четвертій годині п'ять хвилин). Об 12:20 (об дванадцятій годині двадцять хвилин) у нас велика перерва. Під час перерви ми обідаємо і відпочиваємо в їдальні. Тут завжди дуже багато студентів і викладачів. Після перерви у нас знову заняття. Зараз ми вивчаємо не тільки українську мову, а й інші дисципліни – математику, фізику, хімію, біологію, інформатику.

Завдання 11. Прочитайте текст. Знайдіть та підкресліть нові слова.

Наша сім'я.

Я студент-іноземець, мене звать Імад. Зараз я живу у великому українському місті Одеса. Я вчусь в екологічному університеті на підготовчому факультеті. А раніше я жив та вчився у Рабаті. Рабат – це столиця Марокко. Там зараз живе вся моя сім'я – батько, мати, троє братів і старша сестра. Мій батько ще не дуже старий. Його звать Хасан. Раніше він жив у невеликому місті на півдні Марокко. Там він працював у міській школі, викладав історію. Моя мама ще молода і дуже вродлива жінка. Її звать Аміна. Раніше вона працювала у шкільній бібліотеці. Зараз мої батьки не працюють, вони отримують пенсію. Моя мати дуже лагідна і турботлива. А батько суворий, але справедливий. У нашій сім'ї п'ятеро дітей – четверо хлопців і одна дівчина. Наша старша сестра вже заміжня. Її звать Рая. Рая висока, струнка і вродлива жінка. У неї чудовий чоловік і дві маленькі дочки. Мій старший брат Мухамед вже працює. Раніше він вчився у політехнічному університеті. А зараз він інженер на великому заводі у Рабаті.

Мухамед іще не одружений, але у нього є наречена. Мухамед дуже розумний і чемний. Він багато читає, любить спорт. Мої молодші брати Самір і Джаміль – близнюки. Вони ще маленькі й вчаться у школі, у шостому класі. Самір і Джаміль дуже жваві, веселі та енергійні хлопці. Вони люблять гуляти, плавати, грати у футбол. А вчитися вони не люблять. Тому в них не дуже добрі оцінки у школі. Моя сім'я живе у великому сучасному будинку. У цьому будинку три поверхи. На першому поверсі коридор, велика кухня, простора вітальня і туалет. На другому поверсі дві спальні, кабінет та ванна. У кабінеті працюють батько та мій старший брат. На третьому поверсі теж дві спальні та душ. Наш будинок дуже зручний і завжди чистий. А ще у нас є невеликий сад. Моя мама дуже любить працювати у нашому саду. Там ростуть багато квітів й дерев. Ввечері мої рідні люблять відпочивати у нашому затишному саду.

Завдання 12. Дайте відповіді на питання за текстом.

а) 1. Хто такий Імад? 2. Де він живе? 3. Де він вчиться? 4. Де Імад жив і вчився раніше? 5. Де зараз живе його сім'я? 6. Де батько жив і працював раніше? 7. Де працювала раніше мати? 8. Чи батьки зараз працюють? 9. Хто така Рая? 10. Хто

такий Мухамед? 11. Де він вчився? 12. Де він працює? 13. Що любить робити Мухамед? 14. Хто такі Самір і Джаміль? 15. Що вони люблять робити? 16. Які у них оцінки?

б) 1. У якому будинку живе родина? 2. Скільки поверхів у будинку? 3. Скільки кімнат на другому поверсі? 4. Скільки кімнат на третьому поверсі? 5. Де знаходиться ванна (душ, туалет, кухня, кабінет)? 6. Хто працює у кабінеті? 7. Який у них сад? 8. Що любить робити мати? 9. Де родина любить відпочивати?

Завдання 13. Перекажіть текст за планом. Складіть власний текст «Моя родина».

План:

- 1) Імад.
- 2) Його батьки.
- 3) Рая.
- 4) Мухамед.
- 5) Самір і Джаміль.
- 6) Їхній будинок.
- 7) Сад.

Завдання 14. Відкривайте дужки та пишіть слова у правильній граматичній формі.

1. Я (жити) в (місто, село, країна). 2. Вона (працювати) на (завод, фабрика). 3. Ти (вчитися) в (університет, школа, коледж, ліцей). 4. Вони (відпочивати) на (море, пляж, річка). 5. Ми (йти) в (бібліотека, університет, магазин, кіно, аптека, лікарня, кафе, парк). 6. Квіти (стояти) на (стіл, вікно, стілець). 7. Продукти (лежати) на (стіл) і в (холодильник). 8. У (середа) я буду гуляти у (парк). 9. У (четвер) він (лягати) спати у (кімната) дуже пізно. 10. Потяг (прибувати) на (вокзал) (14:30). 11. Урок (починатися) (8:15). 12. Він приїхав в (Англія) 11.07. 2006. 13. Ми (лягати) спати (23:00). 14. Літні канікули будуть в (червень, липень, серпень). 15. Зимові канікули будуть в (грудень, січень, лютий). 16. Я (отримувати) (гроші) у (банк). 17. Зараз 15:40. 18. Зараз 12:22. 19. Я буду святкувати день народження о 20:10. 20. У (субота) ми не (ходити) в (університет), а (спати і відпочивати) в (гуртожиток). 21. Одяг (висіти) у (шафа). 22. Мій брат (їхати) вчитися в (Малайзія, Лондон, Одеса, Львів, Пакистан). 23. Вистава (закінчуватися) (13:50).

Завдання 15. Пишіть правильно, відкриваючи дужки, прикметник, числівник, іменник.

Зразок: Це технічний університет. Я вчуся в/на (технічний університет).

Я вчуся у технічному університеті. У якому університеті ти вчишся?

В якому? (він, воно) – ому. В якій? (вона) – ій. В яких? (вони) – их.

1. Це медичний університет. Він вчиться в/на (медичний університет). 2. Це малий будинок. Алла живе у/на (малий будинок). 3. Це четвертий поверх. Він мешкає на/у (четвертий поверх). 4. Це новий басейн. Ми плаваємо у /на (новий басейн). 5. Це третя квартира. Моя подруга живе у /на (третя квартира). 6. Наш клас великий. Ми

сидимо у /на (великий клас). 7. Це нові школи. Діти вчаться у/на (нові школи). 8. Це затишні аудиторії. Ми вчимося в/на (затишні аудиторії).

Завдання 16. Подані іменники поставте у місцевому відмінку.
Кімната. Стіна. Рука. Сон. Море. Підлога. Сходи.

Завдання 17. Складіть словосполучення, використавши прийменник і поставивши іменники у місцевому відмінку:

Іти (вулиця). Носити (руки). Лежить (тарілка). Висить (стіна). Відповідати (заняття). Сидіти (стілець). Їздити (таксі). Вчитись (академія).

Завдання 18. Трансформуйте речення. Використовуйте Місцевий відмінок як показано в зразку.

Зразок: Ми ходили на концерт. Ми були на концерті.

1. Ми їздили на море. 2. Туристи ходили на екскурсію. 3. Інженер ходив на завод. 4. Друзі їздили в Грузію. 5. Ми ходили на пляж. 6. Ми ходили на демонстрацію. 7. Мої батьки ходили на виставку. 8. Я літав в Марокко.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 15-16

Тема-23.

План:

1. Кличний відмінок іменників чоловічого роду однини й множини.
2. Кличний відмінок іменників жіночого роду однини й множини.

Увага!

У кличній формі вживається ім'я та по батькові, але **не прізвище!**

У кличному відмінку множини іменники мають форму, однакову з називним: *брати, робітники; діячі, товариші; краї, учителі, пролетарі; моря, села.*

Завдання 1. Перепишіть, розкриваючи дужки.

1. Добрий день, (юнак, хлопець, дівчина, брат, сестра, батько, мама)!
2. Ласкаво просимо, (друг, подруга, друзі, Андрій Петрович, Галина Іванівна, Леонід Степанович, Людмила Іллівна)!
3. Щиро дякую, (Петро Сергійович, Микола Андрійович)!
4. Скажіть, (Оксана Миколаївна, Тетяна Дмитрівна)!
5. До побачення, (Петрик, Василько, Тарасик, Марійка, Ганнуся, Надійка)!
6. Вітаємо Вас, шановний (Іван Петрович, Микола Гнатович, Андрій Миколайович)!
7. Як почуваете себе, шановна (Марія Михайлівна, Надія Петрівна)?
8. Куди йдеш, (Андрій, Василь, Микола, Галя, Оля, Надія, доня, син)?

Завдання 2. Прочитайте мікродіалоги. Підкресліть іменники у кличному відмінку. Зверніть увагу на вживання дієслів у формі наказового способу.

1) – Привіт, Максиме! Куди ти ідеш?

– Привіт, Марку! Я іду в деканат. А чому ти запитуєш?

– Я теж іду в деканат.

– Добре. Ходімо разом!

2) – Добридень, Ганно Іванівно!

– Добридень, студенти. Відкривайте, будь ласка, зошити, пишть число. Тепер відкривайте підручники на сторінці 45. Сергію, читай голосно текст.

3) – Професоре, у мене знову багато помилок у домашній вправі.

Максиме, будь ласка, не поспішай, пиши уважно.

4) – Алло, мамо! Це я, Іван.

– Алло, Іване, говори, будь ласка, голосно! Я тебе погано чую.

5) – Діти, ви сьогодні дуже добре працювали на уроці. А зараз перерва.

Відпочивайте 15 хвилин.

– Дякуємо, Світлано Петрівно!

6) – Алло, це деканат?

– Так, слухаю вас.

– Скажіть, будь ласка, декан сьогодні працює?

– Так, працює. Але ідіть швидко, тому що за 30 хвилин починається перерва.

Завдання 3. Від цих іменників утворить форму кличного відмінку.

а) Юрій Петрович, Ніна Іванівна, Жак, Том, Олена, Ірина, Марк, Андрій, Ахмед, Мунія, Імад, Самір, Джаміль, Рая, Тарас, Галина, Катруся;

б) мама, батько, дівчина, юнак, чоловік, жінка, дядько, тітка, бабуся, дідусь, брат, сестра, сусід, сусідка, друг, пан, пані, добродій, добродійка, професор, президент, директор, інженер, секретарка.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 17-18

Тема-24.

План:

1. Дієслово та його форми. (Означена і неозначена)
2. Дієприкметник. Поняття про дієприкметник.

3. Активні та пасивні дієприкметники.
4. Способи творення активних дієприкметників. Способи творення пасивних дієприкметників.

Дієслово та його форми.

Дієслово – це самостійна частина мови, що позначає дію або стан предмета як процес і відповідає на питання **Що робити? Що зробити?** Наприклад: стрибати, писати.

Морфологічні особливості дієслова виявляються в тому, що має п'ять форм:

1. Неозначена форма дієслова (інфінітив) – що має закінчення **–ти (-ть)** який не входить до основи. Відповідає на питання **Що робити? Що зробити?**

Вони не вказують, хто виконує дію (особу, рідчисло) і коли вона відбувається (час).

2. Особові форми (або способовими), ідеться мова про способи

* **дійсний** (виражає реальну дію або стан, які відбуваються, відбулися чи відбуватимуться) ;

* **умовний** (виражає дію або стан, бажані або можливі за певних умов);

* **наказовий** (виражає наказ прохання пораду заклик до виконання дії).

Про час дійсного способу:

* теперішній: читаю;

* минулий: читав;

* майбутній: буду читати;

Про особові оформи у теперішньому і майбутньому часі дійсного способу та у наказовому способі, про родові форми у минулому часі й умовному способі.

У формі **минулого часу** особові дієслова змінюються за **родами і числами** (*знав, знала, знало, знали*).

Щоб визначити особу дієслова, треба підставити займенники (*ходжу (я)*):

1-а особа – я, ми

2-а особа - ти, ви

3-я особа – він, вона, воно, вони

3. Безособові форми дієслова на –но, -то, -ло. Такі дієслова:

* називають дію або стан, що проходить незалежно від особи (без особи);

* не поєднуються з підметом;

* мають тільки одну форму, не змінюються.

4. Дієприкметник – це змінна дієслівна форма.

5. Дієприслівник – це незмінювана дієслівна форма .

Не з дієсловами пишеться завжди окремо. Але разом **не** з дієсловами пишеться в таких випадках:

* Якщо без **не** дієслово не вживається: *нехтувати, незчутися, ненавидіти непокоїтись непритомніти;*

* Якщо дієслово має префікс **недо-**: *недочувати, недобачати.*

Дієслова мають дієвідміни:

* **I** – закінчення *–уть, –ють*: читають;

* II –закінчення –ать, –ять: роблять.

Розрізняються за видами:

* **доконаний:** *прочитав;*

* **недоконаний:** *читав.*

Завдання 1. Знайдіть дієслова серед інших слів. Випишіть їх.

Місто, лікарі, питати, мій, писати, там, фонтан, п'ять, перекладати.

Завдання 2. До поданих іменників доберіть дієслова. Складіть словосполучення. Поставте запитання до дієслова. Запишіть.

Зразок: Вчитель (що робить?) навчав.

Викладач ... , лікарі ... , мама ... , діти ... , водій ... , друзі ... , артист ... , дерева

Завдання 3. Від поданих іменників утворіть і запишіть дієслова в неозначеній формі.

Праця, слух, зустріч, життя, догляд, стрибок, ріст, сніданок, обід, біг, вечеря, питання.

Завдання 4. Випишіть дієслова в неозначеній формі. За допомогою словника дізнайтеся значення даних дієслів.

Дідові руки / Вони уміють все зробити: / Орати, сіяти, косити, / Садити дерева, ласкати / Маля на призьбі біля хати, / Невтомно знають майструвати, / Кролів з любов'ю годувати. / Немає часу і спочити, / Бо все уміє дід зробити.

Завдання 5. Від поданих дієслів у неозначеній формі за допомогою префіксів утворіть дієслова з протилежним значенням (при потребі скористайтесь словником).

Наприклад: відчиняти – зачиняти.

Слова: розмовляти, питати, працювати, бігати.

Завдання 6. Вставте потрібне дієслово, допишіть речення.

Слова для довідки: виконувати, писати, слухати, читати, відпочивати.

Я хочу.... радіо. Час домашнє завдання. Ми будемо.... диктант. Викладач хоче.... текст. Ярина буде.....

Завдання 7. Спишіть, підкресліть дієслова, поставте до них запитання.

Аналізувати, аналіз, малюнок, малювати, приборати, приборання, білий, біліти, подарунок, подарувати, танець, танцювати, робота, робити, плавання, плавати, спів, співати, хворіти.

Завдання 8. Прочитайте прислів'я, використовуючи словник. Випишіть дієслова та поясніть написання частки **не** з дієсловами.

Мудрий ніхто не вродився, а навчився.
Не кажи не вмю, а кажи навчуся.
Розуму не позичиш.
Розум за гроші не купиш.
Не бійся розумного ворога, а бійся розумного приятеля.

Завдання 9. До поданих дієслів доберіть слова-синоніми з **не**. Працюйте за зразком.

Зразок: відпочивати – не працювати.

Голодувати, мовчати, лежати, читати, слухати, йти.

Завдання 10. Початок від одного прислів'я, а закінчення від іншого. Складіть прислів'я, поясніть їх зміст (при потребі користуйтеся словником). Запишіть прислів'я, розкриваючи дужки. Прочитайте дієслова з часткою НЕ. Як написали ці слова, чому?

<i>Початок прислів'я</i>	<i>Кінець прислів'я</i>
Їсти калачі,	поспішай справою.
Хто (не) працює,	(не) сидіти на печі.
(Не) поспішай мовою,	той (не) їсть.

Завдання 11. Прочитайте казку. Зробіть висновок як пишеться частка не з дієсловами. Випишіть з тексту дієслова і поставте до них питання.

Казка. Сила любові.

Горду і вперту Частку НЕ полюбило Дієслово. Сумною була ця любов. Дієслово говорило: «Люблю», а вона йому «Не люблю». Воно казало «Вірю», а вона йому: «Не вірю».

Частка НЕ ніколи не підходила до Дієслова близько і писалася від нього тільки окремо. Однак Дієслово було постійним у своїх почуттях.

Ось одного разу НЕ і каже йому: «Я відповім тобі взаємністю, якщо доведеш, що жити без мене не можеш».

Зітхнуло Дієслово сумно і відправилося поневіритися по словниках, підручниках, книгах, по всьому білому світі.

Завдання 12. Читайте речення. Спробуйте зрозуміти з контексту значення нового дієслова *знаходиться* (*знаходжусь, знаходишся, ... знаходяться*).

1. Ось перший поверх, тут знаходиться наш факультет. 2. Ось станція метро «Ботанічний сад». Тут знаходиться наш гуртожиток. 3. Це вулиця Городоцька, тут знаходиться наша академія. 4. Скажіть, будь ласка, де знаходиться деканат? 5. Ось бібліотека, а навпроти знаходяться комп'ютерні класи.

Завдання 13. Дієслова дійсного, умовного та наказового способів запишіть у три колонки.

Прочитали б, міркуйте, зацікавився, розуміємо, послухайте, сказала б, запиши, ходімо, почув би, переклали, хвилюємося.

Завдання 14. Вставте в речення надані дієслова у правильній формі.

Зразок. Я ... текст зараз. - Я читаю текст зараз.

Ми Вони Студент Ігор Студент ... великий. Викладач ... проблеми? Я не люблю ... апельсиновий сік.

Слова: Любити, жити, повторювати, бігати, працювати, прокидатися, пити, вирішувати, писати, слухати, перекладати, сміятися, будувати, купувати, хотіти.

Завдання 15. Від цих дієслів утворіть просту форму наказового способу.

Зразок. а) слухати – слухай, слухайте, слухаймо;
б) нести – неси, несіть, несімо;
в) виконувати – виконуй, виконуйте, виконуймо.

а) Грати, розповідати, відповідати, вивчати, готувати, обідати, вечеряти, перевіряти, надсилати, викладати, вішати, гуляти, співати, пам'ятати, вибирати, відчиняти, зачиняти, поспішати.

б) Робити, спати, лежати, сидіти, говорити, іти, вчити, вчитися, дивитися, класти (ст/д).

в) Повторювати, пояснювати, запитувати, купувати, отримувати, запрошувати, показувати, працювати, малювати.

Завдання 16. Пишіть, що вони роблять.

Дієприкметник. Поняття про дієприкметник.

Дієприкметник – особлива форма дієслова, що означає ознаку предмета за дією, яку він виконає або яка на нього спрямована.

Активні та пасивні дієприкметники. Способи творення активних дієприкметників. Способи творення пасивних дієприкметників.

Активні дієприкметники **теперішнього часу** творяться від дієслівної основи теперішнього часу за допомогою суфіксів: **-уч** (ий), **-юч** (ий) від дієслів I відміни, **-ач** (-ий), **-яч** (-ий) від II дієвідміни: РОСТУТЬ - УТЬ + УЧ(ИЙ) = РОСТУЧИЙ, СИДЯТЬ – ЯТЬ + ЯЧ(ИЙ) = СИДЯЧИЙ.

Активні дієприкметники **минулого часу** творяться від дієслівної основи **інфінітива** за допомогою суфікса **-л(ий)**: ПОВЕСЕЛІТИ – ТИ + Л(ИЙ) = ПОВЕСЕЛІЛИЙ.

Увага!

*Активні дієприкметники в сучасній українській мові використовуються рідко. Замість таких дієприкметників може вживатися підрядні речення зі сполучниками **який (яка, яке)** або **що**: Людина, що стоїть. Людина, яка спить.*

Пасивні дієприкметники творяться від основ інфінітива перехідних дієслів (позначають дію, що переходить на об'єкт: *писати лист, різати папір*) за допомогою суфіксів – **н(ий)**, – **ен(ий)**, –**т(ий)**. Можуть бути доконаного і недоконаного виду.

Наприклад: СКАЗАТИ – ТИ(ИЙ) + Н = СКАЗАНИЙ, ЗРОБИТИ – ТИ + ЕН(ИЙ) = ЗРОБЛЕНИЙ, ГРІТИ – ТИ + Т (ИЙ) = ГРІТИЙ.

Суфікс **-т(ий)** використовується для творення дієприкметників від односкладових дієслівних коренів **-и(і)**, **а(я)**, **у**, **ер**: шити – шитий, жати – зжати, стерти – стертий.

При творенні **пасивних** дієприкметників за допомогою суфікса – **ен(ий)** кінцеві приголосні основ змінюються так:

д/дж - порадити - порадижений

зд/ждж – виїздити – виїздижений

г, з/ж - виразити – виражений

к, т/ч – пекти – пекчений

с/ш – погасити – погасений

ст/щ – пустити – пущений

Після літер **б, п, в, м, ф** в основах дієприкметників з суфіксом – **ен(ий)** з'являється – **л**: купити – куплений, зловити – зловлений.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 19

Тема-25.

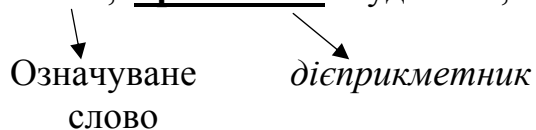
План:

1. Речення з дієприкметниковими зворотами.
2. Дієприкметник як змінювана форма дієслова.
3. Семантична диференціація прикметників і дієприкметників.

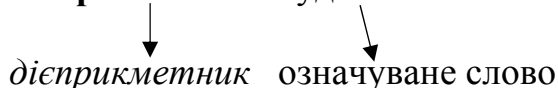
Дієприкметниковим зворотом – називається дієприкметник разом із залежним словом. Якщо дієприкметниковий зворот стоїть після означуваного слова (слово яке він характеризує або ознаку називає), то він виділяється комами:

Дієприкметниковий зворот

Книга, **прочитана** студентом, лежала на столі.

Прочитана студентом книга лежала на столі

Дієприкметник — особлива форма дієслова, що виражає ознаку предмета за дією або станом: *намальований (такий, що його намалювали)*. До прикметника дієприкметник подібний тим, що відповідає на питання *який? Яка? Яке? Які?*; змінюється за родами, числами, відмінками; стоїть у тому ж роді, числі і відмінку, що й іменник, із яким пов'язаний; має такі самі відмінкові закінчення.

Дієприкметник має такі ознаки дієслова: **час**: теперішній і минулий: *сяючий, посинілий*; **вид**: доконаний і недоконаний: *роблений, зроблений*; здатність мати при собі залежний від нього іменник: *овіяний вітром*, займенник: *омріяний тобою* або прислівник: *прочитаний виразно*.

Отже, дієприкметник поєднує ознаки двох частин мови: дієслова та прикметника. Початковою формою дієприкметника, як і прикметника, є форма називного відмінка однини чоловічого роду. Якщо прикметники називають постійні ознаки предмета, то дієприкметники виражають ознаки, які розвиваються в часі. З цього випливає, що дієприкметник не тільки вказує на ознаку, а й виражає дію або стан, з якими ця ознака пов'язана. Тому дієприкметник — не окрема частина мови, а особлива форма дієслова. У реченнях дієприкметник найчастіше виступає означенням або присудком: *Цвіла приморожена осінь. Повітря насичене неслуханною ніжністю*.

Дієприкметник разом із залежним від нього словом називають **дієприкметниковим зворотом**. У реченні дієприкметниковий зворот завжди виступає означенням. Дієприкметниковий зворот, який стоїть після означуваного слова, на письмі виділяють комою: *Чудово блищало небо, засіяне зорями*.

Дієприкметниковий зворот, що стоїть перед означуваним словом, комами на письмі не виділяють: *Край моря сонце золотить укрите лісом гори*.

Часто дієприкметниковий зворот може бути відділений від означуваного слова іншими словами. У такому випадку зворот теж виділяємо комами: *Ходить хмара над берегами, блискавками підперезана*.

Якщо два чи більше дієприкметникові звороти стоять поряд, то розділові знаки ставимо між ними так само, як між однорідними членами речення: *У саду стояв чималий будинок, покритий шифером, оздоблений орнаментом*.

Часто дієприкметниковий зворот стоїть не безпосередньо після означуваного ним слова. Він може бути відділений від цього слова іншими словами. У такому випадку

зворот теж виділяємо комами: Ходить хмара над березами, блискавками підперезана (В. Кочевський).

Якщо два чи більше дієприкметникових звороти стоять поруч, розділові знаки ставимо між ними так само, як між однорідними членами речення: Геній — це великий талант, помножений на каторжну працю, поділений на безжалісну втому (Античний вислів).

Завдання 1. Прочитайте. Визначте в кожному реченні дієприкметниковий зворот та означуване ним слово. З'ясуйте: стоїть дієприкметниковий зворот після цього слова чи перед ним.

1. Чудово блищало небо, засіяне зорями (І. Нечуй-Левицький). 2. Широке рівне плесо віддзеркалювало срібні кучері залитих сяєвом хмар (В. Нестайко). 3. Сумно на небі, повитому в хмари (Дніпрова Чайка). 4. Сниться вночі мені зорями вишите небо (Г. Кириченко). 5. На темному небі нерухомо застигли химерні клаптики хмар, посріблених промінням місяця (Ю. Збанацький).

Завдання 2. Перепишіть. Підкресліть члени речення. З'ясуйте місце дієприкметникових зворотів стосовно пояснюваних ними слів. Підкресліть у словах вивчені орфограми.

1. Ще спить земля, укутана снігами (Д. Луценко). 2. Стоїть налитий синню день (М. Паяєнко). 3. Мені ще й досі сниться берег, залитий сонячним огнем (В. Сосюра). 4. З золота зіткане сяєво ллється (М. Рильський). 5. Сяйвом переповнені плоди мерехтять, палають, не згасають (Є. Гуцало).

Завдання 3. Прочитайте прислів'я, визначте в кожному дієприкметниковий зворот. Поясніть, чому звороти не виділені комами. Перебудуйте речення так, щоб звороти потрібно було виділити комами.

Зразок: — З'їдений перед роботою хліб вирощує ледарів.
— Хліб, з'їдений перед роботою, вирощує ледарів.

1. Марно втраченого дня не повернеш. 2. Насильно розкрита троянда втрачає аромат. 3. Намальовані фарбою квіти живуть найдовше. 4. І тисяча мудреців не дістане кинутий дурнем у криницю камінь.

Завдання 4. Перепишіть, на місці крапок уписуючи дібрані з довідки дієприкметникові звороти. З'ясуйте місце зворотів стосовно означуваних ними слів. Розставте розділові знаки.

1. Хліб ... м'якший від краденого бублика. 2. ... хліб не смакує. 3. Наука — як криниця 4. ... знання схожі на полуку. 5. Робота ... рідко вдається. 6. Сорочка ... не буде носитися. 7. ... чоботи добре й носяться.

Довідка: Викопана голкою. Відкладена на завтра. Викроєна за чужими порадами. Добре зшиті. Убиті в голову. Чужим ножом крайній. Зароблений працею.

Завдання 5. Складіть таблицю, яка допомогла б вам орієнтуватися у вживанні розділових знаків у реченнях із дієприкметниковими зворотами.

Завдання 6. Перепишіть, розставляючи пропущені розділові знаки. Дієприкметникові звороти підкресліть.

1. Раз добром нагріте серце вік не прохолоне (Т. Шевченко). 2. А думи в слово перелиті і після тебе будуть жити (М. Луків). 3. Запам'ятати хочу кожне слово почуте десь зненацька, випадково (Д. Луценко). 4. Народжене у муках слово запам'ятається чи ні? (Л. Дмитерко). 5. Існують прекрасні дороги націлені на перемоги (П.Осадчук).

Завдання 7. З кожної пари речень утворить одне, ускладнене дієприкметниковим зворотом, що стоїть після означуваного слова. Утворені речення запишіть, звороти підкресліть. Поясніть уживання розділових знаків.

• Троянда усміхається сонцю шовковими пелюстками. Вони розтулені назустріч теплу та світлу.

• Хмарини розкошують у блакитному небі. Вони розклеєні останнім теплом осені.

• Яблуні посихляли гілля до землі. Воно обтяжене запашними плодами.

Завдання 8. Перепишіть, розставте пропущені розділові знаки. Дієприкметникові звороти підкресліть.

1. Вгорі цвіте блакить усіяна хмарками (В. Сосюра). 2. Ткану зорями теплу хустину ніч на тихе село одягла (Т. Масенко). 3. Бриніла тиша плетена зірками (І. Драч). 4. Давно вже море ночі залила натомлене денним трудом село (М. Рильський). 5. Сплять, сивиною закутані гори (Б.Дегтярьов).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 20

Тема-26.

План:

1. Дієприслівник. Поняття про дієприслівник.
2. Дієприслівниковий зворот.
3. Способи творення дієприслівників доконаного та недоконаного виду.

Дієприслівник. Поняття про дієприслівник.

Дієприслівник – це особлива незміна форма дієслова, яка позначає додаткову дію і відповідає на запитання **ЩО РОБЛЯЧИ? ЩО ЗРОБИВШИ?** Дієприслівник поєднує в собі ознаки дієслова та прислівника.

Граматичні категорії:

Вид (доконаний/недоконаний).

Перехідність/неперехідність.

Час (теперішній/минулий).

ДІЄПРИСЛІВНИКОВИЙ ЗВОРОТ.

Способи творення дієприслівників доконаного та недоконаного виду.

Недоконаний вид дієприслівника твориться від дієслівної основи теперішнього часу за допомогою суфіксів **–учи (-ючи)** для дієслів I дієвідміни та **–ачи (-ячи)**: СПІВАЮТЬ – ЮТЬ + ЮЧИ = СПІВАЮЧИ, СТОЯТЬ – ЯТЬ + ЯЧИ = СТОЯЧИ.

Доконаний вид дієприслівника твориться від основи **інфінітиву** за допомогою суфіксів **–вши** або **–ши**: ЗРОБИТИ – ТИ + ВШИ = ЗРОБИВШИ, ВИБІГТИ – ТИ + ШИ = ВИБІГШИ.

Якщо основа *інфінітиву* закінчується на голосний, додається суфікс **–вши**, на приголосний додається суфікс **–ши**.

Завдання 1. Від поданих дієслів утворіть дієприслівники недоконаного виду, запишіть їх, виділіть суфікси.

Знають, думають, мислять, терплять, хочуть, намагаються, стоять, сидять, мріють, долають.

Завдання 2. Перепишіть, від поданих у дужках дієслів утворюючи дієприслівники недоконаного виду.

1. Йди вперед (підставляють) груди вітрам (Я. Велесик). 2. (Йдуть) в широкий світ, я бачу всі дороги (Г. Кривда). 3. Усі поспішають, (шукають) щастя (Г. Чубач). 4. І досі ще тремтить душа, (ждуть) чогось таємного (І. Франко). 5. Треба зранку до праці вставати, (зневажають) втому і лінь, і долати, долати, долати бездуховність усіх поколінь (Г. Чубач).

Завдання 3. Перепишіть, на місці крапок уставляючи пропущені літери. Після кожного з дієприслівників позначте в дужках його вид.

1. Пізна..чи себе самого, я рідну землю пізнавав (К. Лесьєв-Лесь). 2. Ти не молися мовою чужою, бо, на колінах сто..чи, умреш (Д. Павличко). 3. Не любить серце, не бач..чи краси (Г. Сковорода). 4. Тремтить жайворонок, сипл..чи свої пісні на землю (Панас Мирний). 5. А за березою дуби стоять, трима..чи віки на своїх обважнілих руках (М. Стельмах).

Завдання 4. Від поданих дієслів утворіть дієприслівники доконаного виду. Запишіть їх, виділіть суфікси.

Сказати, зробити, виконати, перемогти, загорнути, передати, посковзнутись, умитись, підійняти, перестати.

Завдання 5. З поданих пар слів утворіть словосполучення за формулою дієприслівник доконаного виду + іменник. Поясніть, якого відмінка іменника вимагає дієприслівник. Утворені словосполучення запишіть.

Опанувати, мова; подякувати, вчитель; виконати, завдання; навчити, читання; завершити, навчання; досягти, успіхи.

Завдання 6. Перебудуйте складні речення на прості так, щоб виділена частина була замінена на дієприслівниковий зворот. Запишіть утворені речення.

1. Відкинеш одну ваду – набудеш десять чеснот. 2. Не визнаєш своєї помилки – зробиш другу. 3. Якщо візьмеш чуже наперстком, ганьби набереш мішком. 4. Якщо поженешся за крихтою, втратиш весь пиріг. 5. Прагнеш знати майбутнє – озирайся на минуле.

Завдання 7. Перепишіть. Серед виділених слів визначте дієприслівники та дієприкметники. Поясніть, як ви їх розізнали.

1. Немічні й ледачі завжди лежачі. 2. Сидячи на коні, не ховайся за вівцю (Народна творчість). 3. Промчали коні, сталлю тремтячи (М. Бажан). 4. Не побачиш, як очі незрячі, не напишеш, як руки тремтячі (П. Осадчук). 5. Танцюючі тучі, ви не при собі! Нащо вам роняти перли голубі? (П. Тичина). 6. І я, танцюючи, про радість заспіваю (М. Бажан).

Завдання 8. Прочитайте, від поданих у дужках дієслівних форм утворюючи дієприслівники недоконаного й доконаного виду.

(Розповідають) про життя української художниці Євгенії Гапчинської, називають звичні віхи: навчання, шлюб, робота... Та (продовжують) розповідь, слід пояснити, що працю обрано за покликанням душі.

Певно, це й привело до успіху.

(Вступити) до школи п'ятирічною, студенткою художнього училища Євгенія стала у тринадцять. (Закінчити) художній інститут, стажувалася за кордоном.

(Організують) щороку з півтора десятка нових виставок в Україні та за рубежом, художниця залишається скромною людиною. Її роботи зберігаються в європейських музеях, а вона, щодня (встають) о 5.30, береться до роботи...

(Зображати) на своїх картинах маленьких чоловічків із наївними личками, художниця показує глибину їхнього внутрішнього світу. Вирази личок маленьких істот сповнені почуттів, про які дехто з нас, можливо, давно забув.

Завдання 9. Визначте в реченнях дієприслівники. Розберіть їх у вказаній послідовності.

1. І стане рідна Україна, усі здолавши бурі злі, нам добрим раєм на землі (М. Кондратенко). 2. Свіжим вітром день сміється, владно кличучи до себе (М. Губко). 3. Нам вічно треба небом жити, по шию будучи в планеті! (М. Вінграновський). 4. Не сумнівайся, ідучи з народом (Д. Павличко). 5. Визнавши свою слабкість, людина стає сильнішою (Оноре де Бальзак).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 21-22

Тема-27.

План:

1. Речення з дієприслівниковими зворотами.

2. Дієприслівник як незмінювана дієслівна форма.
3. Дієприслівники недоконаного виду теперішнього часу та доконаного виду минулого часу.
4. Функції дієприслівника в реченні.

Дієприслівниковий зворот.

Дієприслівник разом із залежними від нього словами називається дієприслівниковим зворотом. Наприклад: *Всю зиму піднімалися води Дніпра, заливаючи плавні, озера* (О. Довженко). *Безупинним потоком, здіймаючи пилюку, несуться гучні самоскиди* (О. Довженко). *Не посіявши, не збереш* (Нар. творчість). *Опарившись на молоці, і на воду дмухає* (Нар. творчість). *Солодкою стрілою пізній цвіт, скрадаючись, приморозок ранить* (М. Рильський).

Дієприслівник із залежними від нього словами називають **дієприслівниковим зворотом**. У реченні зворот завжди виступає обставиною і є одним членом речення: *Не знаючи броду, не лізть у воду*.

На письмі дієприслівниковий зворот завжди виділяють комою незалежно від його місця в реченні: *Вони стали на поріг, шукаючи очима дівчину. Шукаючи очима дівчину, вони стали на поріг. Вони, шукаючи очима дівчину, стали на поріг*. Якщо два чи більше дієприслівникових звороти стоять поряд, вони є однорідними обставинами, між ними ставимо кому. Кому не ставимо, якщо дієприслівникові звороти з'єднані неповторюваним сполучником: *Крутячи старий коловорот і в криницю нахиливши лиця, опускали цинкове відро*. Дієприслівникові звороти-фразеологізми, які стоять після дієслів, комами не виділяють: *Сидіти склавши руки*. Якщо виражений фразеологізмом дієприслівниковий зворот стоїть перед дієсловом-присудком, його виділяють комою: *Склавши руки, сидіти*.

Одиничний дієприслівник не виділяють комами, якщо він стоїть після дієслова-присудка і має значення обставини способу дії: *Ідуть співаючи дівчата*. Виділяють комою одиничний дієприслівник, якщо він означає додаткову дію до дієслова-присудка: *Буйний вітер замовк, пролетівши*.

Завдання 1. Прочитайте речення. Визначте дієприслівники.

1. Переночувавши, Хмельницький удосвіта рушив назустріч ворогам (Літопис Самійла Велична). 2. Богун підводиться поволі, свій люд і край рятуючи з неволі (А. Малишко). 3. Степом широким, припавши до гриви, месник летів на пекельнім коні (Олександр Олесь). 4. Втомившись, шаблюками вершники б'ють навмання (М. Стельмах).

Завдання 2. Прочитайте прислів'я, правильно їх інтонуючи. Визначте дієприслівникові звороти.

1. Добре попрацювавши, краще відпочиватимеш. 2. Поспиш в охоту, зробивши роботу. 3. Лінь, лежачи на печі, змерзне. 4. Завзятий відпочиває, обтираючи піт, а ледачий мучиться, перевертаючись на другий бік. 5. Не спечеш калачі, сидячи на печі.

Завдання 3. Перепишіть. У кожному реченні підкресліть усі члени речення. Визначте дієприслівникові звороти. Визначте час і вид дієприслівників.

1. Червоне крило простерши, крайнебо вгорі цвіло (О. Довгий). 2. Сонце, примкнувши вії, уже спускалося на землю (М. Стельмах). 3. Сонце заходить, цілує гай (М. Вороний). 4. Насвиставшись між неба синіми берегами, вітер спати приліг (М. Самійленко). 5. Вже гасне день! Кривавить дальній обрій, втопаючи в обіймах срібних мли (О. Черненко). 6. Шатро небес розкинувши над світом, стояла ніч (Є. Гуцало). 7. Дзвенить і місяць, срібно сяючи (П. Тичина). 8. Ясний місяць зблід, засоромившись зірки та червоного ранку (І. Нечуй-Левицький).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 23-24

Тема-28.

План:

1. Безособові форми дієслова. Предикативні утворення на -НО, -ТО.
2. Модальні форми типу ВАРТО, МОЖНА, ТРЕБА, типу ПОВИНЕН та ін., типу НЕМАЄ, НЕ БУЛО, НЕ БУДЕ.
3. Поєднання модальних дієслів ХОТІТИ, МОГТИ з неозначеною формою дієслова.

Безособові форми дієслова.

Безособова форма дієслова на **-но, -то** твориться від пасивних дієприкметників шляхом заміни закінчення на суфікс **-о**: прочитаний — прочитано, виконаний — виконано, розглянутий — розглянуто. Ця форма — незмінювана. Вона, як і безособові дієслова, вживається в ролі присудка в безособових реченнях. При ній підмета не буває, але є прямий додаток, виражений знахідним (чи родовим) відмінком без прийменника: школу збудовано, доповідь заслухано, всі питання розглянуто, помилок не помічено.

Безособову форму на **-но, -то** вживають замість пасивних дієприкметників, коли є потреба наголосити на дії, а не на ознаці.

Наприклад, у реченні Ухвала прийнята одногolosно дієприкметник варто замінити безособовою формою: Ухвалу прийнято одногolosно. А от у реченні Хлопці були зморені після далекої дороги цього зробити не можна.

За своїм значенням безособова форма на **-но, -то** виражає дію, минулу недавно: Останній екзамен складено, школу закінчено (О. Донченко). Якщо ж повідомляється про давно закінчену або майбутню дію, то ця форма вживається з допоміжним дієсловом було або буде: А в самому низу картини, в окремих клітках, було ще намальовано щось на зразок виставки чи преїскуранта кар за гріхи (О. Довженко). Невдовзі буде розпочато будівництво ще однієї лінії метро в Києві (3 газети).

Дієслова, що означають дію поза відношенням її до особи (діяча), називаються **безособовими**, наприклад: світає, смеркає. Безособові дієслова утворюють окремі тематичні групи. Вони виражають: а) явища природи: вечоріє, дніє, розвидняється, дощить, мрячить, смеркає; б) фізичний і психічний стан людини: морозить, нудить, хочеться (не хочеться), не сидиться, не віриться; в) модальні значення необхідності,

буття — небуття: належить (вам належить оцінити), не було, немає, не стало; г) значення випадковості, незалежного від особи стану: щастить (не щастить), таланить; г) значення міри наявності: вистачить (вистачило), бракує (бракувало) та інше.

Безособові дієслова ніколи не пов'язуються з підметом, що позначає особу діяча, а тому значень особи і числа не виражають. Безособові дієслова не змінюються ні за особами, ні за числами, ні за родами. Вони виступають (крім інфінітива) тільки у формі теперішнього (рідко майбутнього) часу дійсного способу, історично спорідненій з 3-ю особою однини (світає, бракує, дощить), та у формі минулого часу (світало, бракувало, дощило), спорідненій із формою середнього роду. Безособові дієслова можуть творитися від особових за допомогою постфікса **-ся**: лежати — не лежіться, ходити — не ходиться, спати — спиться (не спиться), їсти — їється (не їється). Безособового значення можуть набувати й особові дієслова у формі 3-ї особи однини, вжиті в реченні без підмета, наприклад: Пахне морем і озоном від притихлої землі (М. Рильський).

Синтаксичне вживання особових дієслів без формально вираженого підмета сприяє тому, що дієслово втрачає здатність вказувати на конкретну особу і набуває значення:

а) узагальнено-особового (у 2-й особі однини або множини, рідше — у формі 1-ї особи множини): Ідеш і слухаєш, і чуєш рідну землю, що годує тебе не тільки хлібом, а й думками, піснями і звичаями... (О. Довженко); Посієш вчасно — вродить рясно (Нар. творчість); Що маємо — не дбаємо, а втративши, плачемо (Нар. творчість).

Якщо в реченні є звертання, то дієслово у формі 2-ї особи вказує на означену особу, наприклад: О слово! Будь мечем моїм! Ні, сонцем стань! (О. Олесь).

б) неозначено-особового (у 3-й особі множини та у формі множини минулого часу), наприклад: Скрізь порання: печуть, варять, вимітають, миють... (Т. Шевченко); Сіяли всю ніч (О. Гончар).

Завдання 1. Виписати безособові дієслівні форми на *-но*, *-то*.

I. Усе на світі створено мозолями. Хоч голову зломлено, зате з доброго коня. То не при нас писано. Вітром підбито, морозом підшито. Небом покрито, вітром обнесено. Попрочищено, попромітено, наче й каші не їдено. Не випхано, так виведено. За планом посіяно, а в полі й не орано. Не кожному однаково дано: одному сито, а другому – решето. Сказано: велика птиця – горобець! І злодія не було, а батька вкрадено.

II. Що мені суджено: щастя чи мука? (Леся Українка.) Прожито вік, як многотрудну ниву перейдено в жорстокому бою. (А.Малишко.) Ох, і переорано мужицьку душу, і вздовж, і впоперек. (М.Стельмах.) Перейдено півсвіту і піввіку, натруджено і руки, і чоло, засіяно ж лиш смужку невелику... (О.Довгий.) В мене хата, мов палата, сяєвом сіяє. Вквітчано її гаями, вислано лугами і приукрашено Дунаєм, його берегами. (П.Куліш.) На галяві вже збудовано хату, засаджено городець. (Леся Українка.) Шелестіли жита, хвилювали жита а між ними розкидано

маки. (В.Сосюра.) ... Всі квітоньки загарбано, всі квітоньки-зірниченьки геть вирвано з пшениченьки! (Леся Українка.)

III. В нас пшениці докошено останні, на голих нивах борозни рахманні. (І.Доценко.) Нажато вітру в голубі снопи, снопи нажаті складено у копи. (Є.Гуцало.) Переболено. Пережито. Переплакано сліз гірких (Д.Кремінь.) Мене було звідомлено: “Приходь”. (Д.Павличко.) Підпалив я бікфорд і подумав: “Завершено діло”. (П.Воронько.) І поклик “Визволено Київ!” весняним вітром нам повіяв. (М.Рильський.) Ніколи серце не проща того, що розумом безжально вбито. (Д.Павличко.) Мені на сірому причалі, де стільки злизано слідів, такого море замовчало ... (Б.Олійник.)

Завдання 2. Від поданих дієприкметників утворити безособові форми на *-но*, *-то*. В кожному зі слів визначити орфограму. Дві-три утворених форми увести до самостійно складених речень.

Намальований, принесений, припасований, прикрашений, приклеєний.

Завдання 3. Переписати, пасивні дієприкметники замінюючи на безособові форми на *-но*, *-то*. У записаних реченнях підкреслити граматичні основи.

А дорога сповнена чудес. (А.Малишко.) І хуртовиною розкидана отара. (М.Старицький.) А у піску загублені сліди. (Д.Кремінь.) Розлита блакить по снігах. (М.Самійленко.) В співи дні мої повиті. (В.Сосюра.) На жовтих стернищах розсипана солома. (Є.Гуцало.) Та в мене вишитий рукав полатаний сім раз. (А.Малишко.)

Завдання 4. Переписати народні прислів'я, на місці крапок уставляючи безособові дієслівні форми на *-но*, *-то*, використовуючи слова для довідок.

За наше жито ще нас і Де ... на живу нитку, там чекай дірку. Вилами по воді Як набуто, так і Прийшов дуже рано, тому тобі й Під носом косовиця, а в голові ще й на зяб ... Ще ... , а він уже вареників просить. Що сам зробив, те ... певно. Криво викроєно, зате міцно ... свині на небо глянути. ... абияк, то і вийшов кривуляк. Як коней ..., то хоч воза прив'яжи. Оце з'їм та полежу, тоді ще уперезу, гляну на сволок, з'їм ще сорок, а як не полегшає, значить, мені

Для довідок. Бито. Зшито. Писано. Збуто. Не дано. Не орано. Не молочено. Зроблено. Зшито. Не дано. Роблено. Вкрадено. Пороблено.

Завдання 5. Записати речення, підкреслити всі члени речення.

На сизих луках скошено отаву. (М.Рильський.) Вже трави скошено, вже складено в стоги пропахле сонцем і дощами сіно. (О.Довгий.) Вечірню сизу даль узором срібним куто. (А.Малишко.) Як цей вечір узорено! Як його вквітчано зорями! Як люблено поле плугом і як його плугом зорано! (Є.Гуцало.) Землі із сонцем розлучить ще не дано нікому. (В.Сосюра.) І ким це так дано ще й вічно припечатано, що ти є тільки ти? (І.Драч.) Людей в кімнаті як набито, і кожен тут бажаний гість. (А.Малишко.)

Завдання 6. Безособові форми на *-но,-то* підкреслити.

I. Неначе із золота звито бджолу золотисту. (Є.Гуцало.) Знов шляхи відкрито бджолам. (Д.Павличко.) І даль піснями перевито. (М.Рильський.) В небі проміння колосся сповнено сонячних мрій. (В.Сосюра.) Поле й поле... Жде комбайна жито. Труд у хлібну повінь перелито. (Д.Луценко.) Степи гортають книги вікові, мовляв: "Читай! Все сказано в письмі". (П.Воронько.) А єдиних слів, на жаль, було не сказано... А для чого ті слова, як плаче музика? (Б.Олійник.)

II. Світе тихий, краю милий, моя Україно! За що тебе сплюндровано, за що, мамо, гинеш? (Т.Шевченко.) Волинщину, Подільщину могилами зрито, снарядами збито, ні орано, ні сіяно під чорнеє літо. (П.Усенко.) Нині Богом визначено час нам. Україні бути! Як не є! (М.Самійленко.) І не порушено в серці звитяги, і, кулями рвані, не схилено стяги. (А.Малишко.) Ніде не переступлено закону. Нікому не перейдено путі. (Б.Олійник.) Чужинця виженем. Судьбою так дано. (А.Малишко.) Вперше вчуто силу добрих слів. Вчуто порух людяності в душах. (М.Самійленко.) Людині рухатись не суджено по колу. (М.Рильський.) Не розмежовано душу і розум. Душу осяяно розуму світлом, розум осяяно світлом душі. (М.Самійленко.)

III. Все переспівано, все обговорено дуже докладно. (В.Самійленко.) На нескромність втрачено табу. (А.Бортняк.) Пісня в далеч лунала, поверталась, приносила смуток. У сні України мало. Давне не призабуто. (М.Самійленко.) Так на минулого й майбутнього раменах повішено, мов плахту, долю нашу. (Б.-І.Антонич.) Кривими виростають ті дерева, яким для крони місця не дано. (Д.Павличко.) Пощерблені мечі поточено іржею. Лжа стала правдою, а правда стала лжею. (Є.Гуцало.) Не добудовано світ. Був він і є крихкий. (М.Самійленко.)

Словник. *Плюндрувати* - ламаючи, знищуючи, руйнувати, спустошувати щонебудь; нищити, нівечити, псувати.

Завдання 7. Пояснити значення фразеологізмів. Два-три з них увести до самостійно складених речень (усно).

На роду (на лобі) написано (відбито). Повито темрявою. Мости вже спалено. Видом не видано, слухом не чувано. Он де собаку зарито. В трубі помелом записано.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 25-26

Тема-29.

План:

1. Дієлова руху. Дієлова руху в опозиції ЙТИ, НЕСТИ, ВЕСТИ — ЇХАТИ, ВЕЗТИ.
2. Дієлова односпрямованого й різноспрямованого руху в опозиції ЙТИ — ХОДИТИ та інші.
3. Зіставлення перехідних і неперехідних дієслів руху.

Дієлова руху. Дієлова руху в опозиції

ЙТИ, НЕСТИ, ВЕСТИ — ЇХАТИ, ВЕЗТИ.

Дієслова руху – слова, що означають переміщення.

ЗНАЧЕННЯ ФОРМ ДІЄСЛІВ РУХУ

Зараз → в одному напрямку НДВ	Майбутні плани. Точно знаю (сьогодні, за годину, завтра, на цьому тижні, цього місяця)	Часто (кожен день, завжди, іноді, зазвичай) ↔ рух взагалі НДВ
іти = йти	іти = йти	ходити
їхати	їхати	їздити
бігти	бігти	бігати
везти	везти	возити
вести	вести	водити
нести	нести	носити
летіти	летіти	літати
пливти (плисти)	пливти (плисти)	плавати

ДІЄСЛОВА ІТИ (ЙТИ), ЇХАТИ (= робити один раз)

ІТИ (ЙТИ)

Куди? Іти (йти) додому.
Як? пішки

ЇХАТИ

Куди? Їхати додому.
Як? маршруткою
автобусом
трамваєм
тролейбусом
На чому? на автобусі
на машині
на таксі

Він іде (*куди?*) на стадіон (*як?*) пішки =
Він іде на стадіон

Він їде (*куди?*) на стадіон (*як?*)
маршруткою.
На чому (= як) він їде на стадіон?

Завдання 1. Написати речення за зразком.

Зразок: Антон – робота. **А:** – Антон, на чому ти їдеш на роботу? метро – трамвай

Б: – Спочатку я їду на метро, а потім – трамваєм. А ти?

А: – А я тільки на метро.

1. Тамара – робота; автобус – метро.
2. Олег – університет; метро – тролейбус.
3. Петро – лекція; маршрутка – іти пішки
4. Наталка – семінар; маршрутка – машина.
5. Тетяна – інститут; автобус – тролейбус.
6. Олена Миколаївна – робота; машина – пішки.
7. Ахмед – готель; маршрутка – трамвай.
8. Микола і Семен – кафе; автобус – маршрутка.
9. Студенти – практика; машина – тролейбус.
10. Франсиск – театр; пішки – таксі.
11. Викладач – школа; тролейбус – трамвай.
12. Антоніна Іванівна – лікарня; пішки – автобус.
13. Тимур – бібліотека; маршрутка – тролейбус.
14. Мірдан – пошта; автобус – пішки.

Зверніть увагу!

Іти (їхати, бігти, везти...) + **куди?** (назва місця)

Назва напрямку: В (на) ... (в кафе, на площу, в аудиторію)

а → у кімната – в кімнату	→ ринок – на ринок	и → и зупинки – на зупинки
я → ю лабораторія – в лабораторію	ь → ь готель – в готель	і → і вулиці – на вулиці
	о → о місто – в місто	

Зверніть увагу!

У відповіді на питання «куди» для одних слів потрібний прийменник **в**, для інших – **на**. Їх вживання треба запам'ятати.

Завдання 2. Дати відповідь на запитання «Куди?».

Зразок: місто – в місто.

1) Місто, країна, школа, інститут, гуртожиток, університет, кімната, квартира, бібліотека, театр, кіно, готель, ресторан, кафе, їдальня, парк, цирк, офіс, сад, магазин.

Зразок: вулиця – на вулицю.

2) Вулиця, площа, майдан, станція, зупинка, робота, пошта, лекція, концерт, стадіон, ринок, кухня, поверх, прогулянка, вокзал, семінар, диван, стіл, стіна.

Завдання 3. Читати і запам'ятати.

Дієслово **іти (йти)**

Я *йду (йду)* в магазин.

Ми *ідемо (йдемо)* в аудиторію.

Ти *їдеш (їдеш)* у бібліотеку.

Ви *їдете (їдете)* на вокзал.

Вона *їде (їде)* на пошту.

Вони *їдуть (їдуть)* на лекцію.

Завдання 4. Написати речення за зразком.

Зразок: Ось парк. Я йду – Я йду в парк.

1. Ось їдальня. Хлопець ...
2. Ось гараж. Шофер ...
3. Ось магазин. Бабуся ...
4. Ось університет. Студенти ...
5. Ось бібліотека. Ми ...
6. Ось вокзал. Людина ...
7. Ось вулиця. Діти ...
8. Ось площа. Друзі ...
9. Ось пошта. Студенти ...
10. Ось стадіон. Люди ...
11. Ось гуртожиток. Дівчина...
12. Ось банк. Микита...
13. Ось аудиторія. Викладач ...
14. Ось лабораторія. Група
15. Ось зупинка. Я...
16. Ось майдан. Вони ...
17. Ось ринок. **Я і ти**...
18. Ось кіно. Я і Петро ...
19. Ось школа. **Я з сестрою**....
20. Ось музей. Я з ним...
21. Ось коридор. Я з групою ...
22. Ось ринок. Ти і Алі ...
23. Ось цирк. Ти з Алі ...
24. Ось парк. Сергій з Тетяною ...
25. Ось магазин. Наталка і Тетяна ...

Завдання 5. Читати і запам'ятати.

Дієслово **їхати**

Я *їду* в магазин. Ми *їдемо* в аудиторію.

Ти *їдеш* у бібліотеку. Ви *їдете* на вокзал.

Вона *їде* на пошту. Вони *їдуть* на лекцію.

Завдання 6. Написати речення за зразком.

Зразок: Куди ... Антон? – Антон їде в аеропорт.

1. Куди ... Ден? – Він ... (гуртожиток).
2. Марія ... (стадіон).
3. Ахмед і Омар ... (факультет).
4. Ми ... (театр).
5. Віктор, куди ти ...?
6. Ми ... (стадіон), а ви куди ...?
7. Я з другом ... (Київ).
8. Я і друг ... (Львів).
9. Я і моя сестра ... (пошту).
10. Я і моя група ... (корпус).
11. Я з групою... (екскурсія).
12. Ми з другом (кафе).
13. Я і друг ... (стадіон).
14. Я і Сергій ... (кіно).
15. Я з Сергієм ... (матч)
16. Я з мамою ... (ринок).
17. Я і мама ... (лікарня).
18. Ти і брат ... (лекція).
19. Ти з братом ... (набережна).
20. Він з подругою ... (магазин).

Завдання 7. Дайте відповідь на запитання.

- Зразок:** – Ви їдете в парк? Університет.
– Ні, ми їдемо в університет.

1.	Ваші друзі (їхати) в Київ?	<i>Одеса</i>
2.	Ти (іти) в кіно?	<i>стадіон</i>
3.	Саша (їхати) на ринок?	<i>парк</i>
4.	Ви (іти) в гості?	<i>гуртожиток</i>
5.	Том (їхати) на факультет?	<i>бібліотека</i>
6.	Ти (іти) на виставку?	<i>банк</i>
7.	Вона (іти) на лекцію?	<i>семінар</i>
8.	Ви (ходити) в ресторан?	<i>кафе</i>
9.	Олена (їздити) в Харків?	<i>Брюссель</i>
10.	Ти (ходити) на пошту?	<i>інтернет-клуб</i>
11.	Мустафа і Мурат (ходити) в магазин?	<i>ринок</i>
12.	Сестра з подругою (їхати) в університет?	<i>екскурсія</i>
13.	Ми (їздити) на стадіон?	<i>набережна</i>
14.	Я (іти) на семінар?	<i>лекція</i>
15.	Ти (їздити) на вокзал?	<i>зупинка</i>
16.	Ти (ходити) в аптеку?	<i>лікарня</i>
17.	Ти і твій друг (іти) на заняття?	<i>кіно</i>
18.	Ти з сестрою (ходити) в бібліотеку?	<i>університет</i>
19.	Ми з братом (їхати) на прогулянку?	<i>заняття</i>

20.	Група (ходити) на набережну?	<i>корпус</i>
21.	Студенти (іти) кафе?	<i>стадіон</i>
22.	Групи (їхати) на концерт?	<i>гра</i>
23.	Мама з донькою (іти) в магазин?	<i>парк</i>

Зверніть увагу!

Сталі звороти:

1. Маршрутка їде в центр = Маршрутка їде в центр.
2. Потяг їде до Києва = Потяг їде до Києва.
3. У кіно їде фільм.
4. Життя їде .
5. Заняття їдуть.

Завдання 8. Читати текст.

Ви знаєте дієслово *іти*. Це дуже незвичайне дієслово. Українці говорять «Студент їде. Він їде в університет». Але також українці говорять «Маршрутка їде. Урок їде. Фільм їде. Час... теж їде. Годинник... їде. І все це правильно. Все це українською мовою. Дуже цікаве дієслово *йти*.

А от дієслово *їхати* не таке цікаве. Українці говорять: «Я їду автобусом, тролейбусом, трамваєм, маршруткою. Я їду на таксі, на машині, на метро».

Завдання 9. Доповнити фрази словами *іти*, *їхати*.

1. Лекція ...
2. Заняття ...
3. Дош ...
4. Маршрутка ...
5. Трамвай ...
6. Людина ...
7. Діти ...
8. Семінар ...
9. Потяг ...
10. Студент ...

ДІЄСЛОВА ХОДИТИ, ЇЗДИТИ

(= багато разів)

Ходити

Їздити

(*кожен день, часто, рідко, іноді, завжди*)

+ **куди?**

(в університет, на пошту, до школи)

= робити багато разів

Приклад: Я їжджу (куди?) в місто. Ми ходимо (куди?) на лекцію.

Завдання 10. Написати речення.

ходити	їздити
Зразок: Я ... (семинар). – Я ходжу на семінар.	Зразок: Я ... (готель). – Я їжджу в готель.
1. Ти ... (університет)	1. Вони ... (ринок)
2. Він ... (кімната)	2. Ви ... (бібліотека)
3. Вона ... (площа)	3. Ми ... (гуртожиток)
4. Ми ... (поверх)	4. Вона ... (робота)
5. Ви ... (вокзал)	5. Він ... (пошта)
6. Вони ... (кіно)	6. Ти ... (парк)

Завдання 11. Дати відповідь на запитання:

Зразок: – Ви їздите в парк? (дача)
– Ні, ми їздимо на дачу.

1. Дмитро ходить до школи? ...	університет
2. Маша і Сергій ходять на ринок? ...	кіно
3. Ви ходите в гості? ...	кафе
4. Студент їздить на семінари? ...	лекції
5. Ти їдиш на площу? ...	готель
6. Вони ходять в кімнату? ...	кухня
7. Ми їздимо на стадіон? ...	магазин
8. Олена ходить в магазин? ...	бібліотека
9. Ти і твій друг їздите в Росію? ...	Україна
10. Олег з братом ходять на секцію? ...	заняття
11. Твій друг ходить в магазин? ...	банк
12. Друзі їздять у торговельний центр? ...	каток
13. Ви ходите в театр? ...	музей

ЗАПИТАННЯ «ДЕ?»

Назва місця: В (на) ... (в кафе, на площі, в аудиторії).

а → і кімната – в кімнаті	→ і університет – в університеті	и → ах зупинки – на зупинках
ка → ці зупинка – на зупинці	ок → ку ринок – на ринку	і → ях вулиці – на вулицях
я → і їдальня – в їдальні	ь → і готель – в готелі	
ія → ії лабораторія – в лабораторії	о → і місто – в місті	

Зверніть увагу!

У відповіді на запитання «де» для одних слів потрібний прийменник **в**, для інших – **на**. Їх вживання треба запам'ятати.

Завдання 12. Дати відповідь на запитання «Де?».

Зразок: місто – в місті.

1. Місто, країна, школа, інститут, гуртожиток, університет, кімната, квартира, бібліотека, театр, кіно, готель, ресторан, кафе, їдальня, парк, цирк, офіс, сад, магазин.

Зразок: вулиця – на вулиці.

2. Вулиця, площа, майдан, станція, зупинка, робота, пошта, лекція, концерт, стадіон, ринок, кухня, поверх, прогулянка, вокзал, семінар, диван, стіл, стіна.

Завдання 13. Дати відповідь на запитання.

1. Куди ходить ваш друг? (театр)
Де ваш друг?
2. Куди ходять іноземні студенти? (гуртожиток)
Де іноземні студенти?
3. Куди їздить ваша група? (кіно)
Де ваша група?
4. Куди ви ходите? (бібліотека)
Де ви?
5. Куди їздить жінка? (лікарня)
Де жінка?
6. Куди вони ходять? (парк)
Де вони?
7. Куди ходять студентки? (третій поверх)
Де студентки?
8. Куди ходять діти? (цирк)
Де діти?
9. Куди їздить Том? (пошта).
Де Том зараз?
10. Куди ви їдете щодня? (гуртожиток).
Де ви зараз?

Завдання 14. Дати відповідь на запитання.

1. Куди ходить ваш друг? (театр). Де ваш друг?
2. Куди ходять іноземні студенти? (гуртожиток). Де іноземні студенти?
3. Куди їздить ваша група? (кіно). Де ваша група?
4. Куди ви ходите? (бібліотека). Де ви?
5. Куди їздить жінка? (лікарня). Де жінка?

6. Куди вони ходять? (парк). Де вони?
7. Куди ходять студентки? (третій поверх). Де студентки?
8. Куди ходять діти? (цирк). Де діти?
9. Куди їздить Том? (пошта). Де Том зараз?
10. Куди ви їдете щодня? (гуртожиток). Де ви зараз?

Зверніть увагу!

Іти, ходити + інфінітив = мета (для чого?)

Вони ідуть у кафе, щоб їсти = Вони ідуть у кафе їсти.

Завдання 15. Читати речення. Вказати напрямок і мету. Поставити запитання до речень.

1. Ми ідемо в ресторан снідати.
2. Родина їде на Чорне море відпочивати.
3. Хлопець біжить в бібліотеку взяти книгу.
4. Люди ходять в магазин купувати продукти.
5. Туристи ідуть в музей дивитися на експонати.
6. Студенти ходять у банк оплачувати навчання.
7. Ольга їде на кухню готувати обід.
8. Ти їдеш на пошту отримати листа.
9. Друзі ідуть у кав'ярню святкувати день народження.
10. Брат їздить в університет навчатися.

Завдання 16. Читати діалог. Дати відповідь на запитання.

– Доброго дня, Сергію! Ти їдеш в магазин? – Ні, я біжу в аудиторію забрати конспекти.	Куди і для чого біжить Сергій?
– Аміно, ти їдеш у центр? – Так, хочу купити новий одяг.	Куди і для чого їде Аміна?
– Сердаре, ви їдете в кіно? – Ні, я йду в аптеку купити ліки.	Куди і для чого йде Сердар?
– Олеже, ти їдеш додому? – Ні, я їду в аеропорт купити квитки.	Куди і для чого їде Олег?
– Ви їдете на пошту? – Так, ідемо купити марки.	Куди і для чого ідуть Світлана з Мариною?
– Камілло, ти їдеш у музей? – Так, хочу побачити нову експозицію.	Куди і для чого їде Камілла?

Зверніть увагу!

– Ти їдеш на пошту? = Ти на пошту?

- Так, я їду на пошту. = Так, на пошту.
- Ви їдете на вокзал? = Ви на вокзал?
- Ні, ми їдемо в аеропорт. = Ні, в аеропорт.
- Ми летимо в Україну? = Ми в Україну?
- Ні, ми летимо в Росію. = Ні, в Росію.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 27-30

Тема-30.

План:

1. Особливості художнього та публіцистичного стилів мови.

Цей найбільший і найпотужніший стиль української мови можна розглядати як узагальнення й поєднання всіх стилів, оскільки письменники органічно вплітають ті чи інші стилі до своїх творів для надання їм більшої переконливості та достовірності в зображенні подій.

Художній стиль широко використовується у творчій діяльності, різних видах мистецтва, у культурі й освіті.

Як у всіх зазначених сферах, так і в белетристиці (красному письменстві - художній літературі) це стиль покликаний крім інформаційної функції найсуттєвішу - естетичну: впливати засобами художнього слова через систему образів на розум, почуття та волю читачів, формувати ідейні переконання, моральні якості й естетичні смаки.

Основні ознаки:

- найхарактерніша ознака художнього відтворення дійсності - образність (образ - персонаж, образ колектив, образ - символ, словесний образ, зоровий образ);
- поетичний живопис словом навіть прозових і драматичних творів;
- естетика мовлення, призначення якої - викликати в читача почуття прекрасного;
- експресія як інтенсивність вираження (урочисте, піднесене, увічливе, пестливе, лагідне, схвальне, фамільярне, жартівливе, іронічне, зневажливе, грубе та ін.);
- зображуваність (тропи, епітети порівняння, метафори, алегорії, гіперболи, перифрази, тощо; віршова форма, поетичні фігури); конкретно-чуттєве живописання дійсності;
- відсутня певна регламентація використання засобів, про які йтиметься далі, та способів їх поєднання, відсутні будь-які приписи;
- визначальним є суб'єктивізм розуміння та відображення (індивідуальне світобачення, світовідчуття і, відповідно, світовідтворення автора спрямоване на індивідуальне світосприйняття та інтелект читача).

Основні мовні засоби:

*наявність усього багатства найрізноманітнішої лексики, переважно конкретно-чуттєвої (назви осіб, рече, дій, явищ, ознак);

*використання емоційно-експресивної лексики (синонімів, антонімів, анонімів, фразеологізмів);

*запровадження авторських новаторів (слів, значень, виразів, формування індивідуального стилю митця);

Публіцистичний стиль — це стиль суспільної комунікації, громадського життя, звідки українська мова витіснялася з нього то польською, то російською владою. Оскільки його метою є висвітлення актуальних суспільно-політичних та інших проблем сучасності, то у ньому поєднується точність викладу (факти, дати) та емоційність. Адже неможливо розповідати про те, що хвилює багатотисячну аудиторію (аварія на ЧАЕС, землетруси) безпристрасно. Основне спрямування - переконати читача, змусити його зайняти певну суспільну позицію.

Сфера використання публіцистичного стилю — громадсько-політична, суспільно-культурна, виробнича діяльність, навчання.

Основне призначення — служити розв'язанню суспільно-політичних питань, активно впливати на читачів, переконувати у справедливості певної ідеї, спонукати їх до творчої діяльності, пропагувати прогресивні ідеї, учення, знання, здоровий спосіб життя.

Основні мовні засоби публіцистичного стилю — це сплав елементів наукового, офіційно-ділового, художнього стилів. З одного боку, у ньому широко використовується суспільно-політична лексика, політичні заклики, гасла, точні найменування (подій, дат, учасників, місця), а з іншого — багатозначна образна лексика, що здатна привернути увагу читача і вплинути на нього, художні засоби — тропи і фігури. Всі лексеми, як правило, чітко поділяються на позитивно-оцінні й негативно-оцінні. Навіть при художньому домислу в публіцистичному стилі авторське «я» збігається з фактичним мовцем.

Висловлювання образне, емоційне, логічне.

Публіцистичний стиль є складним і розгалуженим, характеризується численними перехідними впливами. У зв'язку з цим виділяють три його основних підстили: політико-ідеологічний, політико-агітаційний і власне публіцистичний.

Політико-ідеологічний підстиль представлений партійними документами і характеризується найбільшою офіційністю і малої експресією тексту. Даний підстиль досить близький до офіційно-ділового стилю.

Політико-агітаційні тексти переважно орієнтовані на доросле політично активне населення країни.

Найбільш поширеним є власне публіцистичний (газетно-публіцистичний) підстиль. Мова газети близький до повсякденній мові багатьох сучасних людей, але відрізняється більшою експресією і барвистістю.

Тема-31.

План:

1. Складне речення, його типи.

Складними називаються речення, утворені з двох чи кількох простих, об'єднаних в одне ціле за змістом та інтонацією. Прості речення у складному зберігають свою будову, але втрачають смислову та інтонаційну завершеність, не можуть самостійно виступати одиницями спілкування. Складне речення становить єдине смислове та структурне ціле, що виступає однією одиницею спілкування.

Залежно від способу поєднання простих речень у складному розрізняють такі основні види складних речень: **складні сполучникові речення** та **складні безсполучникові речення**. У перших прості речення поєднані в одне ціле за допомогою сполучників, сполучних слів та інтонації, а в других основним засобом зв'язку виступає інтонація.

Як і прості речення, складні за метою висловлювання поділяються на **розповідні, питальні та спонукальні**.

Складні сполучникові речення поділяють на дві групи: 1) Складні речення із сурядними сполучниками (**складносурядні речення**). Ці складні речення утворюються з кількох рівноправних, незалежних одне від одного простих речень (*Можна розділити на сто частин яблуко, але не можна розділити Землю* (І. Жиленко)). 2) Складні речення з підрядними сполучниками і сполучними словами (**складнопідрядні речення**). У цих складних реченнях одне просте залежить від другого і поєднане з ним підрядним зв'язком (*Той, що занепав духом, уже не страждає* (Д. Павличко)). Тому у складнопідрядних реченнях одна частина завжди визначається як головна (від неї ставиться питання), а інші — як залежні, підрядні (відповідають на поставлене питання).

Безсполучникові складні речення поділяються на речення з однорідними частинами, які співвідносяться зі складносурядними (*Настане літо, жовтий цвіт укриє липу до вершини* (Я. Щоголів)) та речення з неоднорідними частинами, які співвідносяться зі складнопідрядними (*Махнула осінь у ліси — вони зацвіли пурпуровими, сірими та жовтими фарбами* (І. Франко)).

Завдання 1. Зіставте речення, поясніть спільні та відмінні їх риси.

1. Добро і краса житимуть вічно. 2. Я вірю, що добро і краса житимуть вічно. 3. Я вірю: добро і краса житимуть вічно. 4. Краса безсмертна, і добро житиме вічно.

Завдання 2. Випишіть із поданих речень складні, визначте граматичні основи, кількість частин. Поясніть художньо-виражальні засоби поетичної мови.

1. Не повернуть козаки з походу, Не заграють сурми на зорі... Будуть вік стояти біля броду Посивілі верби-матері. 2. Я хотів би, як ти, прожити, щоб не тліти, а завжди горіть... 3. Я для тебе горів, Український народе, Тільки, мабуть, Не дуже яскраво горів. 4. Ображайся на мене як хочеш, і презирством убий мене — Все одно я люблю твої очі і волосся твоє сумне. 5. Коли б я вірив став у Бога, То Бог на тебе схожим був. 6. І будеш ти у кожному диханні, і будеш ти навіки при мені Гасить зірки очима на світанні, Палить мене в безжальному вогні. 7. О жорстока! Щастя хоч краплину В душу мою змучену згуби — Полюби і зрадь через хвилину, Та хоч на хвилину полюби! (З тв. В. Симоненка)

Завдання 3. Серед поданих речень знайдіть складносурядні, аргументуйте рішення.

1. Останній сніг приречено білів, Струмочок перший жебонів у тиші, І урочистий клекіт журавлів Стояв до ранку в зорянім узвишші. 2. І віє з лугу смутком голубим, І лист упав, І це уже — навіки. 3. На екрані синього вікна ніч цвіте зірками голубими (З те. М. Луківа). 4. Хліб і сіль для друга й брата, а для ката — грім (Б. Коломієць). 5. То сонце усміхнеться нам крізь хмари, то дощик рясно землю полива (Г. Чубач). 6. Ще молоко на губах не обсохло, а він женитися надумав (Народна творчість).

Завдання 4. Серед наведених речень знайдіть такі, у яких між сурядними реченнями кома не ставиться. Назвіть усі пунктограми.

1. Де-не-де біля ярів синіє безводний полин або кушиться пахучий чебрець (М. Стельмах). 2. В лісі озиваються співи солов'їні і всі голоси весняної ночі. 3. Мавка, зачарована, тихо колишеться, усміхається, а в очах якась туга аж до сліз... 4. По білих снах рожеві гадки легенькі, гаптували мережки, і мрії ткались золото-блакитні, спокійні, тихі, не такі, як літні... 5. Ронила сльози дрібні, збирала в кінви срібні... 6. Як солодко грає, як глибоко крає, розтинає білі груди, серденько виймає (З тв. Лесі Українки).

Завдання 5. Визначте серед наведених речень складні з підрядними з'ясувальними, поясніть розділові знаки.

1. Про нас думають, виходячи з того, що ми робимо, який маємо вигляд, що ми кажемо і як ми це кажемо. 2. Грецький філософ Геракліт якось сказав своїм учням, що все змінюється, окрім закону змін. 3. Відчуття власної значущості є однією із тих рис, яка відрізняє людину від тварини. 4. Єдиний спосіб на землі вплинути на іншу людину — це говорити про те, чого вона хоче, і навчити її, як здобути бажане. 5. Якщо ви хочете мати однодумців, ставтесь із співчуттям до думок і бажань інших. 6. Ніколи не кажіть людині, що вона помиляється. 7. Робіть так, щоб те, на що ви спрямовуєте людей, здавалося їм нескладним. (За Д. Карнегі)

Завдання 6. Схарактеризуйте складні речення з підрядними місця та часу, поясніть пунктограми.

1. Де кров текла козацька, трава зеленіє (Т. Шевченко). 2. Лесі Українці було тринадцять років, коли вона надрукувала в журналі свій перший поетичний твір (З журналу). 3. Хмельницький відновлює український політичний організм там, де він давно перестав існувати, створює могутнє високоорганізоване військо. 4. У час, коли більшість масових повстань у Європі Нового часу зазнали поразки, Велике Українське повстання 1648 р. перемогло (З тв. О. Субтельного). 5. А він пригадає село, в садку налиті сонцем сливи, там, де дитинство протекло. 6. Туди, на залиту вогнем Україну, летить моє серце, летить (З тв. В. Сосюри).

Завдання 7. Знайдіть складні речення з підрядними способу дії, ступеня, порівняння.

1. Зло нічого не дає, крім зла. Вмій прощати, як прощає мати. За добро добром спіши воздати — мудрість завше доброю була (М. Луків). 2. Хай спогади линуть за вітром, немов голубі пелюстки (М. Рильський). 3. І світлість звуків, мов роса на землі. І синя тінь, мов тон віолончелі (М. Бажан). 4. Ненависть воюючих була такою великою, незліченні маси обох сторін так пристрасно жаждали загибелі одна одній, убитих було так багато, що смерть часом ніби відмовлялась приймати загиблих (О. Довженко). 5. На плесі вода така темна, ніби на чорному камені настояна (М. Стельмах).

Завдання 8. Серед поданих речень знайдіть складні з підрядними причини.

1. Витри піт солоний із чола і трудись, забувши про утому, Бо людина ціниться по тому, Чи вона зробила, що могла. 2. Приїжджайте частіше додому, Щоб не мучила совість потому. Бо не вічні ні батько, ні мати, Завтра можете їх не застати. 3. Суть дружби є самопожертва, тому й нелегко другом бути (з тв. М. Луківа). 4. Що ти любиш мене та жалуєш, від того і я така веселенька (Г. Квітка-Основ'яненко).

Завдання 9. Допишіть пропущену частину складного речення з підрядним мети.

1. Щоб рибу їсти... (треба в воду лізти). 2. Щоб здобути справжню незалежність.... 3. Для того щоб тебе поважали.... 4. Щоб бути загартованою людиною, слід.... 5. Щоб стати вчителем, необхідно... .

Завдання 10. Серед поданих речень знайдіть складні з підрядними допустовими. Поясніть їх стилістичні особливості.

1. І куди б не вертався мій шлях, У якій би не був далечині, Серцем я у лугах і степах — На Україні, на милій Україні. 2. Рубінові грона обтяжують віти, Колише калину малиновий вітер. 3. Таку тебе запам'ятав, Таку тебе люблю і нині, Дарма, що зморшки час поклав і притуманив очі сині (з тв. М. Луківа). 4. У які б краї не водили мене нескінченні дороги — звідусіль вабив і кликав до себе ласкавий голос Росі — річки дитинства мого, милого й далекого (Г. Сіра). 5. Хоч ми собі брати, але наші кишені не сестри. 6. Хоч на споді лежатиму, та у вічі плюватиму (Народна творчість).

Завдання 11. Знайдіть складні речення з підрядними умовними.

1. Коли є до чого жагота, то кипить у руках робота. 2. Як будеш з правдою кохатися, то не будеш паном зватися. 3. Коли дихнуть усі люди, то вітер буде. 4. Безглуздо керувати іншими, якщо не вмієш керувати собою. 5. Якби не було «якби», то кожен був би досконалий. 6. Тоді ціну йому знаєш, як його втрачаєш. 7. Хто хоч один раз украде, той назавжди злодієм стає. 8. Побить, то й аби-хто знайдеться, от інше діло — пожаліть (Народна творчість).

Завдання 12. Знайдіть безсполучникові складні речення, поясніть розділові знаки.

1. Гляди, не забудь: людиною будь! 2. Не всяка стежечка без спориша, не в кожній людини добра душа. 3. Вік прожить — не поле перейти. 4. Хлопці б'ються чорт зна

за що: хоч красива, та ледащо. 5. Рідної матері слівце — як літнє сонце: бо хоча й єсть на світі хмарненько, а все-таки від нього тепленько. 6. Закинь назад — попереду знайдеш. 7. Є — слово, як мед солодке; нема — слово, як полин гірке. 8. Земля наша мати: всіх зрівняє і помирить (Нар. творчість).

Завдання 13. Поясніть розділові знаки у безсполучниковому складному реченні.

1. Тут, за хатою на осонні, росли вишні вздовж дерев'яної огорожі, за ними купчилися кущі малини та смородини. 2. Зима притрусила землю пухнастим снігом, дуби-велетні позодягалися у сиво-золоті кожухи, берези стоять непогасними свічками, стовбури грабів чорні, ...грона калини мерехтять рубіновою кров'ю, снігурі жаристо квітнуть на кущах, сяє соснова глиця, вітер дихає шпарким морозцем (З тв. Є. Гуцала). 3. У ново побудовану хату насамперед вносять ікони і вішають їх у красному куті; під ними, на покутті, ставлять діжу; на стіл кладуть хліб із сіллю (Г. Вулашев). 4. Прикмети ясної сухої погоди: вночі було тихо, вранці піднявся вітер, вдень він посилювався, в надвечір'я стих (Нар. прикмети). 5. Ніхто не знає: тільки баба та вся громада, тільки сич та сова, та людей півсела! 6. Менше говори — більше почувеш (Народна творчість).

Завдання 14. Перебудуйте речення так, щоб вийшли безсполучникові складні конструкції.

1. Він зрозумів, що життя дається лише один раз і двічі молодим не бути. 2. Золотіє вечірня тополя, Й дивним світлом горять небеса, Покотилась зоря, мов сльоза, У долоні пшеничного поля. 3. Доброта — це наче руки мами, на яких тримається життя (З тв. М. Луківа). 4. Якщо раніше встанеш, то більше діла зробиш. 5. Наука вчить багато, а життя — ще більше. 6. Найшла коса на камінь, бо коса не втне, а камінь не подасться! (Народна творчість)

2.1 ПІДСУМКОВИЙ ТЕСТ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ

1.	До кожного прикметника доберіть відповідний іменник.	А) червоне Б) стиглий В) свіже	1) помідор 2) молоко 3) яблуко
2.	Підберіть прикметники – синоніми.	А) старий Б) ароматний В) ласкавий	1) запашний 2) ніжний 3) стародавній
3.	Підберіть прикметники-антоніми.	А) чорний Б) сумний В) легкий	1) важкий 2) білий 3) веселий
4.	Порахуйте кількість прикметників у тексті. <i>На вулиці стоїть сильний мороз. Сонце яскраво світить. Небо – чисте і високе.</i>	А) 4 Б) 3 В) 2	
5.	Позначте рядок, усі слова в якому – числівники.	А) десять десятка десятий Б) три, третій, тринадцять	

		В) двоє, другий, двічі
6.	У кожному рядку підкресліть зайве слово.	А) білий, квадратний, перший Б) три, двісті, п'ятий В) весело, спокійно, сто
7.	У реченні «У мене мало друзів» числівник:	А) не вжито Б) кількісний В) порядковий
8.	Числівник СІМ - ...	А) простий Б) складний В) складений
9.	Які числівники називаються простими?	А) А які складаються з одного слова Б) які складаються з двох коренів В) які складаються з одного кореня
10.	Які числівники називаються складними?	А) які складаються з двох слів Б) які складаються з одного кореня В) які складаються з двох коренів
11.	Які числівники називаються складеними?	А) які складаються з кількох слів Б) які складаються зі складних числівників В) які містять кілька простих чи складених числівників
12.	З якого питального слова починається речення? <i>..... гуртожитку ти живеш?</i>	А) на котрому? Б) у котрому? В) у котрих?
13.	Оберіть правильний варіант:	А) Студенти перекладають текст. Б) Він купує шапка. В) Лікар оглядає хворий.
14.	Оберіть правильний варіант:	А) Ніна купує ліків. Б) Я зустрічаю в університеті викладач. В) Сергій думає про зустріч.
15.	Вкажіть рядок, у якому всі іменники вжиті у знахідному відмінку:	А) рахунок, вечір, солдата, роботу Б) сонце, масло, моста, ліс В) подруги, курки, книжки, професора
16.	Щодня на заняттях можна бачити....	А) іноземні студенти Б) іноземним студентам В) іноземних студентів
17.	Я бачив....	А) твій новий друг Б) твого нового друга В) твоєму другу

18.	Коли ви були у театрі?	А) в суботу Б) в субота В) в суботи
19.	Куди вони йдуть вечеряти?....	А) в кав'ярні Б) в кав'ярня В) в кав'ярню
20.	Минулого місяця Андрій успішно ... всі екзамени.	А) складе Б) складав В) склав
21.	Скоро ми будемо ... різні предмети.	А) вивчати Б) вивчити В) навчатися
22.	Влітку ми ... багато морозива і кавунів.	А) з'їли Б) з'їдять В) з'їсть
23.	Наші студенти ... лише хороші оцінки.	А) отримаєте Б) отримують В) будуть отримати
24.	Коли я хворію, то ... багато гарячого чаю.	А) пити Б) буду пити В) п'ю
25.	Студент увійшов в аудиторію і	А) привітається Б) привітався В) вітався
26.	Якщо у дитини буде висока температура, то лікар ... укол.	А) зробив Б) зробить В) робить
27.	Вчора Максим вчасно ... на заняття.	А) ходив Б) прийшов В) піде
28.	Мій брат добре ... машину.	А) водить Б) водиш В) їздить
29.	Завтра моряки ... до берега.	А) припливли Б) припливуть В) пливуть
30.	Щоранку на стадіоні моя подруга	А) біжить Б) прибігає В) бігає
31.	Ми часто ... до родичів у село.	А) приїхали Б) їздимо В) приїдемо
32.	Іноді мої друзі ... в Туреччину.	А) літають Б) літаєте

		В) літає
33.	Вчора мої приятелі ... мені словники і підручники.	А) приносять Б) принесли В) носив
34.	Взимку діти завжди тепло ...	А) одягають Б) одягається В) одягаються
35.	На вулиці хлопчики та дівчатка ... різні ігри.	А) граються Б) грає В) грають
36.	Батько часто ... додому втомлений.	А) повертається Б) повертав В) повертатися
37.	Зараз наша подруга хвора, тому ... у київській лікарні.	А) лікує Б) лікується В) лікувалася
38.	Вранці Іванна ... і пішла на заняття.	А) вмила Б) вмилася В) вмивається
39.	Мій брат любить ... пригодницькі серіали.	А) дивиться Б) дивитися В) бачити
40.	Коли студент заходить в клас, то завжди ...	А) вітався Б) вітав В) вітається
41.	Група ... з іноземних студентів.	А) складає Б) складаються В) складається
42.	Ми часто ... друзів у центрі міста.	А) зустрічаємо Б) зустрічаємося В) зустрічаєте
43.	Ігор ... щоб зателефонувати другові.	А) зупинився Б) зупинив В) зупинилися
44.	Вчора вранці Сергій гуляв з ...	А) собакою Б) собаку В) собаці
45.	У селі живе моя тітка й іноді я з ... бачуся.	А) нею Б) її В) ній
46.	Я із ... допоможу своєму батькові	А) задоволення Б) задоволенням В) задоволенні

47.	Мій брат буде	А) стоматолог Б) стоматологом В) стоматолога
48.	Між ... стоять лавки.	А) будинок Б) будинком В) будинками
49.	На занятті студенти пишуть ... та	А) ручками, олівці Б) ручкою, олівцях В) ручками, олівцями
50.	Я хочу побачитися з ... сестрою.	А) твою Б) твоєї В) твоєю

3. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

3.1 Перелік домашніх завдань

Домашнє завдання №1 (до теми 16-17)

Завдання 1. Заповніть таблицю за зразком.

Зразок:

<i>Теперішній час</i>	<i>Минулий час</i>	<i>Майбутній час</i>
Я говорю	Говорив/говорила	Буду говорити
Ти говориш	Говорив/говорила	Будеш говорити
Ми говоримо	Говорили	Будемо говорити
Ви говорите	Говорили	Будете говорити

Дієслова: повторювати, вірити, спати, ходити, висіти, плакати, танцювати, носити, робити, пишатися.

Завдання 2. Виправте помилки у реченнях.

1. Моххамед іде в бібліотеки.
2. Мишель їде з лікарню.
3. Вони приїхали з Камерна.
4. Муаяд вчора приїхала сюди.
5. Віктор їде в Одеса.
6. Я хочу поїхати в Еквадору.
7. Сьогодні ми їдемо в кіно.
8. Я люблю навчатися на університеті.
9. Вчора Онур був у бібліотеку.
10. Гуля завтра приїде з Одеса.

Завдання 3. Вивчити вірш.

Україна!

Красивий, рідний щедрий край,
І мова ваша – солов'їна.
Люби, шануй, оберігай
Свій край, що зветься Україна!

Домашнє завдання №2 (до теми 18-19)

Завдання 1. Напиши антоніми до поданих слів.

Поганий, дешевий, новий, брудний, веселий, перерва, село, тато, зліва, дідусь, брат, сніданок, мій, великий, білий, буква, сонце, чужий, тиждень, сумний, відомий, солоний, ім'я, завжди, голосно, сьогодні, дружина, попереду, вечір, жінка.

Завдання 2. Поставте нижче подані слова у форму давального відмінка множини.

Лікар, пацієнт, водій, діти, продавець, пасажир, дружина, люди, стоматолог, студент, учень, викладач, учитель, дідусь, бабуся.

Завдання 3. Поставте нижче подані слова у форму місцевого відмінка множини.

Лікар, пацієнт, водій, діти, продавець, пасажир, дружина, люди, стоматолог, студент, учень, викладач, учитель, дідусь, бабуся.

Домашнє завдання №3 (до теми 20-21)

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. Кому ви пишите листи? ... Батьки
2. Кому ви щотижня купуєте їжу? ... Собаки
3. Кому ви часто телефонуєте? ... Родичі
4. Кому батько купив іграшки? ... Діти
5. Кому водій повернув решту? ... Пасажири
6. Кому сподобалась вистава? ... Глядачі
7. Кому ви часто телефонуєте? Дівчата

Завдання 2. Розкрийте дужки та запишіть слова у правильній формі.

1. Я написав... (друзі) лист про Україну. 2. Хлопець показав ... (товариші) свою колекцію марок. 3. Батьки купили ... (сусіди) морозиво. 4. ... (читачі) сподобалась нова книга автора. 5. Мама купила ... (доньки) солодощі. 6. Пацієнт був вдячний ... (лікарі). 7. Учні подякували ... (вчителі). 8. Пішоходи часто заважають ... (водії).

Завдання 3. Поставте і запишіть питання до підкреслених слів у реченнях.

1. Іноді я говорю неправду батькам. 2. Моя подруга завжди допомагає пенсіонерам. 3. На свято студенти подарували квіти усім викладачам. 4. Співак не знав, що сказати слухачам. 5. Професор пояснив нову тему студентам.

Домашнє завдання №4 (до теми 22-24)

Завдання 1. Закінчіть речення, використовуючи іменники у формі давального відмінка множини.

1. Лікар сказав правду... . 2. Гід розповів про Львів 3. Батьки подякували 4. Сусід допоміг 5. Завтра я поясню завдання 6. Скоро я напишу 7. На свято я подарую... .

Завдання 2. Поставте нижче подані слова у форму знахідного відмінка однини.

Стіл, батько, вулиця, книга, підручник, столиця, жінка, сумка, олівець, хлопець, лампа, йогурт, тарілка, чайник, анатомія, газ, метал, дядько, товариш, студент, шафа, площа, ціна, око, дружина, серце, ліжко, річка, море.

Завдання 3. Розкрийте дужки та запишіть слова у формі знахідного відмінка.

1. Поет написав ... (вірш) про ... (Україна). 2. Дівчинка віддала батькові ... (сумка). 3. Викладач поклав ... (маркер і журнал) на стіл. 4. Дитина дала мамі ... (рука), щоб перейти через ... (дорога). 5. Я подарував сестрі ... (букет) квітів . 6. Сьогодні студент напише ... (диктант) і отримає ... (оцінка). 7. На занятті ми уважно слухали ... (викладач). 8. Сьогодні учні добре виконали ... (робота). 9. Зараз туристи ідуть у ... (театр).

Домашнє завдання №5 (до теми 25-29)

Завдання 1. Подані нижче іменники поставте у форму орудного відмінка однини.

Друг, вулиця, викладач, перукар, стоматолог, столиця, книга, лікар, сумка, хлопець, водій, село, ручка, олівець, гуртожиток, чоловік, зупинка, світ, яблуко, дружина, тролейбус, слива, виноград.

Завдання 2. Впишіть потрібний прийменник.

1. Ми часто гуляємо ... центрі. 2. Моя подруга працює ... магазині. 3. Діти весь день були ... зоопарку. 4. Після занять студенти будуть купувати продукти ... ринку. 5. ... столі стояла велика книга. 6. Викладач написав нову тему ... дошці. 7. Гаманець завжди ... моїй сумці. 8. ... фільмі головну роль грала відома актриса. 9. Ми побачимось ... одинадцятій годині. 10. Хлопець спускався вниз ... вулиці.

Завдання 3. Закінчіть речення, використовуючи іменники у формі місцевого відмінка однини.

1. Я живу... . 2. Мій одяг лежить 3. Батьки зараз 4. Учора ввечері ми були.... 5. Студент написав 6. Телефон лежить... . 7. Увесь день ми відпочивали... .

3.2 Повчання щодо виконання індивідуального завдання

Індивідуальне завдання входить до складу практичних змістовних модулів і проводиться у формі письмового повідомлення за визначеною темою.

Тема письмового повідомлення **(1 рік 2 семестр): «Вищий навчальний заклад, де навчається студент (майбутня професія студента)».**

Звіт про виконання ІЗ подається студентом у вигляді текстового документа з титульною сторінкою. Індивідуальне завдання виконується студентом у визначені терміни в межах поточного навчального семестру.

При оформленні індивідуального завдання (ІЗ) слід дотримуватися певних вимог, а саме:

- 1) Текст набирається в редакторі Microsoft Word.
 - 2) Формат сторінки – **A4**.
 - 3) Поля: всі – **2 см**.
 - 4) Шрифт – Times New Roman. Розмір шрифту – **14 pt**. Інтервал – **1,0**.
 - 5) Вирівнювання тексту – по ширині.
 - 6) Обсяг роботи – 1 сторінка (титульна) і 2-3 сторінки тексту повідомлення.
- Виконане індивідуальне завдання надається роздрукованому вигляді.

Зразок титульного аркушу

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра українознавства та соціальних наук

**Індивідуальне завдання
(повідомлення)**

з дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців»
студента(ки) академічної групи _____

(прізвище та по-батькові)

Перевірив:

Оцінка ECTS _____

Одеса – 20__

4. Організація поточного, семестрового та підсумкового контролю рівня знань студентів

Визначення рівня набутих студентом знань, вмінь та навичок з дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців» здійснюється за допомогою модульно-кредитної системи організації навчального процесу, що є інструментом активізації навчальної діяльності та стимулювання самостійної роботи студента протягом всього семестру.

Методика модульного контролю з дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців» розроблена відповідно до Положень, що регламентують організацію контролю самостійної та індивідуальної роботи, проведення підсумкового контролю знань студентів ОДЕКУ.

У результаті вивчення практичних модулів у студентів мають бути сформовані наступні базові знання:

ЗМ-П2:

- Знахідний відмінок та його головні функції.
- Закінчення іменників, прикметників, займенників та порядкових числівників у давальному відмінку множини.
- Закінчення іменників в орудному відмінку однини та множини.
- Закінчення прикметників, займенників та порядкових числівників у місцевому відмінку однини та множини.
- Активні та пасивні дієприкметники. Способи творення активних дієприкметників. Способи творення пасивних дієприкметників.
- Дієприслівниковий зворот. Способи творення дієприслівників доконаного та недоконаного виду
- Складне речення, його типи. Складносурядне речення. Складнопідрядне речення.

Особливості поточного, семестрового та підсумкового контролю рівня знань студентів денної форми навчання.

В університеті використовується модульна форма контролю виконання завдань для самостійної та індивідуальної роботи студентів.

І рік II семестр:

Поточний модульний контроль з дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців» передбачений одним практичними змістовними модулем програми (ЗМ-П2) та модулем індивідуального завдання (ЗМ-І3).

Відповідно до програми модульного контролю поточних і підсумкових знань студентів дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців» до модулів належать теми практичних занять.

Формами контролю рівня засвоєння змісту модуля є: усні опитування (УО), виконання завдання біля дошки (КЗ), домашні завдання (ДЗ), індивідуальне завдання (ІЗ), модульна контрольна робота (КР).

Практична частина модуля складається з усного опитування (УО), виконання домашніх завдань (ДЗ), виконання завдання біля дошки (КЗ), модульної контрольної роботи (КР).

Індивідуальне завдання входить до складу практичного змістовного модуля і проводиться у формі письмового повідомлення за визначеною темою (ВЗ).

Взагалі на дисципліну «Українська мова для студентів-іноземців» відведено **100 балів**, де:

- робота на практичних заняттях через усне опитування (УО) максимально оцінюється в 1 бал (**загалом – 30 балів**);
- виконання завдання біля дошки (КЗ) оцінюється в 2 бали (**загалом – 20 балів**);
- письмове повідомлення за визначеною темою (ВЗ) **оцінюється у 10 балів**;
- виконання домашніх завдань (ДЗ) оцінюється в **6 балів (загалом – $5 \cdot 6 = 30$ балів)**.
- модульна тестова контрольна робота (КР) оцінюється загалом у **10 балів**.

Розподіл кількості балів за ЗМ-П2

з дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців»

Максимальна кількість балів з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» - **100 балів**, з них:

ЗМ-П2 – 90 балів (за рахунок усного опитування (УО), виконання завдання біля дошки (КЗ), виконання домашніх завдань (ДЗ), модульної контрольної роботи (КР).

ВЗ – 10 балів (письмове повідомлення за визначеною темою).

Підсумковий модульний контроль здійснюється після опанування студентом змісту певного модуля. Формами підсумкового модульного контролю СРС студентів є:

1) **ЗМ-П2** – підсумкова оцінка за змістовний модуль складається із суми оцінок з кожної форми описаної в таблиці програми практичного модуля (**загалом – 80 балів**).

2) **Модульна контрольна робота (ЗМ-П2)** – складається з 10 тестових завдань закритого типу: одна повна правильна відповідь на 1 тестове завдання оцінюється в 1 бал. **Загалом – $10 \cdot 1 = 10$ балів**.

3) Письмове повідомлення за визначеною темою (**ВЗ**) оцінюється на основі уміння передати інформацію в скороченому вигляді, розкривши тему - **10 балів**.

Формою підсумкового семестрового контролюючого заходу з навчальної дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців» є **залік**.

Залік проводиться на останньому занятті та складається з тестових завдань закритого типу, серед яких:

Повна правильна відповідь на одне тестове завдання оцінюється в 10 балів (загалом $10 \cdot 10 = 100$ балів). Оцінка успішності виконання студентом цього заходу здійснюється у формі кількісної оцінки (бал успішності) та максимально складає **100 балів**. Перехід

від кількісної оцінки до якісної оцінки здійснюється за 4-х бальною системою відповідно до наступної шкали - за **правильне виконання: 10-9 завдань (90-100%) – «відмінно»; 8-7 завдань (80-70%) – «добре»; 6 завдань (60%) – «задовільно»; менше ніж 5 завдань (<60%) – «незадовільно».**

Інтегральна оцінка поточного контролю знань та вмінь студентів з дисципліни «Українська мова для студентів-іноземців» денної форми навчання складається з оцінок, отриманих за змістовний практичний модуль 2 (ЗМ-П2) і є підставою для допуску до семестрового контролюючого заходу – **залік.**

Студент вважається допущеним до підсумкового семестрового контролю, якщо він виконав всі види робіт, передбачені робочою навчальною програмою дисципліни і набрав за модульною системою суму балів **не менше 50%** від максимально можливої.

При цьому інтегральна оцінка поточної роботи студента в 100-бальній шкалі з дисципліни, обов'язково включає оцінку залікової контрольної роботи за таким алгоритмом:

$$B = 0,75 \times OЗ + 0,25 \times ОКР,$$

де B – інтегральна оцінка поточної роботи студента в 100-бальній шкалі по дисципліні; OЗ – оцінка роботи студента за змістовними модулями, ОКР – оцінка залікової контрольної роботи.

Якщо студент має на останній день семестру інтегральну суму балів поточного контролю достатню (**60% та більше**) для отримання позитивної оцінки, за умови, що отримав **не менше 50%** від максимально можливої суми балів на заліковій контрольній роботі та **не менше 60%** за змістовними модулями - отримує якісну оцінку у заліково-екзаменаційній відомості.

Студент має на останній день семестру інтегральну суму балів, недостатню для отримання позитивної оцінки (менше 60%) за залікову – складає письмовий залік по тестових завданнях ректорського контролю, що розроблені на кафедрах за процедурою, яка визначена у Положенні про організацію та контроль самостійної та індивідуальної роботи студентів ОДЕКУ.

Перехід від кількісної оцінки до якісної оцінки здійснюється відповідно до таблиць:

Інтегральна сума балів з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», B		Оцінка
% (від максимальної суми балів)	бали	
< 60%	< 60	Не зараховано
≥ 60%	≥ 60	Зараховано

5. Список рекомендованої літератури та навчально-методичного забезпечення

ЛІТЕРАТУРА

5.1 Основна:

1. Жлуктенко Ю.А. Изучаем украинский язык. Самоучитель: учебное пособие / Ю.А. Жлуктенко, Е.А. Карпиловская, В.И. Ярмак, В.М. Русановский . – Київ: Лыбидь, 1991 . – 215 с. – На рус., укр. яз.
2. Ісіченко Ю.А. та ін. Самовчитель української мови: / Ю.А. Ісіченко, В.С. Калашник, А.О. Свашенко. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Вища школа, 1993. – 287с. – Рос., укр.

5.2 Інформаційні ресурси:

1. www.library-odeku.16mb.com

5.3 Додаткова:

1. Азарова Л. Є. Українська мова для слухачів-іноземців підготовчого відділення. Збірник вправ і завдань: навчальний посібник / Л.Є. Азарова, І.Є. Зозуля, Л.В. Солодар. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 121 с.
2. Борисова З. У., Євсєєва І. П. Українська мова. Для довузівської підготовки іноземних студентів. — К.: МАУП, 2005.
3. Вінницька В. М., Плющ Н. П. Українська мова. Практичний курс граматики для студентів-іноземців: Підручник. — К.: ВПЦ “Київський університет”, 2001.
4. Вінницька В. М., Голов’яшина Л. С., Плющ Н. П. Українська мова як іноземна (початковий курс): Підручник. — К.: ВПЦ “Київський університет”, 2002.
5. Дяченко С.І. Українська література: для іноземних студентів: підручник / С.І. Дяченко, О.В. П’ятецька. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.
6. Лиса Н.С., Кривоус М.Б., Тишковець М.П. Українська мова як іноземна: основи граматики у таблицях та вправах: Навч. посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 2011. – 312 с.
7. Лисенко Н. О., Кривко Р. М., Світлична Є. І., Цапко Т. П. Українська мова для іноземних студентів. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 240 с.
8. Українська мова: навчальні матеріали для студентів-іноземців 1-го курсу / Укладач: О.П. Коньок. – Суми : Вид-во СумДУ, 2009. – 103 с.
9. Чистякова А.Б., Селіверстова Л.І., Лагута Т.М. Українська мова для іноземців: Підручник для іноземних студентів вищих навчальних закладів. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009.- 524 с.

5.4 Словники:

1. Великий тлумачний словник української мови / [уклад. В. Т. Бусел]. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.

2. Морозов С.М. Словник іншомовних слів / С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. — К.: Наук. думка, 2000. — 680 с.
3. Навчальний правописний словник української мови: близько 40000 слів / За загальн. ред. проф. Д.К. Баранника. — Харків: Око, 1997. — 416 с.
4. Орфографічний словник української мови. Близько 114000 слів / за ред. Головащука і В.М. Русанівського. — К.: Наукова думка, 1976. — 856 с.
5. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень / Укл. Л.О. Пустовіт та ін. — К.: Довіра, 2000. — 1018 с.
6. Словник труднощів української мови: близько 100 000 слів / Укладач О.М. Уліщенко; за ред. В.С. Калашника. — Х.: ФОП Співак В.Л., 2010. — 928 с.
7. Словник-довідник сучасної української мови: Разом. Окремо. Через дефіс: близько 60 000 слів / Укладачі Т.К. Співак, О.О. Якіменко. — Х.: ФОП Співак В.Л., 2009. — 528 с.
8. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М. та ін. — К.: Укр. енцикл., 2000. — 752 с.
9. Український орфографічний словник: Орфографічний словник української мови: Близько 143 000 слів. / Уклад: М.М. Пещак та ін. — 3-є вид., перероб. і доповн. — К.: Довіра, 2002. — 1006 с.
10. Український правопис / АН України ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні, інститут української мови НАН України. — К.: Наукова думка, 2007. — 285(1)с.
11. Український правопис / ред. Є.І. Мазніченко. — К.: Наукова думка, 2008. — 285(1)с.